

van
Otterplaat
tot Groenveldsweid

Een uitgave van de Stichting Langedijker Verleden

28e Jaargang - November 2022

'De Otterplaat'

Het blad 'De Otterplaat' is een uitgave van de Stichting Langedijker Verleden. Het verschijnt eenmaal per jaar en is gratis voor donateurs van de Stichting. De donatie is minimaal € 12,50 per jaar, losse nummers kosten € 8,50.

De Stichting Langedijker Verleden werd opgericht op 20 februari 1987 als opvolger van de Stichting i.o. Verborgten Verleden Langedijk, welke al bestond sinds 14 september 1984. De stichting staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Alkmaar onder nummer 41239871 en is een culturele ANBI Stichting. Giften aan de stichting kunnen daardoor door de gever voor 125 % als aftrekpost worden opgevoerd bij de belastingaangifte.

Bankrekeningnummer:
Rabobank Alkmaar e.o.: NL39 RABO 0346 6261 37

Website: www.langedijkerverleden.nl
e-mail: info@langedijkerverleden.nl

Het bestuur van de Stichting Langedijker Verleden bestaat uit:

Hans de Graaf (voorzitter) tel. 06-42657846
Dick Zuiderbaan (secretaris) tel. 0226-313722
Jan de Nijs (penningmeester) tel. 0226-313936
Tanja Kuiper (donateursadministratie) tel. 0226-315422
Piet van Kleef (webmaster-social media) tel. 0226-314802
Maarten Koning tel. 0226-755338
Arie Kaan tel. 06-25405385
Ida Tauber-de Waard tel. 0226-318039
Frans Tromp tel. 0226-320319
Fokko Bons tel. 06-14174405

Ereleden:

In 1999 Jan IJff (1917-2007)
In 2001 Jaap de Groot (1924-2003)
In 2006 Jan Wijn (1926-2016)
In 2022 Cor Oudendijk (1954-2012)
In 2022 Evert van der Plas
In 2022 Guus van der Plas-Borst

De redactie van 'De Otterplaat' bestaat uit:
Hans de Graaf, Arie Kaan, Maarten Koning,
Jan Marsman jr., Dick Zuiderbaan, Joop Engeringh
en Ineke Ooijevaar.
Redactieadres: Kroonstraat 1, 1724 RL Oudkarspel
e-mailadres redactie: hdegraaf1@ziggo.nl

ISSN 1388-6215

Copyright: Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie en met vermelding van naam van de auteur en naam van het blad.

Druk: Zeeman Reclamegroep BV, Den Helder

Inhoudsopgave:

	blz
Overpeinzing bij de voorplaat <i>Jan Marsman jr.</i>	2
Voorwoord <i>Hans de Graaf</i>	3
Seizoen 2021-2022 <i>Dick Zuiderbaan</i>	4
Reacties op het vorige nummer <i>Redactie</i>	5
Hoe in Broek op Langedijk het christelijk onderwijs tot stand kwam <i>Martin Wagenaar</i>	7
Hoe zit dat toch met die kerken? <i>Martin Wagenaar</i>	12
11 eeuwen bestuur in een notendop <i>Maarten Koning</i>	13
Langedijk één <i>Maarten Koning</i>	19
De Langedijker Trio 4 is honderd jaar <i>Ronald van Schoorl</i>	27
Zuurkoolfabriek de Nijs <i>Marjo Delachaux, Jan en Peter de Nijs</i>	32
Kruidenierswinkel Tromp 1946-2001 <i>Frans Tromp</i>	37
Gelovig in de Sint in de vijftiger jaren <i>Louis Groen</i>	43
Het veilinglijntje van Noord Scharwoude Dorp <i>Wim Hoekema</i>	48
Het nieuws van 100 jaar geleden <i>Jan Marsman jr.</i>	61
Is u reeds lid van den ANWB <i>Jan Marsman jr.</i>	68

Overpeinzingen bij de voorplaat

Voor de voorplaat van de Otterplaat zijn we dit jaar weer in Broek op Langedijk.

De plek van de foto is heel bekend, toeristen van over de hele wereld maken jaarlijks foto's van deze plek. Maar de foto's die de toeristen tegenwoordig maken, zullen er heel anders uitzien dan de foto op de voorplaat. Deze foto is rond 1900 gemaakt door de Alkmaarse fotograaf C. van der Aa, van wie vaker een foto op de voorplaat van de Otterplaat heeft gestaan. Fotograaf Van der Aa kwam in de eerste jaren van de 20^e eeuw regelmatig naar Langedijk om foto's te maken. Een gedeelte van de foto's gebruikte hij om ansichtkaarten te laten drukken, die hij aan de lokale winkeliers verkocht die ze weer konden doorverkopen. Van de foto op de voorplaat is echter geen ansichtkaart bekend.

Ook werkte Van der Aa in opdracht, bijvoorbeeld voor (landelijke) tijdschriften. Van deze foto is (nog) niet bekend of die in een tijdschrift is gepubliceerd.

Foto van de voorplaat

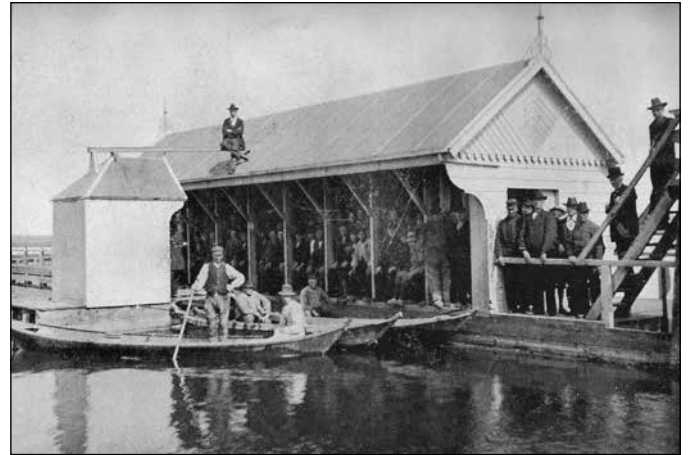
Fotograaf Van der Aa stond op de brug naar de Dubbele Buurt en had zijn camera naar het noorden gericht. Uiterst rechts is een stukje van de muur van café Marktzicht te zien. Links van de muur zien we van boven naar beneden (gerekend vanaf de dakgoot) de Dorpsstraat en de leuning van de Veiling- of Bakkersbrug, een stukje van een van de bruggenhoofden van die brug (bij de pijl) en tenslotte het dak van de overkapping waar de handelaren zaten.

Op de plek van de hooiberg werd later het Bollengebouw neergezet.

Prominent midden op de foto de loopbrug naar de aanlegsteigers. De huidige brug ligt ongeveer op dezelfde plek als die op de foto, maar is langer dan de brug op de foto. Links onder de brug zien we het hokje waarin de schrijver zat, de afslager stond ernaast. Rechts onder de brug (slecht zichtbaar) zitten de handelaren onder hun overkapping en kijken naar de fotograaf.

Op het dak van die overkapping zijn 2 jongens geklommen, om vooral duidelijk zichtbaar op de

foto te staan. De toenmalige veiling lag dus eigenlijk vóór de plek waar nu het veilinggebouw staat. Links van de voetbrug (ongeveer 1,5 meter) werd in de loop van 1904 een veilinggebouw gebouwd. Ook dat veilinggebouw is door Van der Aa vastgelegd. In dat 'nieuwe' veilinggebouw was meer ruimte voor de handelaren, maar het was nog steeds half in de open lucht. Na een aantal jaren werd dat veilinggebouw weer vervangen en was in 1912 de feestelijke opening van het huidige veilinggebouw.

Het veilinggebouw van 1904

Dat fotograaf Van der Aa die dag niet alleen was, is duidelijk te zien. In totaal staan ruim 100 personen op de foto. Op de voorgrond een aantal tuinders in hun schuitjes, daarachter de schuitjes vol bloemkool die nog geveild moeten worden. De voorste tuinder, links van het midden, heeft die morgen zijn lolbroek aangetrokken en is vereeuwigd met zijn hoed scheef op zijn hoofd. De jongen in zijn lege schuitje in het midden maakt een enthousiast armgebaar naar de fotograaf. Wat verder opvalt, is dat er veel kinderen en dames op de foto staan, in mooie jurkjes en met hoedjes op. Sommige hoedjes zijn feestelijk versierd, zou er die dag iets gevierd worden bij de veiling? Bekijk de personen maar eens rustig een voor een, er is genoeg te zien!

Situatie oktober 2022 (eigen foto)

Voorwoord

Voor u ligt de nieuwe editie van ons blad Van Otterplaat tot Groenveldsweid. We zijn alweer aan de 28^e editie toe en elke keer is het spannend wat er in de nieuwe Otterplaat terecht komt. Gelukkig zijn er steeds weer schrijvers die zich melden en een artikel of een idee voor een artikel aan de redactie voorleggen. Ook ideeën zijn dus van harte welkom, dan gaan we samen kijken hoe we dat kunnen uitwerken tot een mooi artikel. Er zijn zoveel mooie verhalen en interessante weetjes over de geschiedenis van onze dorpen dat we nog vele edities van de Otterplaat kunnen vullen. Even een greep uit de inhoud die weer heel divers en boeiend is.

Martin Wagenaar heeft zich verdiept in de oprichting van de christelijke school in Broek op Langedijk, na een lange aanloop was het in 1875 eindelijk zover.

Een aantal kerkelijke afscheidingen van de Nederlandse Hervormde Kerk zorgde hierbij ook voor reuring. Hoe dat nou precies zat met die afscheidingen legt Martin uit in het artikel Hoe zat dat toch met die kerken.

Per 1 januari van dit jaar hield Langedijk als zelfstandige gemeente op te bestaan, reden voor Maarten Koning om de bestuurlijke geschiedenis van onze dorpen te onderzoeken, wat heeft geleid tot het artikel 11 eeuwen bestuur in een notendop. In een tweede artikel gaat Maarten in op de vorming van de gemeente Langedijk tot aan de samenvoeging van Langedijk en Heerhugowaard: de nieuwe gemeente Dijk en Waard.

De Trio 4 van Ronald van Schoorl werd 100 jaar geleden in opdracht van Ronald zijn overgrootvader gebouwd. Het schip is dus ook al 100 jaar familiebezit, hetgeen redelijk uniek is. Wat er zo in die 100 jaar met het schip is gebeurd, kunt u lezen in het artikel dat Ronald heeft geschreven.

Zuurkool daar staat Langedijk om bekend en een van de vele zuurkoolfabrieken uit het verleden was die van De Nijs. Marjo Delachaux- de Nijs, Jan en Peter de Nijs beschrijven de geschiedenis van dit familiebedrijf dat in 1988 ophield te bestaan.

Verder deelt Louis Groen zijn herinneringen aan het sinterklaasfeest in zijn jeugd met ons, voor velen denk ik heel herkenbaar.

Kruidenierswinkels, ze zijn er niet meer. Vlak na de Tweede Wereldoorlog waren er 35 in Langedijk. De laatste die de deur sloot was in 2001 de zaak van Frans Tromp. Frans heeft een mooi artikel over hun in 1946 geopende kruidenierswinkel geschreven.

De geschiedenis van het Noord-Scharwouder spoor wordt gedetailleerd beschreven in een artikel van de hand van Wim Hoekema.

Groep spoorliefhebbers komt op 19 juni 1960 met een passagierstrein naar station Noord Scharwoude Dorp

Wat er in 1922 in onze dorpen speelde, leest u in de door Jan Marsman jr. samengestelde rubriek, Het nieuws van 100 jaar geleden. Duidelijk wordt maar weer hoe ongelukkig onze dorpen in die 100 jaar zijn veranderd.

Een bedankje naar mijn mederedactieleden is ook zeker op zijn plaats, Dick Zuiderbaan, Arie Kaan, Maarten Koning en Jan Marsman voor het meeschrijven, meelesen en corrigeren van artikelen. Vele uren, e-mails en telefoontjes zijn aan deze Otterplaat vooraf gegaan maar het resultaat is er dan ook naar. Op naar de volgende Otterplaat zou ik zeggen!

Tot slot wil ik de schrijvers van de artikelen in deze Otterplaat hartelijk danken, zonder jullie geen Otterplaat.

Seizoen 2021-2022

Door de beperkingen ten gevolge van het Covid-19 virus hebben er vanaf november 2021 tot en met februari 2022 weinig activiteiten plaatsgevonden. De geplande donateursavond in november 2021 hebben wij vanwege het besmettingsgevaar moeten annuleren. Van 12 november 2021 t/m 25 februari 2022 was Het Regthuis in verband met de coronamaatregelen gesloten. Vanaf 26 februari 2022 mochten we het weer openstellen voor belangstellenden.

'Uw Wijk te Kijk'

Door het vervallen van de laatste maatregelen in maart 2022 konden we weer starten met de fotopresentaties van 'Langedijk uit 1967' in 'Uw Wijk te Kijk'. Deze bijeenkomsten in De Binding trokken elke week weer veel bezoekers. Bij het zien van de huizen en straten uit die 'goede oude tijd' kwamen bij veel bezoekers herinneringen naar boven wat veel waardevolle informatie en (hilarische) anekdotes opleverde. 'Uw Wijk te Kijk' was op elke woensdagochtend van 11.00 uur en 12.00 uur in De Binding.

Presentatie van 'Uw wijk te Kijk' in De Binding

Markten

Dit seizoen hebben wij met onze foto-kraam op verschillende markten gestaan om Stichting Langedijker Verleden te promoten. De belangstelling en de herkenning van foto's van voor de ruilverkaveling was groot. We kregen veel positieve reacties en sommige bezoekers waren zo enthousiast dat zij meteen donateur van Stichting Langedijker Verleden werden.

Lezingen en historische films

De lezingen over de geschiedenis van de Allemanskerk ter gelegenheid van het feit dat de kerk vijftig jaar geleden weer in gebruik genomen is nadat een brand in 1969 de kerk had verwoest, waren zeer succesvol.

Naast de lezingen zijn er ook veel foto- en filmpresentaties verzorgd over het Langedijk van voor de verkaveling. Steeds meer instanties zoals Alzheimer Nederland afd. Dijk & Waard, het Katholieke Vrouwengilde (KVG),

de Katholieke Bond voor Ouderen (KBO), scholen en de gemeente Dijk & Waard deden een beroep op ons.

Veel belangstelling voor de foto-kraam op de Streekmarkt

Rondleidingen

Stichting Langedijker Verleden heeft meegeholpen bij de organisatie van 9 historische wandeltochten onder leiding van een gids in de Langedijker dorpen en heeft twee historische wandelingen in Noord-Scharwoude georganiseerd voor de leerlingen van groep 7 van de openbare basisschool De Wijde Veert.

Verder was Stichting Langedijker Verleden actief betrokken bij de organisatie van Open Monumentendag en was vertegenwoordigd in het Erfgoed Platform Dijk & Waard en in de Erfgoedcommissie van Langedijk.

Schenken

Ook dit seizoen hebben we weer veel schenkingen mogen ontvangen. Boeken, documenten, foto's, dia's en veel gebruiksvoorwerpen uit grootmoeders tijd en ouder. Alle gulle gevers hartelijk dank hiervoor.

Het Regthuis

Nadat de coronamaatregelen opgeheven waren, was Het Regthuis op elke zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur geopend. Veel belangstellenden hebben de expositie over de grote ruilverkaveling van het Geestmerambacht bezocht, een rondleiding gehad en/of onze oude films bekeken.

Wilt u ter gelegenheid van een verjaardag of reünie een bezoek aan Het Regthuis brengen? Dan bestaat de mogelijkheid om in combinatie met Het Behouden Huis een arrangement met koffie/thee en eventueel aansluitend een vaartocht te boeken.

Afspraken kunnen gemaakt worden via tel: 0226-753063 of via info@behoudenhuissoudkarspel.nl of info@langedijkerverleden.nl

Op onze website www.langedijkerverleden.nl kunt u de Otterplaten vanaf 1995 t/m 2020 raadplegen, de nieuwsbrieven en jaarverslagen inzien en ons beeldarchief bekijken.

Reacties op het vorige nummer

We hebben opnieuw een aantal enthousiaste reacties gehad op ons vorige nummer. Alle inzenders hartelijk bedankt.

Een erelid royeren, het gebeurde in Zuid-Scharwoude

Arie Leijen schreef ons: In het artikel 'Een erelid royeren, het gebeurde in Zuid-Scharwoude' waar de Christelijke Boeren en Tuinders Bond ter sprake komt, volgt op bladzijde 16 en 17 de afkorting C.B.T.C. Dit moet C.B.T.B zijn. Verder is door het hele artikel heen een storende fout ingeslopen, tuinbouwvereniging De Toekomst moet natuurlijk zijn tuinbouwvereniging "De Toekomst".

Het Langedijker Warenhuis

Wij kregen een aantal spontane e-mails van Beja van den Brug uit Björkvik in Zweden naar aanleiding van het artikel over 'Het Langedijker Warenhuis'.

In haar e-mails schrijft ze:

Ik verzamel al heel lang, ongeveer 48 jaar theelepeltjes en daar had mijn moeder Froukje van den Brug-Bergsma uit de Amalia van Solmsstraat in Noord-Scharwoude over gepraat tijdens een kopje koffie bij de buurvrouwen waaronder de achterbuurvrouw Janny Schuitemaker. Niet veel later kreeg mijn moeder een lepeltje van haar om aan mij te geven. Met de boodschap dat zij, buurvrouw Janny, het had gekregen van haar werkgever de heer Klaas Kool en of ik er wel zuinig op wilde zijn. Al het personeel schijnt het gekregen te hebben. In het plaatje boven aan de steel staat het jaartal 1961. Misschien was de verbouwing klaar en is het lepeltje gemaakt voor de heropening van de winkel (zie de tekst op bladzijde 40 boven de foto rechtsonder). Ik kan me van vroeger nog herinneren dat er een plek in de vloer zat die kraakte.

Als je de winkel binnenkwam links, iets naar achteren. Ik kocht er cadeautjes voor Moederdag en soms ook wel eens knikkers. Dit zijn de dingen die het verzamelen van theelepeltjes zo leuk maakt!

Inmiddels zijn de beide dames overleden (beiden boven de 90) en is het lepeltje van Klaas Kool verhuisd naar Zweden. Het hangt onder toezicht van Klaas, de rendierkop, gekocht op de Noordkaap in het trappenhuis. Ik had altijd al het plan om de hele boel eens in een fotoarchief te zetten. Omdat de verzameling wel eens een stofdoek kon gebruiken en ik het lepeltje van Kool moest hebben om nieuwe foto's te maken hebben Aad en ik de hele boel uit het trapgat gehaald, alles schoongemaakt en de borden in de was en olie gezet. We hebben alle lepeltjes van Nederland (bijna 600) op de foto gezet en de administratie nagekeken. De rest moet nog en dat zijn er 700.

De lepeltjes hangen in het trapgat onder toezicht van Klaas de rendierkop

Het lepeltje in zijn geheel

Afbeelding boven aan de steel van het Langedijker Warenhuis

Arrestatie verzetsman Jacob Balder blijft in geheugen van dochter Willy (1927)

Bij dit verhaal zijn een paar opmerkelijke zaken te melden.

Verkeerde foto

Allereerst een correctie op de groepsfoto in de hal van het gemeentehuis in Noord-Scharwoude, op bladzijde 12. Dochter Willy den Hartigh-Balder zag meteen dat het niet klopte toen ze de Otterplaat van 2021 ontving. Ze had het hele verhaal wel eerst gelezen voor de publicatie maar net deze ene foto ontbrak toen door een probleem met de printer.

Dit is de verzetsgroep Heerhugowaard, 5^e van links is niet Grietje Balder-Schaap maar mevrouw G. de Graaf-Zandbergen

Zij zat net voor een operatie, de drukker kon niet meer wachten, dan maar gegokt dat nummer 5 van links mevrouw Grietje Balder-Schaap zou zijn. Niet dus! Henk Komen reageerde ook en wist gelukkig nog precies hoe het zat omdat hij er als journalist bij aanwezig was. Hij meldt dat de foto de verzetsgroep betreft van Heerhugowaard.

De mevrouw 5e van links is niet Grietje Balder-Schaap, maar mevrouw G. de Graaf-Zandbergen.

De groep wordt links geflankeerd door de burgemeester J.N. Stuifbergen van Heerhugowaard en in het midden staat Peter Verburg.

Waarom Peter Verburg hierbij staat, is omdat hij de sectiecommandant was van alle verzetsgroepen en Henk Komen geeft daar een duidelijke uitleg van:

"In 1984 vond de uitreiking plaats van de verzetsherdenkingskruizen in het gemeentehuis in Noord-Scharwoude. Zowel de burgemeester van Langedijk J.J. Bulte als die van Heerhugowaard J.N. Stuifbergen waren hierbij aanwezig.

Ik was toen bezig aan een artikel over het verzet en heb toen met verschillende leden daarvan gesproken. Voor de krant was ik daarbij aanwezig samen met de fotograaf van het Noord-Hollands Dagblad, Wick Natzijsl.

Er waren drie groepen aanwezig: die van Broek op Langedijk, van Noord-Scharwoude en van Heerhugowaard.

De oud-leden van het georganiseerd verzet behoorden tot de zevende Sectie van het tweede Bataljon Districtsstormtroepen met als sectiecommandant de heer P. Verburg uit Noord-Scharwoude. De sectie bestond uit vier pelotons: peloton Harenkarspel-St.Maarten, peloton Heerhugowaard, peloton Broek op Langedijk en peloton Noord-Scharwoude (de verzetsherdenkingskruizen waren al eerder uitgereikt aan de groep Harenkarspel, die waren er dus niet bij). Aan Wick heb ik toen gevraagd van elke groep een foto te maken. Er zijn dus drie groepsfoto's. Mevrouw Grietje Balder-Schaap staat op de groepsfoto van Broek op Langedijk die geflankeerd wordt door burgemeester J.J. Bulte."

De huisarts van Alkmaar en niet die van Broek op Langedijk doorzag verraadster Franci de Munck-Siffels.

In dit deel van de tekst van het artikel staat de verkeerde naam van de betreffende huisarts:

"Ze weet eigenlijk al genoeg maar dan maakt ze een fout. Ze vraagt begin mei eerst aan KP-er Pieter Termaat uit Broek op

Langedijk om een vals persoonsbewijs. Zij geeft zijn naam door maar dit verraad wordt op tijd ontdekt. Hij wordt gewaarschuwd en kan onderduiken. Als ze de huisarts in Broek even later opnieuw om een persoonsbewijs vraagt, valt ze door de mand."

Dat we dit nu weten, is pas in 2022 opgehelderd. De schrijver Erik Schaap heeft een apart boek gewijd aan Franci Siffels: 'De verraadster, de verzetsvrouw die overliep'. Hij heeft dit feit na uitgebreid onderzoek weten te achterhalen.

Verzetsgroep Broek op Langedijk, 4^e van links is daar Grietje Balder-Schaap

Goedwillende Langedijkers halen Franci Siffels naar Noord-Scharwoude

In dit boek van Erik Schaap wordt haarfijn uit de doeken gedaan hoe Franci Siffels te werk is gegaan en wat zij in Langedijk heeft aangericht. Hoe de twee Langedijkers Cornelis Keeman (geboren 1910) en zijn vriend Jan Langedijk, de Nederlands kampioen schaatsen, hun hart laten spreken om deze zielig overkomende vrouw te helpen. Zij zijn begin 1944 voor besprekingen met de schaatsbond in Amsterdam en belanden bij toeval in een feestelijk gebeuren. Een onverwachte vrijlating uit de gevangenis aan de Weteringschans van iemand die ze goed kennen, wordt flink gevierd en daar is ook Franci Siffels bij aanwezig. Na het feest zit ze huilend op de stoep en zegt geen adres meer te hebben waar ze heen kan. De twee mannen krijgen medelijden met haar en vooral Cornelis Keeman trekt zich haar lot aan.

Hij geeft haar in zijn tuinderswoning in Noord-Scharwoude onderdak, niet beseffend dat zij van daaruit haar verraderswerk in Langedijk in volle hevigheid zal voortzetten.

Hoe in Broek op Langedijk het christelijk onderwijs tot stand kwam

Mijn allereerste schooljaren bracht ik in Broek op Langedijk door op en rondom de 'Staase Plaas'. De eerste klas was tegenover het gemeentehuis in de aanbouw van voormalig café 'De Witte Zwaan' dat door de afgescheidenen van Artikel 31 op zondag als kerk werd gebruikt.

Vanaf de tweede klas kwam je dan in het schoolgebouw dat uitzicht gaf op de Nederlands Hervormde kerk. Bij een uitvaart op de achter de kerk gelegen begraafplaats moesten onze gordijnen in de klas altijd worden gesloten. Begrafenissen waren bij uitstek 's middags na half twee, na aanvang van onze school.

Vlnr. de pastorie, Nederlands Hervormde Kerk, openbare lagere school en de schoolwoning

De school moet daar, vanaf het moment dat de Nederlandse Gereformeerde Kerk de publieke kerk van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden was geworden, hebben gestaan. Predikanten werden vanaf dat moment met overheidsgeld betaald en scholen vanuit deze kerk aangestuurd. Al snel werden voor het geven van onderwijs onderwijzers aangetrokken, omdat het te veel werk was voor de predikanten om dat erbij te doen. Onderwijzers kregen ook veel andere taken erbij ter ondersteuning van de kerk. Vaak was de onderwijzer koster van de kerk, doodgraver en voorzanger.

Op welk moment het onderwijs in Broek van de grond kwam is niet precies terug te halen, maar Dr. D. Langedijk schrijft in zijn boek "De geschiedenis van Langedijk" (blz. 41) over de schoolmeester Simon Braak die op 21 april 1678 als onderwijzer begon en dat 54 jaar lang in Broek is blijven doen.

Simon Braak was zeker niet de eerste onderwijzer, maar eerdere gegevens zijn niet terug te vinden.

Het onderwijs in vroeger jaren

De basis voor ons huidige onderwijs werd gelegd in de periode 1795 – 1814 in de tijd dat de Fransen het hier voor het zeggen hadden. Deze periode geldt als een tijd waarin alle sectoren van politiek en maatschappij werden vernieuwd en gemoderniseerd. Voor de inwoners en bestuurders van Broek op Langedijk moeten al die veranderingen een ware revolutie zijn geweest.

De Schoolwet van 1806 legde het al in 1795 ingevoerde beginsel van klassikaal onderwijs vast. Doelstelling van het onderwijs werd de opvoeding tot maatschappelijke en christelijke deugden. De wet regelde onder meer de vereisten waaraan onderwijzers dienden te voldoen en ook de schooltijden werden vastgelegd.

Tevens werd het toezicht op de scholen geregeld. Er kwam onderscheid tussen openbare en bijzondere scholen en daarmee werd een beginsel ingevoerd dat de Nederlandse politiek meer dan een eeuw zou domineren.

In al zijn primitiviteit was de Schoolwet van 1806 een vernuftig wetgevingsproduct, dat ook internationaal aandacht trok. Vijftig jaar zou de wet standhouden, maar er kwam wel kritiek op. Rechtzinnig-protestanten hekelden het nogal vage - voor de in hun ogen christelijke staat die Nederland was - criterium van de 'christelijke deugden'. Die kritiek werd vanaf 1830 vooral verwoord door Groen van Prinsterer. Hij wilde feitelijk openbare christelijke scholen.

Het grondwetsartikel werd in 1857 door het kabinet Van der Brugghen uitgewerkt in een nieuwe 'Schoolwet'. Voorgesteld was ook bijzondere scholen te subsidiëren, maar door amendement werd dat geschrapt. Zo bleef de gemengde openbare (neutrale) school gehandhaafd. Antirevolutionairen en katholieken gingen na 1857 streven naar subsidie voor bijzondere (christelijke) scholen. Die 'schoolstrijd' werd verhevigd, nadat in 1878 onder het liberale bewind een herziening van de Lager-onderwijs-wet was gerealiseerd. Die wet verscherpte de eisen aan het onderwijs (wat tot meer kosten leidde), maar handhaafde het beginsel dat bijzondere scholen niet werden gesubsidieerd.

De schoolwet van 1857 maakte ruimte voor bijzondere scholen en in 1860 leidde dit in Amsterdam tot de oprichting van de Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs. Deze vereniging had tot doel om door subsidie de oprichting van bijzondere christelijke scholen te steunen omdat overheidssubsidie uitbleef.

Ook in Broek wilde men bijzonder onderwijs

Hoewel bovenstaande ontstaansgeschiedenis voor zichzelf spreekt, was dat voor Broek op Langedijk niet vanzelfsprekend. Het duurde nog tot 1871 voor de Christelijk Afgescheidenen in Broek lieten horen het niet eens te zijn met het onderwijs op de openbare school. De kwestie werd in 1871 in de kerkenraad besproken en die was van oordeel dat de kerk zich met de school moest bemoeien. Er bestond in Broek al een Hulpvereniging van Gereformeerd schoolonderwijs en deze verzond op 26 april 1871 een verzoekschrift aan de kerkenraad, om met haar samen te werken, opdat men zou komen tot een christelijk gereformeerde school. Er kwam echter nogal wat bij kijken voor het oprichten van een school, zeker ook omdat bijzondere scholen niet werden gesubsidieerd. De kerkraad zocht steun bij de classis, de vergadering van een aantal protestants gereformeerde kerken in de regio, zitting hebbend in Alkmaar en bij de provinciale vergadering, maar ook daar kreeg men geen gehoor. Na een herinnering van de Hulpvereniging in december 1871, legde de kerkenraad het verzoek in januari 1872 naast zich neer. De Hulpvereniging liet het er echter niet bij zitten en in augustus kwamen de president A. Slot en de secretaris G. Glas in de kerkenraadsvergadering, om mondeling hun plannen voor de oprichting van een bijzondere school toe te lichten. Er volgde een breedvoerige discussie en men besloot om een openbare vergadering te beleggen om dit zo breed mogelijk onder de aandacht te krijgen van de lidmaten van de kerk. Tevens besloot men om ook dominee Scheffer en J. Slotemaker uit te nodigen om zo te kunnen werken aan een brede samenwerking tussen de verschillende kerken. Of de vergadering er uiteindelijk is geweest, is niet meer terug te halen, maar een opwekkingspreek van dominee Wielinga op 14 januari 1873, om alsnog tot de oprichting van een bijzondere school te komen, heeft geen effect en het blijft uit de gereformeerde hoek de eerste jaren stil.

Anders ging het met de Hervormden, zij kwamen in mei 1873 bij elkaar om te praten over de wens en de mogelijkheid van de oprichting van een bijzondere school. Hoewel ze nog geen plannen hadden en slechts de wens hadden om er eens met elkaar over te praten, kwam men toch tot de conclusie dat ze voor de haalbaarheid van een oprichting ook de christelijk gereformeerden bij het overleg wilden betrekken. De verschillen bleken echter te groot. De Christelijk Afgescheidenen wilden een kerkelijke school, terwijl de Hervormden wilden aansluiten bij de Vereniging van Christelijk Nationaal Schoolonderwijs.

Oprichting lokale vereniging

De voorstanders van Christelijk Nationaal Schoolonderwijs besloten daarop alleen verder te gaan. Er werd een lokale vereniging opgericht, waarvan de leden f 15,- contributie per jaar betaalden. Uit christelijk gereformeerde hoek waren toch ook een aantal mensen die zich bij de

vereniging aansloten en ook uit Noord-Scharwoude waren er leden die zich aansloten. Erg groot was de vereniging niet, want bij aanvang waren er slechts 16 leden. Dat is ook eigenlijk niet zo vreemd, omdat f 15,- voor veel inwoners een behoorlijk bedrag was en kwam het erop neer dat de school in eerste instantie alleen bereikbaar bleek voor de gegoeden onder de inwoners. Met alleen het oprichten van een vereniging was de klus nog niet geklaard, want er moest een school en een onderwijzerswoning gebouwd worden. Daarvoor had men zo tussen de 8.000 à 9.000 gulden nodig en dat was voor die tijd een enorme som geld, zelfs voor de gegoeden. Men besloot een lening uit te schrijven van f 4.500,- om daar een huis met erf van te kopen.

Het bestuur bestond uit J. Slotemaker, voorzitter; D. Wagenaar, secretaris; J. Wagenaar, penningmeester; dominee Scheffer, vice-voorzitter; en de leden P. Bouwens, P. Berkhouwer en K. Kansen.

Het jaar 1873 liep ten einde zonder dat er ook maar een spade de grond in was gegaan en ook in 1874 kwam er van de oprichting en bouw van de school weinig terecht. Er werd blijkbaar in 1874 nog wel over de oprichting ervan gesproken en het haalde zelfs op 7 juni 1874 de Heldersche en Nieuwedieper Courant, die meldde;

Uit Broek op Langedijk wordt gemeld:

"In deze kerkelijk zeer verdeelde gemeente, waar men vier verschillende kerkgebouwen vindt (eene hervormde-, eene doopsgezinde- en twee verschillende afgescheidenen), schijnen velen ook niet langer tevreden te zijn met ééne openbare school. Er worden namelijk pogingen aangewend, om op ons dorp eene bijzondere school te stichten."

Dominee van Arkel

Op 28 februari 1875 deed dominee J.D. van Arkel zijn intrede in Broek op Langedijk en hij was de man die de plannen weer los wist te trekken en het bestuur te motiveren om uitvoering aan hun plannen te geven. Ook moeten er in die periode ook weer besprekingen zijn gevoerd met de christelijk gereformeerden, want de Heldersche en Nieuwedieper Courant weet op 7 april 1875 te melden;

Men meldt uit Broek op Langedijk:

"De oprigting eener bijzondere school alhier, reeds geruimen tijd geleden vastgesteld, was tot dusverre niet tot stand gekomen, daar de confesseoneelen het niet eens konden worden met de christelijk gereformeerden over doopnaam, aan de school te geven. Dezen wilde haar <christelijk gereformeerde>, genen <christelijk nationale> school noemen. Zoolang men het hier niet eens kon worden, kwam men niet verder, omdat geene der beide partijen afzonderlijk over voldoende financiële krachten beschikken kan. Thans echter is de zaak in der minne vereffend, en slaat men de handen ineen, zoodat hoogstwaarschijnlijk eene <christelijk nationale> school weldra alhier zal verrijzen."

Begin mei van dat jaar kwam het bestuur weer bij elkaar en begon men met het zoeken van antwoorden op een aantal vragen die hun plannen opriepen; Hoe groot moet de school worden? Hoeveel kinderen kunnen we verwachten? Er moest een bedrijfsplan komen, want op subsidie hoefde men op dat moment niet te rekenen. In deze vergadering ging de kogel eindelijk door de kerk.

De Van Arkelschool volgens het model uit Oudorp rond 1910

Men besloot een school te bouwen voor 100 kinderen, hoewel men geen enkel uitzicht had op het juiste aantal van te verwachten leerlingen. In ieder geval was men het er wel over eens dat uitbreiding van de school op een later moment mogelijk moest zijn. Omdat de expertise voor het bouwen van een school in het bestuur ontbrak, besloot men een commissie samen te stellen die verschillende scholen in de omgeving zou gaan bezoeken om te zien of er een als voorbeeld kon dienen. Het oog viel uiteindelijk op de openbare lagere school van Oudorp die de basis was voor de te bouwen school.

Het schoolgeld werd bepaald op 20 ct. per kind; voor twee kinderen 40 ct.; voor 3 kinderen f 0,55 en voor ieder kind meer f 0,10. Er werd van de gelovigen dus wel wat gevraagd wat betreft betaling. Zeker als je weet dat het openbaar onderwijs kosteloos was. Voor de armen was het een onmogelijkheid en voor de gewone burger was het een vrij grote last. De diaconie van de kerk sprong de minder draagkrachtigen echter bij door het schoolgeld geheel of gedeeltelijk te betalen.

De bouw gaat van start

De bouw van de school werd in 1875 aanbesteed en er werden sollicitanten opgeroepen voor de functie van hoofd der school. Op 27 oktober 1875 werd de heer Milo als eerste hoofdonderwijzer van de school aangesteld.

De bouw van de school werd met een hypotheek van f 4000,- door de hoofdcommissie van de Christelijk Nationale School ondersteund en op 4 januari 1876 kon de Christelijke School te Broek op Langedijk geopend worden. Het bestuur van de school zat echter nog wel in over de vraag hoe te handelen als kinderen van de Christelijk Afgescheidenen zich zouden aanmelden voor de school.

De Christelijk Afgescheidenen hadden zich tot dan toe geheel afzijdig gehouden van de plannen en het project ook niet financieel ondersteund.

In eerste instantie vond de voorzitter het redelijk dat alleen die ouders die per jaar f 15,- contribueerden aan de vereniging hun kinderen naar de school konden sturen, maar zoals eerder hier beschreven waren dergelijke bedragen slechts voorbehouden aan de beter gesitueerden in de gemeente en daar waren er niet zoveel van. Hoewel dit voorstel door het bestuur werd aanvaard, werd het drie maanden later alweer van tafel gehaald. Wat er dan wel voor regeling moest komen was niet zo makkelijk te bedenken, maar de

tijd begon te dringen, want op 1 april 1876 was de aanmelding van leerlingen gepland. Tot dan toe bezochten de Christelijk Afgescheiden kinderen de openbare school, maar als die zich allen op 1 april zouden komen aanmelden, wat dan? De school zou moeten worden vergroot en voor die kosten zouden de leden van de vereniging moeten opdraaien en dat werd niet als billijk gezien.

De vergadering van 23 februari 1876 moest uitkomst brengen en het bestuur van de vereniging bepaalde dat als de Christelijk Afgescheiden gemeente gebruik van het christelijk onderwijs wilde maken zij verplicht waren om voor het in stand houden van de school vijftien aandelen te nemen van f 100,- tegen vijf procent per jaar. Daarboven zouden zij een jaarlijkse contributie van f 75,- moeten betalen. Tevens diende de Christelijk Afgescheiden gemeente afstand te doen van hun recht op kapitaal en rente indien ze zelf een christelijk gereformeerde school zouden stichten of om enig andere reden de Christelijk Nationaal School zouden verlaten en het bestuur zou achterblijven met een leeg lokaal.

Christelijk Afgescheiden leerlingen die niet kwamen

Het bleef echter rustig op 1 april 1876. De toestroom van Christelijk Afgescheiden leerlingen bleef uit. Binnen de Broekergemeenschap was de hele kwestie echter 'het onderwerp' van gesprek, want hoe was het toch moge-

De Van Arkelschool aan de achterzijde met uitzicht op het oude veilinggebouw

lijk dat de mannen van de Afscheiding jaren daarvoor voorop hadden gelopen met het doel om een christelijke school te stichten en dat hun kinderen nu die school voorbijliepen als zij naar de openbare school gingen. Het bleek ook dat meerdere Afscheiden ouders de gang van zaken betreurden.

Het bestuur van de lokale schoolvereniging kwam in november 1876 wederom bij elkaar en de kwestie werd opnieuw besproken. Het was in deze vergadering dat de ere-voorzitter, dominee van Arkel liet weten dat de eerder gestelde voorwaarden niet te zwaar waren en dat men deze ook niet zou veranderen.

Plannen voor een gereformeerde school

Twee weken later, op 1 december, werd de zaak besproken in de kerkenraad van de Christelijk Afscheiden gemeente. Daar kwamen de bestuursleden van de Hulpvereniging G. Glas en A.P. Slot om over de mogelijkheid tot de stichting van een gereformeerde school te spreken.

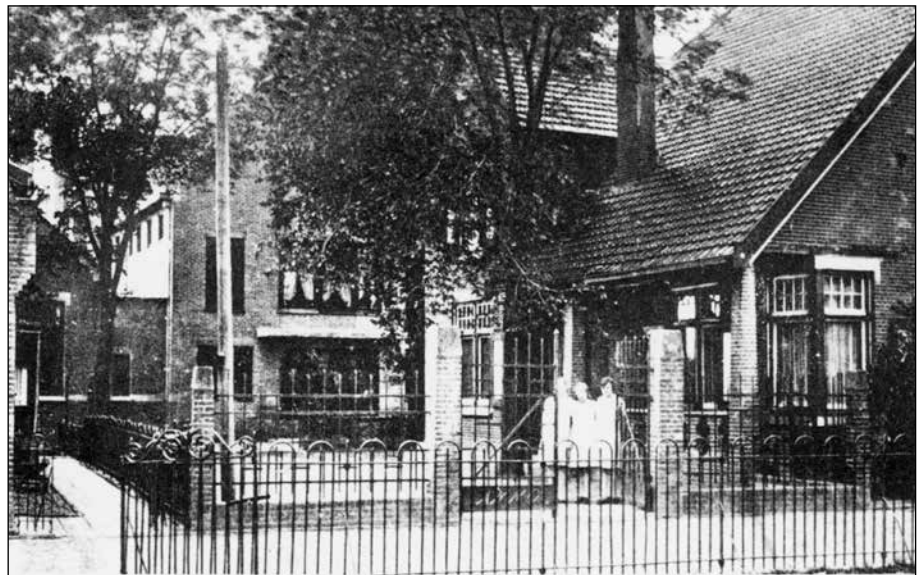
Hiertegen had men nogal wat bezwaren, vooral financiële. Echter, de kinderen naar de Christelijk Nationale School te sturen stuitte ook op financiële bezwaren, want de geldelijke eisen waren te hoog, maar een gereformeerde school stichten was financieel ook niet haalbaar. Met een Christelijk Nationale school in het dorp was christelijk onderwijs voor de gereformeerden binnen handbereik en men zocht naar een oplossing.

De kerkenraad benoemde daarop een commissie om met dominee Van Arkel over de financiële eisen te praten en te zien of er een mogelijkheid was om uit de financiële patstelling te komen.

Op 8 december bracht de commissie verslag uit van het gesprek. Financieel was hen geen ruimte geboden en lidmaat A. Slot bracht zijn plan om een gereformeerde school te stichten opnieuw in en stelde voor dit te doen via een aandelenuitgifte van f 40,- per aandeel. Dit bleek voor velen een te zware belasting en de vergadering ging uiteen zonder dat men een stap verder was gekomen.

Het zaadje tot het oprichten van een gereformeerde school had bij velen toch al wortel geschoten en een aantal van de gereformeerde lidmaten kwam met een

nieuw plan dat op 16 februari 1877 in de kerkenraadsvergadering werd ingebracht. Zij vroegen namens de Hulpvereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs of zij de consistorie (vergader ruimte van de kerkenraad) mochten verbouwen tot een school. Voor een onderwijzer had men inmiddels het salaris van f 600,- bij elkaar gebracht, doordat verscheidene personen zich daar borg voor hadden gesteld.

De Van Arkelschool na de uitbreiding van de school en de nieuwe onderwijzerswoning rond het vijftig jarig jubileum

Uit berichten die rond die tijd verschenen moet het een heel luidruchtige vergadering zijn geweest waar vooral de oud-ouderling J. Slot zich duidelijk liet horen en uiteindelijk ook boos uit de vergadering wegliep. Van het ingebrachte plan en alle andere mogelijkheden die die avond werden besproken kwam niets van de grond.

Toch geen gereformeerde school

Het waren uiteindelijk enkelen van de meest gegoeden van de Christelijk Afgescheiden gemeente die besloten om alle kinderen van hun geloofsgemeenschap in de gelegenheid te stellen om van de christelijke school gebruik te maken. Een commissie uit hun midden ging naar dominee Van Arkel aan wie zij verklaarden dat zij aan de voorwaarden van het schoolbestuur wilden voldoen. Dit werd op 4 april 1877 in een gezegelde akte vastgelegd en ondertekend door C. Wagenaar, K. Ploeger, A. de Bree, Jb. Balder en Abr. Balder.

Het bleef nog lang onrustig binnen de Christelijk Afgescheiden gemeenschap, want er bleef een groep tegenstand bieden tegen het Christelijk Nationaal Schoolonderwijs. Ook binnen de kerkenraad was met de overeenkomst van 4 april 1877 de kous nog lang niet af. In de praktijk kwam dit het duidelijkst tot uiting toen er bij aanvang van het nieuwe schooljaar in 1877 maar een tiental leerlingen van het openbaar onderwijs overkwam naar de christelijke school.

Het duurde nog tot 1880 voor de neuzen dezelfde richting op stonden, want op 26 januari 1880 werd een voorstel van C. Wagenaar aangenomen waarin stond dat de christelijk gereformeerden allen in dezelfde betrekking tot de school zouden staan als alle andere gebruikers van de school.

Dominee J.D. van Arkel die de rol van intermediair had gespeeld nam in januari 1878 een beroep aan in Bloemendaal, maar zijn naam bleef tot in de 21ste eeuw in Broek op Langedijk aan de Christelijk Nationale School verbonden. Sinds augustus 2019 is de naam veranderd in Christelijk Kindcentrum Het Mozaïek.

Bronnen:

De geschiedenis van de Langedijk door dr. D. Langedijk, krantenarchief Regionaal Archief Alkmaar en notulen van de gemeenteraad van Broek op Langedijk 1865 – 1885.

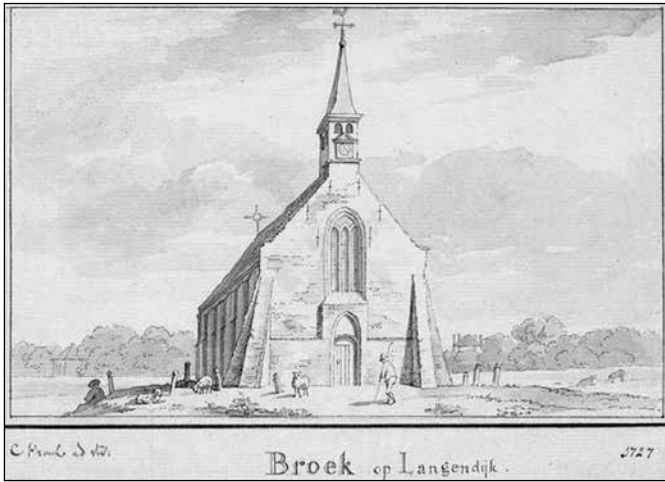

*De Chr. Nationale school te Broek op Langedijk heeft haar 50-jarig bestaan feestelijk herdacht.
Het schoolbestuur en het onderwijzend personeel.*

Hoe zit dat toch met die kerken?

De Afscheiding van 1834

Koning Willem I was in 1816 niet alleen doorslaggevend geweest bij de naamgeving van de Nederlandse Hervormde Kerk (die voor 1816 de Nederduitse Gereformeerde Kerk heette) maar had met het zogenoemde Algemeen Reglement de Nederlandse Hervormde Kerk tot staatskerk gemaakt en daarmee ook een nieuwe bestuursstructuur ingevoerd, waarbij de leiding van de kerk in handen kwam bij de synode (landelijk bestuur, bestaande uit bestuursleden en predikanten die de geloofsleer bewaakt). De macht kwam zo bij de dominees te liggen en niet meer bij de kerkelijke gemeente zelf. Tal van gereformeerden verlieten daarom in 1834 de Nederlands Hervormde Kerk.

Nederlands Hervormde Kerk op een prent van Cornelis Pronk uit 1727

De Afscheiding begon op 13 en 14 oktober 1834 in het Groningse plaatsje Ulrum waar de predikant Hendrick de Cock zich met een groot gedeelte van zijn kerkelijke gemeente los maakte van de Nederlandse Hervormde Kerk. Zij ondertekenden de Acte van Afscheiding of Wederkeer waarin zij stelden te breken met de hervormde kerk totdat deze zou terugkeren tot de waarachtige dienst des Heeren.

Koning Willem I haalde een oude wet van Napoleon Bonaparte boven tafel in een reactie op de afscheiding. Vergaderingen van meer dan twintig personen waren verboden en die oude wet moest de Afscheidenen belletten om eigen kerkdiensten te organiseren. De liberale Grondwet van Thorbecke uit 1848 bracht verlichting door de in de Grondwet vastgelegde godsdienstvrijheid.

De Afscheiding in Broek

Veranderingen kwamen in Broek altijd wat later en zo ook met de Afscheiding. Vanwege bezwaren tegen hetgeen in Broek op Langedijk vanaf de hervormde preekstoel werd geleerd, kwam op 20 februari 1841 een aantal broeders (twee ouderlingen en een diaken van de hervormde gemeente) bijeen om ds. S. van Velzen, afgescheiden predi-

kant te Amsterdam te vragen om bij hen in het dorp een Christelijke Afscheidene Gemeente op te richten die aansloot bij de andere in het land ontstane afscheidingen.

Christelijk gereformeerde kerk

De Doleantie

De Doleantie (Doleantie betekent letterlijk klacht) is een kerkscheuring die in 1886 plaatsvond als reactie op het vrijzinnige klimaat in de Nederlandse Hervormde Kerk. De orthodoxen wilden een strakkere binding aan de belijdenis en wensten meer autonoom te zijn wat betreft beheer van kerkelijke goederen. Politicus, journalist en theoloog Abraham Kuiper was een van de leidende figuren tijdens de Doleantie. In 1879 had hij een eigen gereformeerde partij gesticht, de Antirevolutionaire Partij (ARP). Zij noemden zich de Nederduitse Gereformeerde Kerk. Met deze naamgeving gaven zij aan zich te zien als de voortzetting van de kerk die van koning Willem I de naam Nederlandse Hervormde Kerk had gekregen.

De stichting van Gereformeerde Kerken in Nederland

Op 17 juni 1892 voegden de Dolerenden zich samen met vrijwel de gehele Christelijke Gereformeerde Kerken (afkomstig uit de Afscheiding van 1834) en stichtten Gereformeerde Kerken in Nederland.

Gereformeerde kerk

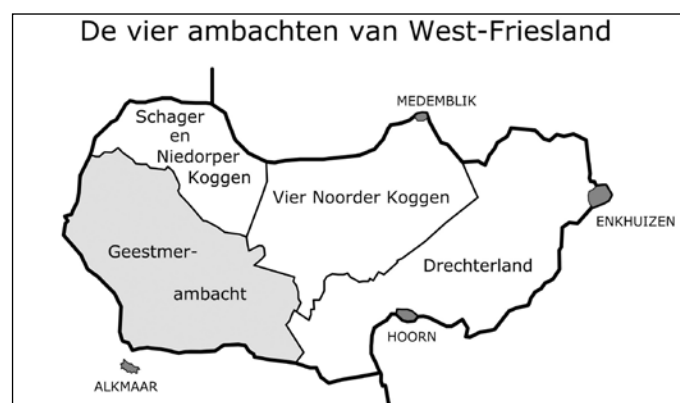
Bron: HISTORIEK

11 eeuwen bestuur in een notendop

In de omgeving van Langedijk wonen al heel lang mensen. In het Huis van Hilde in Castricum, het archeologisch centrum van de provincie Noord-Holland, worden archeologische vondsten bewaard die duizenden jaren terug gaan in de tijd. Maar de 'moderne' geschiedenis van West-Friesland begint in de vroege middeleeuwen. Vanaf dat moment kennen we documenten die een beeld geven van de bestuurlijke ordening. In dit artikel lopen we enkele hoofdpunten na van de afgelopen eeuwen tot aan het moderne gemeentebestuur.

Het ontstaan van de dorpen

Langedijk dankt zijn bestaan aan de ontginners die het gebied vanaf de 8^e en 9^e eeuw binnentrokken. Er werden in het moerasachtige gebied steeds nieuwe stukken veen afgebakend en in cultuur gebracht.

De vier historische ambachten van West-Friesland, die na 1300 voornamelijk waterstaatkundige taken kregen. Langedijk lag in het Geestmerambacht.

Zo ontstond het ene na het andere dorp, een ontwikkeling die telkens met de bouw van een dorpskerk werd bekroond. De toenmalige bewoners werden aangeduid als Friezen, het toenmalige Frisia omvatte grofweg de kuststreek tussen de Schelde en Bremen. Door watersnoden werd het leefgebied van de Friezen gesplitst en raakte het deel ten westen van het Vlie steeds meer afgesneden van de rest van Friesland. Ter onderscheiding werden de inwoners sindsdien West-Friezen genoemd, *Fresiones Occidentales*. De dynastie die sedert de 9^e eeuw in deze streek het grafelijk gezag uitoefenden, stond bekend als comes Fresonum ('graaf van de Friezen').

Aan het eind van de elfde eeuw veranderde het gebied ten zuiden van het IJ door de komst van kolonisten, met hun eigen taal, recht en gewoonten. De oorspronkelijke Friezen concentreerden zich meer en meer in het huidige West-Friesland, waardoor een Fries en een niet-Fries deel ontstond. De scheiding zou eeuwen later nog bloedige gevolgen krijgen. Het tot stand komen van dijken en andere waterwerken bewijst dat er toen al sprake was van georganiseerd bestuur. Van oudsher was West-Friesland verdeeld in vier districten (ambachten).

Deze districten waren onderverdeeld in koggen, die ieder weer bestonden uit ongeveer drie tot vijf dorpen. De dorpen waren tamelijk zelfstandig. Ze hadden ieder hun eigen pastoor en kerk. De dorpelingen, ook wel 'buren' genoemd, waren voornamelijk vrije boeren.

Graafschap Holland

Voor het niet-Friese deel kwam langzamerhand de naam Holland in zwang. In het jaar 1101 liet de toenmalige machthebber, graaf Floris II, zich voor het eerst graaf van Holland noemen.

In het veenrijke en moerassige gebied binnen de West-Friese Omringdijk had hij toen weinig feitelijke macht. Omdat grafelijk gezag in West-Friesland lange tijd zo goed als afwezig was, moesten de West-Friezen in die periode gewend zijn geraakt aan een leven zonder heer. Toen de graven aan het einde van de 11^e-eeuw in het zuiden een sterke machtspositie hadden opgebouwd, hebben zij pogingen gedaan om ook het noorden onder hun gezag te brengen. De West-Friezen waren echter niet genegen het hoofd te buigen, vanaf 1132 is er sprake van diverse oorlogen.

Graaf Willem II van Holland werd in 1256 door de West-Friezen in Hoogwoud vermoord. Collectie Regionaal Archief Alkmaar.

De graven van Holland organiseerden in de 13^e eeuw diverse veroveringstochten. De bouw van dwangburchten maakte de Hollandse machtsgreep steeds definitiever. Na eerdere tegenslagen, zoals de moord op graaf Willem II in 1256, werden de West-Friezen in 1297 in de slag bij Vronen definitief verslagen.

Officieel bleef West-Friesland als aparte heerlijkheid buiten het graafschap Holland. Maar in de loop van de tijd verwaterde dit onderscheid en in praktijk werd het gebied steeds meer als eenheid bestuurd.

Op 7-11-1297 werden in Alkmaar de vredesvoorwaarden opgelegd aan de vier ambachten van West-Friesland. Aan de opgestelde oorkonde hechtte elk ambacht zijn zegel en daarmee was West-Friesland definitief zijn onafhankelijkheid kwijt. Collectie Nationaal Archief

Baljuw van de Nieuwburg

Na de onderwerping werd het zogenaamde Kennemer landrecht in West-Friesland ingevoerd, een verzameling afspraken hoe graaf en volk met elkaar moesten omgaan. Voor het bestuur en rechtspraak werden twee baljuwschappen opgericht. Dit waren bestuurlijke gebieden waar de baljuw als de vertegenwoordiger van de graaf optrad. De baljuw voor het westelijke deel van West-Friesland zetelde in Kasteel de Nieuwburg, vlakbij Oudorp. Hij was een machtig man en had taken op bestuurlijk gebied, zoals het maken van wetten en toezicht houden op het naleven van allerlei regels, zoals de controle van maten en gewichten. Verder nam de baljuw de eed af van personen waardoor zij toestemming kregen een bepaald beroep uit te voeren. De baljuw was ook voorzitter van een zogenaamd 'college van welgeboren mannen'. Dit waren rechters die misdaden mochten vonnissen waarop lijf- of doodstraffen en hoge boetes stonden. Lokaal stelde de baljuw in elk dorp een schout aan. Een functionaris belast met bestuurlijke en gerechtelijke taken en handhaving van de openbare orde. Op deze manier kreeg de graaf duidelijk meer macht en kon hij de West-Friezen onder de duim houden.

Een impressietekening van Kasteel Nieuwenburg. Collectie Regionaal Archief Alkmaar

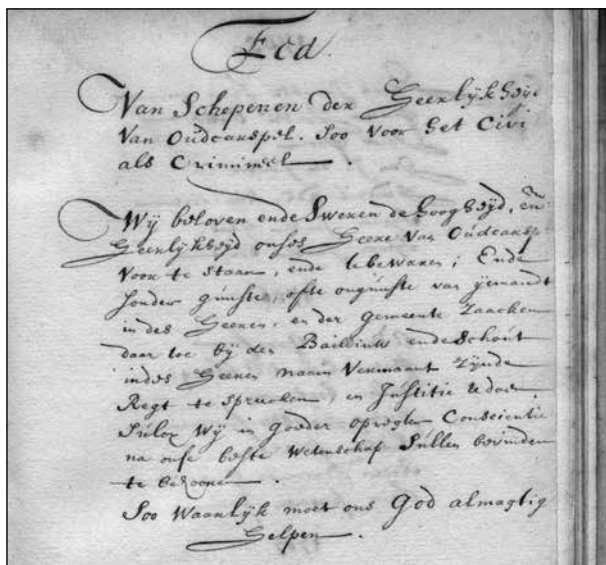
De Republiek

Met de dood van graaf Jan I in 1299 eindigde de dynastie van het Hollandse Huis en komt het graafschap door huwelijken en vererving in steeds wisselende buitenlandse handen. Tijdens de 80-jarige oorlog komt er een einde aan de adellijke opvolging. De toenmalige graaf was de Spaanse koning Philips II, die in 1581 zijn rechten op het graafschap Holland werd ontnomen. Voortaan werd Nederland bestuurd door zeven zelfstandige staten (gewesten) verenigd in een confederatie: de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. De Staten van Holland en West-Friesland namen de grafelijke rechten over. De grotere steden hadden in dit bestuurscollege een belangrijke stem. De ridderschap, waarin de lokale adel was vertegenwoordigd, werd geacht de niet-stemmende steden en het platteland van Holland te vertegenwoordigen. Voor het dagelijks bestuur was het gebied opgedeeld. Het dagelijks bestuur, Gecommitteerde Raden geheten, beheerde de financiën, zag toe op de krijgsmacht en vloot en sprak recht wanneer het belang van het gewest erbij betrokken was. Boven het IJ was het bestuurscentrum gevestigd in Hoorn in het pand waar nu het Westfries Museum is gevestigd. Het had de ingewikkelde naam *Kollege der Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en Westfriesland in Westfriesland en het Noorderkwartier*.

Steden en dorpen

In de periode van 1300 tot 1795 raakte het lokale bestuur in Holland steeds meer gefragmenteerd. Er was sprake van allerlei soorten eenheden naast en door elkaar, met verschillende privileges, taken en bevoegdheden. Wel was er op lokaal niveau een duidelijke scheiding ontstaan tussen stad en platteland. De steden hadden hun eigen privileges verworven (stadsrechten) en hielden daar strikt aan vast. Ze waren daardoor onafhankelijk en hadden een eigen bestuur. Op het platteland was de bestuursvorm meestal het 'schoutambt' of 'schoutambacht', kortweg aangeduid als 'ambacht'. Oftewel het rechtsge-

bied van een schout. Hoe het lokale bestuur exact functioneerde was sterk afhankelijk van plaatselijke gewoontes en privileges. Van democratie was uiteraard geen sprake. Het bestuur van de dorpen was voorbehouden aan een selectie van de rijkste en voornaamste inwoners die gezamenlijk de vroedschap vormden. Uit hun midden werden jaarlijks, meestal met Pasen, door de schout vijf of zeven schepenen gekozen en voorgedragen aan de baljuw. De schepenen vormden met de schout een college dat recht sprak op plaatselijk niveau. Dit college stelde ook een keur vast, de plaatselijke wetgeving.

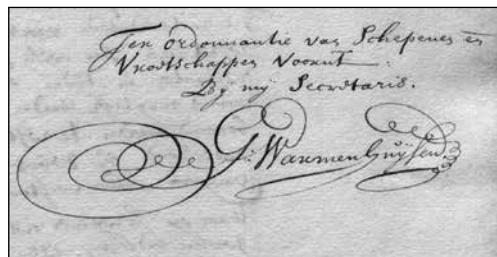
*Eed die werd afgelegd door de schepenen van Oudkarspel.
Uit het register met naamlijsten van regenten van Oudkarspel
1700 - 1804. Collectie Regionaal Archief Alkmaar*

De schepenen regelden samen met twee burgemeesters de 'huishoudelijke' zaken van het dorp. Burgemeesters hadden toen vooral tot taak de schotgelden (belastingen) te innen om daarmee de dorpskosten te betalen - vandaar dat zij ook wel schotvanger werden genoemd. De zogenaamde rekenaars hielden de administratie bij. Een andere functie in het dorpsbestuur was die van secretaris. Het was zijn taak om allerlei brieven te schrijven, aantekeningen te maken tijdens vergaderingen en brieven bij mensen te bezorgen. Kortom, hij was één van de belangrijkste mensen in de gemeenschap, niet in het minst omdat hij de schrijfkunst goed machtig moest zijn. Gezamenlijk werden de bestuurders aangeduid als de regenten van het dorp of de dorpsregering.

De stad Langedijk

West-Friesland was een vreemde eend in de bijt, omdat daar ook sprake kon zijn van een plattelandsstad. Dit heeft zijn oorsprong in het feit dat de ambten als schout en baljuw meestal werden verpacht. Er waren vaak klachten over machtsmisbruik van deze grafelijke ambtenaren. Ze hadden immers geld betaald voor die positie en wil-

den dat zo snel mogelijk terugverdienen, het liefst met een flinke bonus. In 1400 kwamen de jarenlang opgekropte spanningen tot uitbarsting en werd besloten om stadsrechten te geven aan veel West-Friese dorpen of dorpscombinaties, die zo in de rechtspraak zelfstandig werden.

*De sierlijke handtekening van de secretaris van
Oudkarspel onder een ordonnantie van Schepenen
en Vroedschappen, 6 augustus 1709*

De dorpen Broek op Langedijk, Noord- en Zuid-Scharwoude en Oudkarspel verkregen in 1415 gezamenlijk stadsrechten onder de naam 'stede Langedijk'. De stadsrechtverlening was echter van korte duur. Na het overlijden van Willem VI van Beieren in 1417 ontstond een verbitterde strijd over zijn opvolging als graaf van Holland. Het overgrote deel van het West-Friese platteland steunde Willems dochter Jacoba van Beieren in haar strijd tegen hertog Filips van Bourgondië. Doordat Filips aan het langste eind trok, verloren de plattelandssteden in 1426 als straf hun privileges. De 'steden' Grootebroek, Abbekerk, Sijbekarspel, Niedorp en Winkel verzoenden zich met Filips en kregen hun stadsrechten spoedig terug. Anderen moesten echter diep door het stof.

De regenten van Oudkarspel vergaderden in Het Regthuis, zoals dat er in 1726 uitzag. Het was zowel bestuurscentrum als rechtbank. Collectie Regionaal Archief Alkmaar

Langedijk verdween als 'stad' definitief van het toneel. Ook Alkmaar verloor tijdelijk het stadsrecht. Voor de rechtspraak werden opnieuw baljuws aangesteld.

Dorpen als verhandelbaar goed

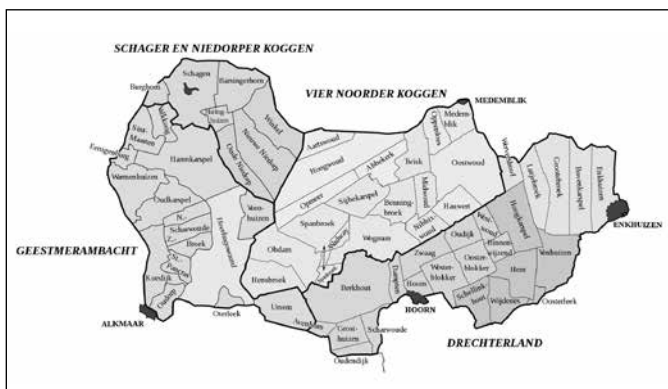
Als we kijken naar Langedijk, zien we dat er vanaf 1426 sprake is van vier aparte dorpen. In de loop van de tijd gingen de graven er toe over om bepaalde rechten (de 'heerlijke rechten') over te dragen en in leen te geven aan een ander persoon. Vaak was dat een beloning voor hulp in bijvoorbeeld een oorlog. Dan was er sprake van een ambachtsheerlijkheid waarbij de eigenaar als heer (of vrouwe) werd aangeduid.

Voortaan benoemde de heer dan de schout en andere dorpsfunctionarissen. In enkele gevallen werd ook de hoge justitie in leen gegeven. Dergelijke heerlijkheden vormden dan een apart baljuwschap en worden ook wel hoge heerlijkheden genoemd. Oudkarspel was een dergelijke hoge heerlijkheid, nadat gravin Jacoba van Beieren dit ambacht in 1430 had geschonken aan Jan II van Egmont.

Hij verkreeg daarbij de "hoge en lage jurisdictie, de tienden groot en smal, vis- en vogelrechten, het pluimgraafschap en alle andere inkomsten te water zowel als te land, welke de graaf van Holland daar bezat en bovendien nog acht blokken buitenlands tienden en eigendom van de Schaapskuilmeer en alle andere leenroerige goederen aldaar".

Heerlijkheden zijn niet adellijk van karakter zoals een graafschap of een hertogdom. Ze kunnen worden geërfd, maar zijn ook verhandelbaar. Het eigendom gaf naast inkomsten een zekere status doordat de eigenaar de titel *Heer van ...* mocht voeren. Het werd voor rijke regenten interessant om in bezit te komen van een heerlijkheid.

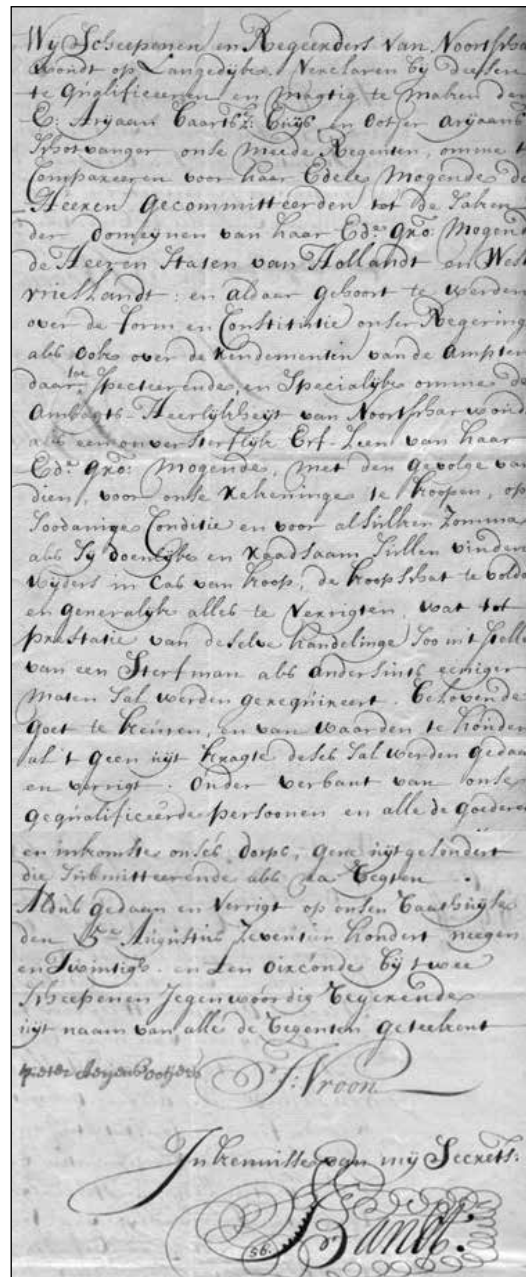
Nadat het huis Egmond zijn grandeur had verloren, komen de bezittingen in handen van de Staten van Holland. Die verkochten Oudkarspel in 1607 aan mr. Adriaen Duyck, secretaris van de Staten van Holland. In de eeuwen daarna gaat het eigendom via vererving, maar ook door verkoop, over in diverse handen.

Een overzicht van ambachten in West-Friesland omstreeks 1750. Bron: Wikipedia

Noord-Scharwoude, Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk werden pas later 'verhandeld'. Deze ambachten waren in 's graven boezem gebleven.

Omstreeks 1730 beginnen de Staten van Holland op grote schaal heerlijkheden te verkopen als snelle inkomstenbron. Er vindt een veiling plaats en Noord-Scharwoude wordt gekocht door mr. Willem van Vlaardingerwout, en Zuid-Scharwoude door Jacob Mispelblom Beyer.

Machtiging van regenten tot aankoop der ambachtsheerlijkheid Noord-Scharwoude, 1729.
Collectie Regionaal Archief Alkmaar

Een bijzonder geval betreft de verkoop van Broek op Langedijk. Hier wordt de heerlijkheid verkocht aan de regenten van het dorp zelf. Dat had een duidelijk motief, namelijk bestuurlijke zelfstandigheid en onafhankelijkheid, iets waar de Broekers ook in latere tijden veel waarde aan hechten.

Ook de regenten van Noord-Scharwoude hebben zich geprobeerd 'vrij te kopen', maar werden in de veiling verboden.

Revolutie! Alles moet anders

Het staatskundig bestel was op z'n minst verwarrend te noemen, zeker met een hedendaagse blik. In 1795 komt er een grote omwenteling. In dat jaar trokken Franse soldaten Holland binnen en de toenmalige machthebbers werden verjaagd. Er volgden 20 roerige en revolutionaire jaren. Om de haverklap werden er bestuurlijke veranderingen doorgevoerd. De belangrijkste drijfveer was de behoefte aan meer vrijheid en zeggenschap voor het volk. In de Acte van Staatsregeling van 1798 werd voor het eerst het woord 'gemeente' gebruikt als naam voor het plaatselijke bestuur. Het gemeentebestuur werd voortaan gekozen door de stembevoegde burgers van de gemeente, de grondvergadering. Het gemeentebestuur benoemde zelf uit zijn midden een voorzitter die als schout fungeerde. Behoorlijk democratisch dus.

Gemeentes in Nederland ontstaan in de Bataafse Republiek.

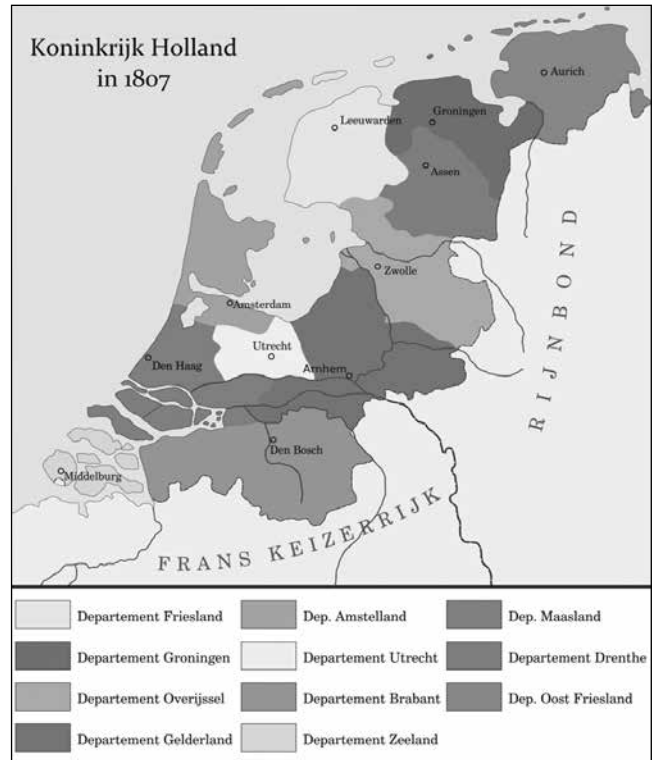
In een instructie uit 1801 werd duidelijk gemaakt hoe de verkiezingen moesten plaatsvinden.

Collectie Regionaal Archief Alkmaar

Napoleon voert veranderingen door

Tot 1806 is er sprake van een overwegend Nederlands bestuur, daarna nemen de Fransen de touwtjes in handen. Het Koninkrijk Holland was de officiële naam van Nederland tussen 1806 en 1810. Het was een vazalstaat van het Eerste Franse Keizerrijk van Napoleon Bonaparte. Napoleon stelde zijn derde broer, Lodewijk Napoleon Bonaparte, aan als koning van Holland. In 1810 wordt Nederland ingelijfd bij het Franse keizerrijk en wordt de Franse indeling in departementen, arrondissementen, kantons en mairieën (gemeenten) ingevoerd. Hadden de lokale besturen vóór de invoering van de Franse wetgeving in 1811 nog taken op het terrein van de rechtspraak, vanaf 1811 waren hun taken uitsluitend nog administratief. In feite werden zij vooral geacht wetten en bevelen van hogerhand uit te voeren. Een andere verandering

was de gemeentelijke taak op waterstaatkundig gebied. De tot dan toe gebruikelijke vereniging van burgerlijk- en waterschapsbestuur werd zoveel mogelijk ongedaan gemaakt.

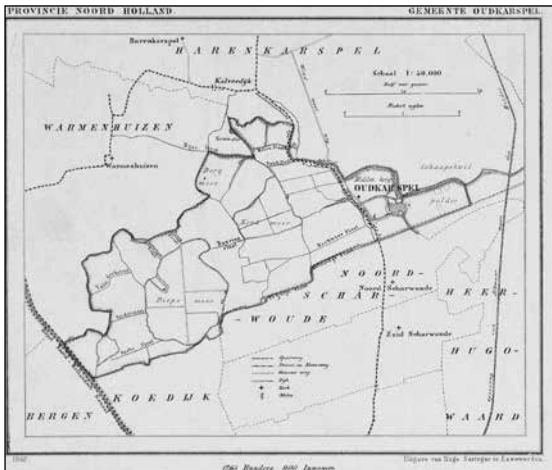
Koninkrijk Holland in 1807, Langedijk was gelegen in het departement Amstelland. Bron: Wikipedia

Restauratie: herstel van de oude orde

In 1813 verkrijgt Nederland weer zelfstandigheid en in 1815 wordt het Koninkrijk der Nederlanden gesticht. Na de definitieve verbanning van Napoleon nemen de aloude vorstenhuizen de macht weer over en Nederland wordt een monarchie onder de Oranjes. De autoritaire koning Willem I probeert de orde van voor de Franse Revolutie deels te herstellen.

Veel Franse maatregelen in het lokale bestuur worden teruggedraaid. Het onderscheid tussen de stad en plattelandsgemeenten wordt opnieuw ingesteld. Zelfs de heerlijke rechten worden deels hersteld. De rechtspraak komt definitief los te staan van het administratieve bestuur. Van een landelijke regeling voor gemeentebesturen komt het nog niet. Het 'Reglement van bestuur voor het platteland der provincie Holland' wordt op 9 oktober 1816 vastgesteld. Aan het hoofd van een gemeente kwam wederom een schout te staan. Deze werd benoemd door de koning en in het geval van een heerlijkheid op voordracht van de heer. De gemeenteraad ging bestaan uit drie tot zeven personen die gekozen werden door een kiescollege. Het gemeentebestuur bestond verder uit assessoren, wat letterlijk bijzitters betekent, die de schout moesten assisteren. In 1825 werden er nieuwe reglementen vastgesteld.

De schout zou voortaan burgemeester heten. De raadsleden hadden, eenmaal gekozen, voor het leven zitting in de gemeenteraad. In die tijd vonden vergaderingen van het lokaal bestuur in het geheim plaats, zonder dat men verantwoording hoefde af te leggen.

Gemeentekaart van Oudkarspel in 1867. In 1906 werd een stukje Oudkarspel 'in Koedijk' overgedragen aan Koedijk. Collectie Regionaal Archief Alkmaar.

Thorbecke en de gemeentewet van 1851

In de tweede helft van de jaren 1840 broeide er opnieuw een sfeer van revolutie in Europa. Er waren in meerdere Europese landen hongersnoden. In maart 1848 werd het pas écht onrustig. Zo braken er in Duitsland en Frankrijk revoluties uit, die in Frankrijk leidde tot afzetting van de monarchie. Omdat koning Willem II bang was voor zijn positie, vroeg hij de liberale staatsman Thorbecke om een grondwet te schrijven. Deze nieuwe grondwet bood veel nieuwe vrijheden en vormde de basis voor de ontwikkeling van de Nederlandse democratie van vandaag de dag. De macht van de koning werd sterk ingeperkt, de middeleeuwse heerlijke rechten afgeschaft, de parlementaire invloed flink vergroot en de bevolking kreeg meer zeggenschap. In feite herkregen de inwoners voor het eerst sinds 1805 weer enige invloed op hun bestuur. Ook wordt het bestuur van de gemeentes voortaan centraal geregeld in de Gemeentewet uit 1851. Het verschil tussen stedelijke en plattelandsgemeenten verdween. De wet bepaalde dat het bestuur van elke gemeente uit een burgemeester, wethouders en een gemeenteraad zou bestaan. De benoeming van de burgemeester bleef voorbehouden aan de koning. Hij werd voorzitter van het college van B&W en voorzitter van de raad. De raadsleden werden gekozen via rechtstreekse verkiezingen. Wethouders werden gekozen door de gemeenteraad. Voor het eerst werd bepaald dat gemeenteraadsvergaderingen openbaar zouden zijn. Eigenlijk bestaat dit systeem in grote lijnen nog steeds. Wel is in stappen het kiesrecht steeds verder verruimd. Oorspronkelijk was er sprake van het zogenaamde censuskiesrecht, waarbij alleen personen

die vermogend genoeg waren een stem mochten uitbrengen. In 1917 werd het algemeen mannenkiesrecht van kracht en in 1919 het algemeen vrouwenkiesrecht. Vanaf 1919 werd ook de zittingsduur van de raadsleden verkort van 6 naar 4 jaar. Alleen de burgemeester wordt tegenwoordig nog voor de duur van 6 jaar aangesteld.

De gemeenteraad van Noord-Scharwoude in 1925. v.l.n.r Kooij, Zut, de Geus, Ootjers, van Spengler, Reinders, Barten, Kwadijk en Schrijver.

Een andere positie voor wethouders

Vanaf 2002 wordt het zogenaamde duale stelsel ingevoerd en worden de rollen, taken en posities van de raad en het college gescheiden. Voortaan maken wethouders geen deel meer uit van de gemeenteraad en kunnen dus niet meer meestemmen over hun eigen voorstellen.

De taken van de gemeenteraad zijn sindsdien grofweg in drieën op te delen: het vormen van de volksvertegenwoordiging, het stellen van kaders en het controleren van het college van burgemeester en wethouders. De functie van griffier werd ingevoerd om de raadsleden hierbij te ondersteunen. Het college van burgemeester en wethouders is het dagelijks bestuur. Het voert de besluiten van de gemeenteraad uit en is verder verantwoordelijk voor de financiën van de gemeente en de organisatie.

Tot slot

Dit artikel omvat 11 eeuwen lokale bestuurlijke geschiedenis van Langedijk. Het is geen uitputtende geschiedenis, daarvoor zou een dik boek nodig zijn. Maar het geeft wel een beeld van de veranderingen en vormt hiermee een goede inleiding op het volgende artikel. Daarin bekijken we de gemeentelijke geschiedenis van Langedijk.

Bronnen: - Ach Lieve Tijd - West-Friesland Twintig eeuwen West-Friesland, de Westfriezen en hun rijke verleden; - De ondergang van de boerenvrijstaat West-Friesland, West-Friesland Oud & Nieuw, 1997; - Heerlijkheden in Westfriesland, West-Friesland Oud en Nieuw, 1959. - Repertorium van Nederlandse gemeenten vanaf 1812, Ad van der Meer en Onno Boonstra, 2011; - Bestuurlijke geschiedenis van Heiloo, website RAA; - Repertorium van de Stadsrechten in Nederland, dr. Joost C.M. Cox, 2012; - West-Friese stadsrechten, M.S. Pols, 1888; - Het Kenner landrecht van 1274 tot het begin van de Republiek, P.H.D. Leupen, T.J. Veen, 2005; - Burgers, J.W.J. (1999): Holland omstreeks 1100. De 11e-eeuwse transformatie van het Westfriese graafschap, Holland 31, pag. 199-209 - De geschiedenis van De Langedijk, Dr. D.Langedijk, 1969 - Bestuur en rechtspraak in Schagen, Historische vereniging Schagen, 2021 - Van heren en burgers : geschiedenis van het lokale bestuur in Limmen, Brandsma, Droog, Van der Steen, 2001 - Van stads- en plattelandbestuur naar gemeentebestuur : proeve van een geschiedenis van ontstaan en ontwikkeling van het Nederlandse gemeentebestuur tot en met de gemeentewet van 1851, M.J.A.V. Kocken, 1973. - www.Wikipedia.nl - www.dwangburchten.nl/

Langedijk één

1 januari 2022 was een bijzonder moment. Op die dag werd de gemeente Langedijk samengevoegd met Heerhugowaard en ontstond de nieuwe gemeente Dijk en Waard. Na 80 jaar en 5 maanden verdween Langedijk als zelfstandige gemeente. Op zich is zo'n gemeentelijke samenvoeging niets nieuws.

De gemeente Langedijk is zelf ook een samenvoeging, ontstaan toen in 1941 de gemeenten Oudkarspel, Noord-Scharwoude, Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk werden verenigd. Kortom een uitgelezen moment om eens terug te blikken op de gemeentelijke geschiedenis van Langedijk en twee eeuwen schaalvergroting.

Ontstaan van de 4 Langedijker gemeentes

Zoals eerder is beschreven, ontstaat het instituut gemeente in de Franse tijd. Keizer Napoleon voert het Franse bestuurlijke systeem in en wil tegelijkertijd het lokale bestuur efficiënter maken. Voortaan moesten gemeenten minimaal 500 inwoners hebben. Langedijk krijgt voor het eerst te maken met een gemeentelijke fusie. In Langedijk ontkomt alleen Oudkarspel aan herindeling. Noord- en Zuid-Scharwoude worden in 1812 samengevoegd tot de gemeente Scharwoude. Aan Broek op Langedijk (toen geschreven met tussen-n) worden Sint Pancras en Oudorp toegevoegd. Dit was echter van korte duur. Vanaf 1817 werden de samenvoegingen weer ongedaan gemaakt en was er sprake van vier 'Langedijker' gemeentes. Namelijk Broek op Langedijk, Zuid-Scharwoude, Noord-Scharwoude en Oudkarspel. De eeuwenoude grenzen van de voormalige heerlijkheden vormden de basis voor het grondgebied. In de drie noordelijke gemeentes kregen de eigenaren van die heerlijkheden weer een vinger in de pap bij benoemingen van de lokale functionarissen, zoals de schout en later de burgemeester. Dit was niet het geval in Broek, dat zich immers in 1730 had vrij gekocht.

Twee eeuwen schaalvergroting

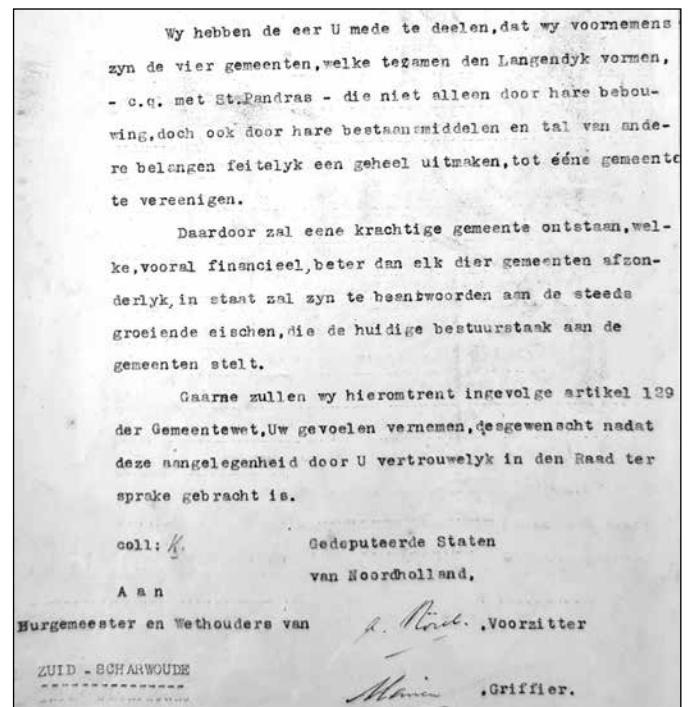
In 1817 telde Nederland meer dan 1.200 gemeentes. Op 1 januari 2021 telde Nederland nog maar 352 gemeenten. Wat is er in die twee eeuwen gebeurd? Eigenlijk is er vanaf het begin sprake geweest van een beweging om gemeentes te vergroten. Een proces dat zelden 'van onder op' door de gemeentes zelf werd geïnitieerd. Om de organisatorische, logistieke en financiële problemen van kleine gemeenten het hoofd te bieden, was het meestal de provincie die op aandringen van het Rijk het initiatief nam om kleine gemeentes samen te voegen met andere gemeenten.

De eerste scherpe daling van het aantal gemeentes was het directe gevolg van de Gemeentewet van 1851. Als een gemeente te weinig inwoners telde om fatsoenlijk een gemeenteraad te kunnen kiezen, moest de gemeente worden opgeheven.

Als minimumgrens werd aangehouden dat er in een gemeente ten minste 25 kiezers moesten wonen. Omdat het begrip 'kiezers' in die tijd uitsluitend betrekking had op volwassen mannen met enig vermogen, betekende dit het einde voor veel gemeenten met weinig vermogende inwoners.

Er werden 71 gemeentes opgeheven, zoals bijvoorbeeld de gemeente Veenhuizen die in 1854 bij Heerhugowaard werd gevoegd. Deze gemeente had slechts 260 inwoners waarvan 13 bevoegde kiezers. De Langedijker dorpen hadden toen gemiddeld zo'n 800 inwoners en ontsprongen de dans.

Onrust in Langedijk

Brief van Gedeputeerde Staten aan het gemeentebestuur van Zuid-Scharwoude, 7 januari 1920

In 1920 ontstaat grote onrust in veel plattelandsgemeenten. Premier en minister van Binnenlandse Zaken Ruijs de Beerenbrouck is groot voorstander van het verdwijnen van kleine gemeentes.

Aangespoord door de minister sturen Gedeputeerde Staten van Noord-Holland (G.S.) op 7 januari 1920 een schrijven naar gemeentebesturen met minder dan 3.000 inwoners. Aan de Langedijker gemeentes wordt voorgesteld om één gemeente te vormen onder de naam Langedijk. Het is de provincie menens en op 24 november laten G.S. weten dat een wetsontwerp naar de minister is verstuurd.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS,
KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN
ORANJE-NASSAU, ENZ. ENZ. ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren
lezen, salut ! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben,
dat het wenschelijk is de gemeenten Broek
op Langedijk, Zuid-Scharwoude, Noord-Schar-
woude en Oudkarspel te vereenigen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State
gehoord, en met gemeen overleg der Staten-
Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, g-
lijk Wij goedvinden en verstaan bij deze;

ART.1.

1. De Gemeenten Broek op Langedijk, Zuid-Scharwoude, Noord-Scharwoude en Oudkarspel worden vereenigd.
2. De vereenigde gemeente draagt den naam van Langedijk.
3. De vereeniging komt tot stand op 1 Januari 1922.

Wetsontwerp voor vereniging van Langedijk

Broek verenigt in verzet

Het wekt grote beroering. Met name in Broek op Langedijk is er grote tegenstand. Op 3 februari 1921 zijn er twee grote protestvergaderingen in de cafés Marktzicht en Welgelegen. Er verschijnen protestliederen in de krant. En uiteindelijk worden de provincie, de minister, de Tweede Kamer en koningin Wilhelmina verwittigd van de bezwaren.

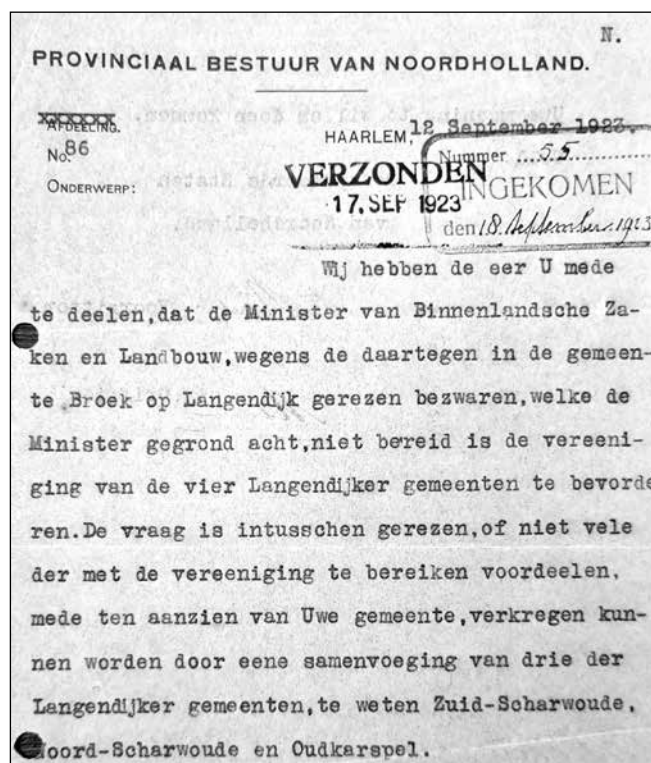
Zij worden gewezen op *"het groote verschil van mentaliteit tusschen de samen te voegen gemeenten, welke hier grond vindt in van over-oude tijden heerschenden andere opvattingen van zedelijke-Godsdiensstigen aard"*. Men is niet vreemd van de nodige retoriek: *"Een in haar zelfstandigheid bloeiende en tot ver in het buitenland vermaarde gemeente, zonder dwingende reden uit de rij der zelfstandige gemeente te schrappen, welke vernedering niet als weldadige maatregel van bestuur, maar als een onverdiende gewelddadige krenking haar aangedaan zal worden gevoeld"*.

Heel Broek is verenigd tegen de samenvoeging, dus van draagvlak is geen sprake. In de andere dorpen zijn er wel de nodige voorstanders te vinden.

BURGERS VAN LANGENDIJK!
Bezoek Zaterdag 12 Februari de
GROOTE OPENBARE VOLKSVERGADERING
in Concordia te Noord-scharwoude,
waar enkele sprekers het woord zullen voeren:
1e. over het nul van samenvoeging van kleine gemeenten in het algemeen en
2e. samenvoeging van de Langedijker gemeenten in het bijzonder.
Bekende tegenstanders van Langedijk één gemeente worden verzocht te komen debatteeren.
Entree tot dekking der kosten 15 cent. Aanvang 7 uur.

Oproep in de Schager Courant van 10 februari 1921

Op 12 februari 1921 wordt in Concordia een debatavond over de samenvoeging georganiseerd door de SDAP. In de Nieuwe Langedijker Courant wordt uitgebreid verslag gedaan. Als voorstander van gemeentelijke samenvoeging kwam burgemeester Van Spengler van Noord- en Zuid-Scharwoude aan het woord. Er werd die avond druk gediscussieerd blijkt uit het verslag in de Nieuwe Langedijker Courant. Maar de indruk ontstaat wel dat deze krant en met name hoofdredacteur Keizer sterk stelling neemt tegen de samenvoeging en dus bevooroordeeld is. Voorstanders van samenvoeging krijgen een podium in de concurrerende Schager Courant. Het protest uit Broek op Langedijk heeft succes. De minister besluit in september 1923 dat er geen draagvlak is.

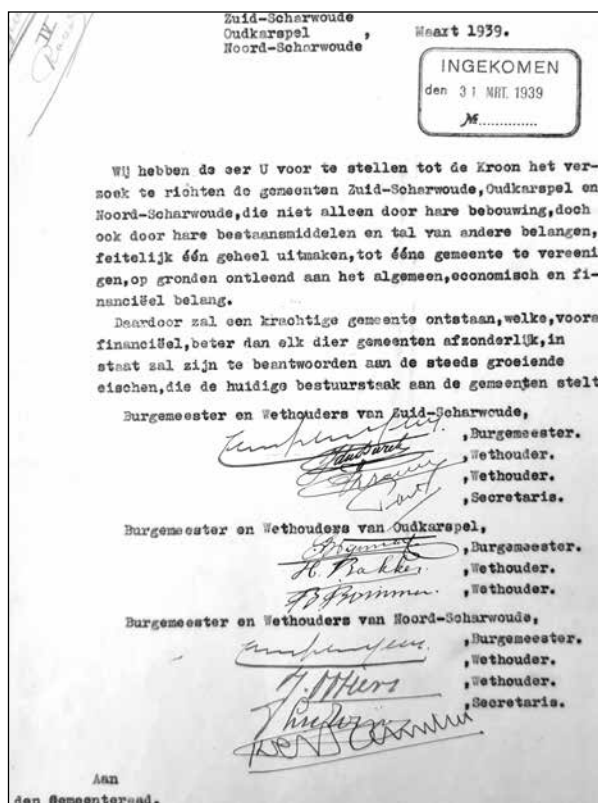

Brief van 12 september 1923 waarin wordt medegedeeld dat de minister afziet van de samenvoeging van de Langedijker gemeentes

De drie andere gemeenten wordt nog gevraagd hoe wordt aangekeken tegen een fusie van de drie noordelijke gemeenten. De colleges van B&W gaan op bezoek in Haarlem en laten daar weten dat ze - zonder de zuster-gemeente Broek - niets voor samenvoeging voelen: of allemaal of niet. Het onderwerp 'Langedijk één' verdwijnt in een la.

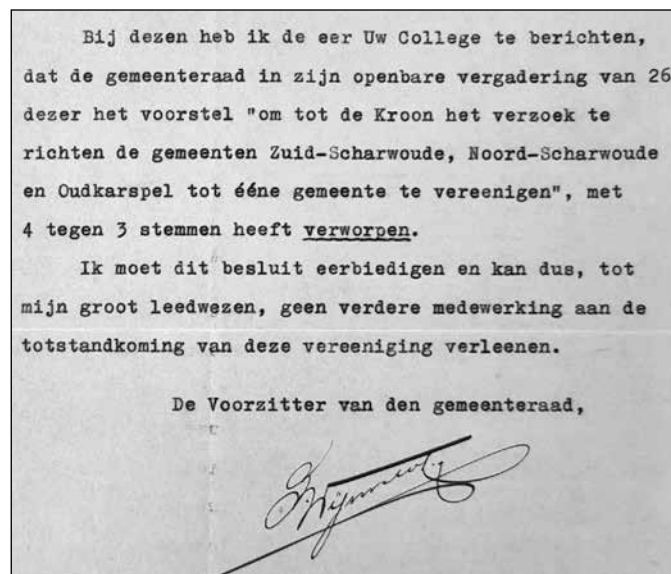
Economische crisis leidt tot actie

De afname van het aantal gemeentes zet echter door, omdat de vraagstukken waarvoor gemeentes komen te staan steeds ingewikkelder worden. Nederland zit economisch in zware tijden en de malaise is groot. In de winter van 1939 gaan er weer stemmen op om te komen tot een gemeentelijke samenvoeging. Dit keer is het niet de provincie, maar komt het signaal vanuit de gemeenteraad van Zuid-Scharwoude. De drie colleges van B&W scharen zich achter dit initiatief en doen in een brief aan de gemeenteraden een voorstel om de Kroon te verzoeken om Oudkarspel, Noord- en Zuid-Scharwoude die "niet alleen door haar bebouwing, doch ook door haar bestaansmiddelen en tal van andere belangen feitelijk één geheel uitmaken, tot één gemeente te vereenigen, op gronden ontleend aan het algemeen, economisch en financieel belang. Daardoor zal een krachtige gemeente ontstaan, welke vooral financieel beter dan elk der gemeenten afzonderlijk in staat zijn te beantwoorden aan de steeds groeiende eischen die de huidige bestuurstaak aan de gemeenten stelt".

Voorstel aan de gemeenteraden om te komen tot een samenvoeging van de drie noordelijke gemeentes

De raadsleden van de drie gemeenten voelen zich overvallen door zoveel haast en vragen om meer informatie. Eind april wordt een gezamenlijke raadsvergadering georganiseerd in de raadzaal van Noord-Scharwoude, onder leiding van burgemeester Wijnveldt van Oudkarspel. Voordelen zijn er voor het onderwijs, het verkeer, de financiën en ook de voorgenomen ruilverkaveling van het Geestmerambacht wordt genoemd.

Tot spijt van burgemeester Wijnveldt stemt de gemeenteraad van Oudkarspel tegen samenvoeging. In een brief van 27 juni 1939 laat hij dit weten aan het gemeentebestuur van Zuid-Scharwoude

Broek op Langedijk kan zich altijd nog aansluiten is de teneur. Het leidt die avond nog niet tot een besluit. Uiteindelijk stemmen de raden van Noord- en Zuid-Scharwoude voor vereniging, en die van Oudkarspel nipt tegen. De Oudkarspellers zijn bang het trappelend te worden en vinden de afstand naar het voorgestelde bestuurscentrum in Noord-Scharwoude te groot. Ondanks de tegenstand in Oudkarspel, versturen de raden van Noord- en Zuid-Scharwoude toch een verzoek naar Den Haag om over te gaan tot een fusie van de Langedijker dorpen. Er is een zaadje geplant dat toch tot ontkieming zal komen.

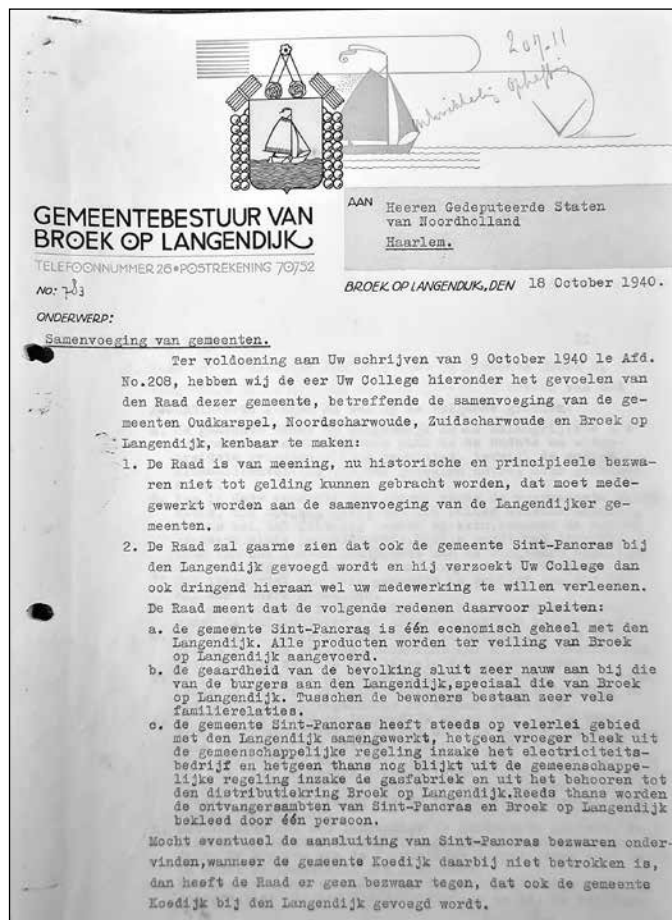
Toch Langedijk één

Ook op landelijk en provinciaal niveau staan samenvoegingen van gemeentes weer op de agenda en dat leidt tot hoog bezoek. Minister Van Boeijen van Binnenlandse Zaken en commissaris van de koningin baron Roëll komen op 7 mei 1940 langs bij de Langedijker gemeentebesturen. Ook Broek op Langedijk ontkomt niet aan bezoek van beide heren, wat een teken aan de wand is. Drie dagen later raakt Nederland betrokken bij de 2^e Wereldoorlog. Na de capitulatie wordt het Nederlandse parlement opgeheven en wordt een Duits bestuur ingesteld onder leiding van rijkscommissaris Seyss-Inquart.

Op landelijk niveau wenst men stappen te zetten en het waarnemend hoofd van het Ministerie van Binnenlandse Zaken maakt in een brief van 16 september 1940 duidelijk dat overwogen moet worden *"in hoever door samenvoeging van noodlijdende of steun behoevende gemeenten met financieel sterkere, levenskrachtigere eenheden in het leven kunnen worden geroepen. Bovendien dwingt de toestand, waarin de overheidsfinanciën zijn geraakt, om elke besparing, welke op het bestuursapparaat kan worden verkregen te bevorderen"*. De provincie stuurt in oktober een brief naar 60 gemeentebesturen, waarin opheffing *"van rijkswege"* in overweging wordt gegeven en om advies wordt gevraagd. De secretaris-generaal heeft namelijk laten weten om alleen die samenvoegingen te laten plaatsvinden, waarvan na consulering van de gemeenteraden is gebleken dat deze zonder verder onderzoek voor verwezenlijking vatbaar zouden zijn. Op het lijstje staat ook weer het samenvoegen van de vier Langedijker gemeentes.

Protest is zinloos, of toch niet?

In Broek bestaan nog steeds bezwaren, maar het eerdere bezoek van de hoge heren heeft wel iets in beweging gezet en het idee ontstaat dat verzet zinloos is.

Op 18 oktober 1940 stuurt Broek op Langedijk een brief aan de provincie waarin wordt ingestemd met samenvoeging van de gemeentes

De burgemeester verwoordt de gevoelens van de raad door te zeggen dat men dit besluit tot samenvoeging met weemoed gaat nemen: *"toch moeten wij niet bij de pakken neer gaan zitten en gezamenlijk verder werken opdat wij nog veel kunnen bereiken. Eendracht maakt macht, laten wij dit voor ogen houden"*. Uiteindelijk gaat de hele gemeenteraad akkoord. Getracht wordt om Sint Pancras en Koedijk bij de fusie te betrekken, met het idee dat Broek op Langedijk dan de logische centrumplaats wordt en niet Noord-Scharwoude.

Maar de aanname in Broek dat historische en principiële bezwaren niet ingebracht mochten worden blijkt niet te kloppen. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten heeft een gesprek gevoerd met de secretaris-generaal: de soep wordt niet zo heet gegeten als hij wordt opgediend. Meteen sturen B&W van Broek een brief naar het provinciebestuur: de oude principiële bezwaren bestaan nog steeds! Met deze kennis zou het besluit van de gemeenteraad heel anders zijn geweest. Ook de gemeenteraad van Oudkarspel is nog steeds geen voorstander. Het mag niet baten. Op 12 maart 1941 laten G.S. aan Den Haag weten dat de Langedijker gemeentes als één van de weinige in aanmerking komen voor samenvoeging. In het advies laat de provincie weten dat wat betreft de sociale en economische gesteldheid van de bevolking een grote onderlinge overeenkomst bestaat. De geografische ligging is zodanig dat de bevolkingskernen nauw op elkaar aansluiten. Het verschil in kerkelijke gezindte vinden G.S. niet zwaarwegend genoeg.

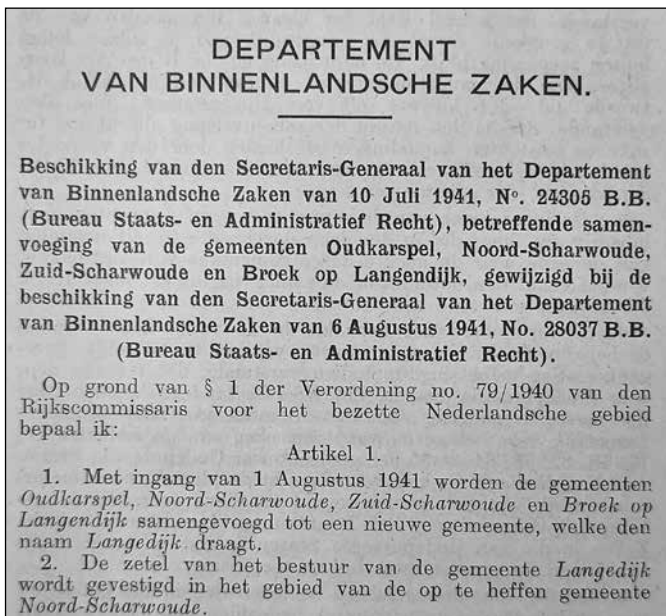

Op 24 september 1940 wordt de nieuwe raadzaal van Broek op Langedijk in gebruik genomen. De gemeenteraad heeft er nog geen vol jaar gebruik van gemaakt. Na de samenvoeging blijft het raadshuis tijdelijk in gebruik als dependance en in 1970 als Rabobank

Langedijk ontstaat in een donkere tijd

Op 10 juli 1941 is de kogel door de kerk. Wegens de oorlogsomstandigheden gaan de zaken wat makkelijker en vooral minder democratisch. Een goedkeuringswet is niet nodig.

Op grond van een verordening van rijkscommissaris Seyss-Inquart heeft de secretaris-generaal de bevoegdheid gekregen om buiten de normale procedures om wijzigingen in de gemeentelijke indeling tot stand te brengen. Bij beschikking nummer 24305 van de secretaris-generaal wordt besloten dat de vier gemeentes op 1 augustus 1941 zullen worden samengevoegd onder de naam Langedijk (sindsdien vervalt de tussen-n) en dat de hoofdzetel zal worden gevestigd in Noord-Scharwoude. Uiteindelijk wordt er vanwege de oorlogsomstandigheden zonder enig ceremonieel uitvoering gegeven aan het besluit. Burgemeester Wijnveldt van Oudkarspel neemt na 15 jaar afscheid van het ambt dat hij combineerde met die van secretaris. En burgemeester Van Spengler neemt afscheid na 24 jaar burgemeester van Zuid-Scharwoude en 18 jaar van Noord-Scharwoude te zijn geweest. Burgemeester Schelhaas, sinds 1937 burgemeester van Broek, wordt aangesteld als eerste burgervader van Langedijk. Met een kleine onderbreking (van 1943 tot 1945 wordt NSB'er D. Stoutjesdijk als burgemeester benoemd) blijft hij dit ambt tot 1962 vervullen. De heer Post, gemeentesecretaris van Zuid-Scharwoude, behoudt die post in de nieuwe gemeente. Het college van B&W wordt gevormd door de twee wethouders uit Noord-Scharwoude. De nieuwe gemeenteraad bestaat uit 13 zetels. Maar van een gemeenteraad is al spoedig geen sprake meer.

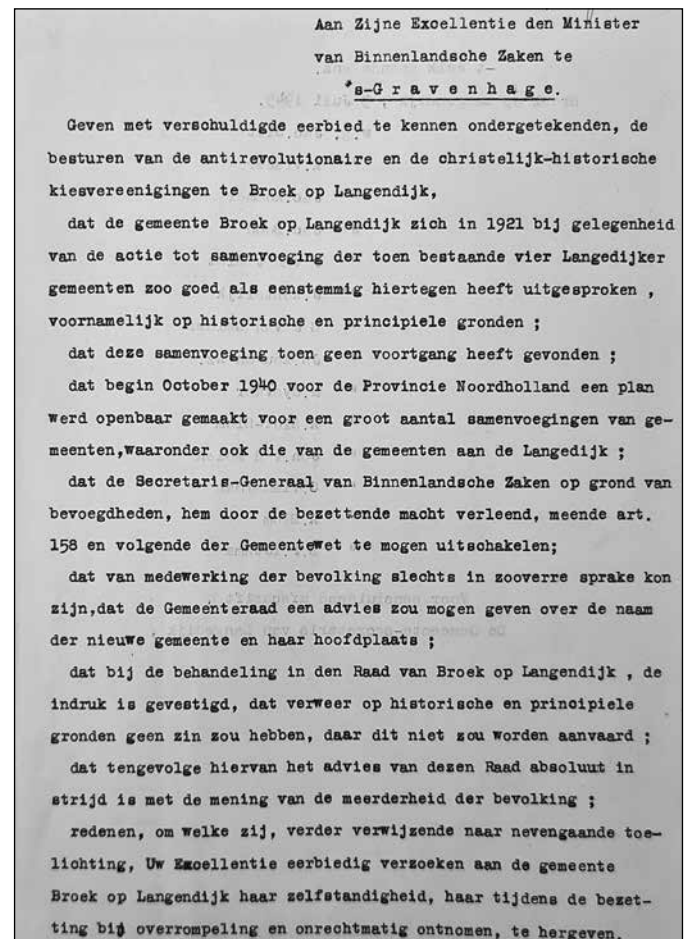

In de Staatcourant van 21 juli 1941 wordt het besluit tot samenvoeging gepubliceerd

Op 1 september 1941 wordt de gemeenteraad zijn bevoegdheden ontnomen. Besluiten werden daarna alleen genomen door de burgemeester. De wethouders fungeerden daarbij als zijn medewerkers. Vanuit de Landstand wordt een Boerendorpsraad geïnstalleerd die de burgemeester adviseert.

De Nederlandsche Landstand was op 24 oktober 1941 door Seyss Inquart ingesteld om de belangen van boeren, vissers en tuinders te behartigen. Er werden dorpsboerenleiders aangesteld om samen met de burgemeesters het lokale beleid te bepalen.

Broek toch weer zelfstandig?

Brief van 3 juli 1945 van de antirevolutionaire en christelijk-historische kiesverenigingen waarin de minister wordt verzocht om Broek op Langedijk weer zelfstandigheid te verlenen

Na de oorlog steekt de zucht naar onafhankelijkheid in Broek weer de kop op. Er wordt een verzoek van de antirevolutionaire en christelijk-historische kiesverenigingen (politieke partijen zouden we nu zeggen) aan de minister gericht om de samenvoeging ongedaan te maken. Die is immers tijdens de Duitse bezetting op ondemocratische wijze tot stand gekomen. Het gemeentebestuur wordt om advies gevraagd.

Het college van B&W wordt na de oorlog bij gebrek aan een gemeenteraad tijdelijk ondersteund door een comité van overleg, bestaande uit 8 personen die de verschillende politieke stromingen in de gemeente vertegenwoordigen.

Er wordt besloten om een volksraadpleging te houden in Broek op Langedijk om de meningen te peilen. Vanuit de andere dorpen is vooral veel tevredenheid over de samenvoeging, daar is een peiling niet nodig vindt het bestuur.

Voor of tegen?

Actiepamfletten die pleiten voor Langedijk één

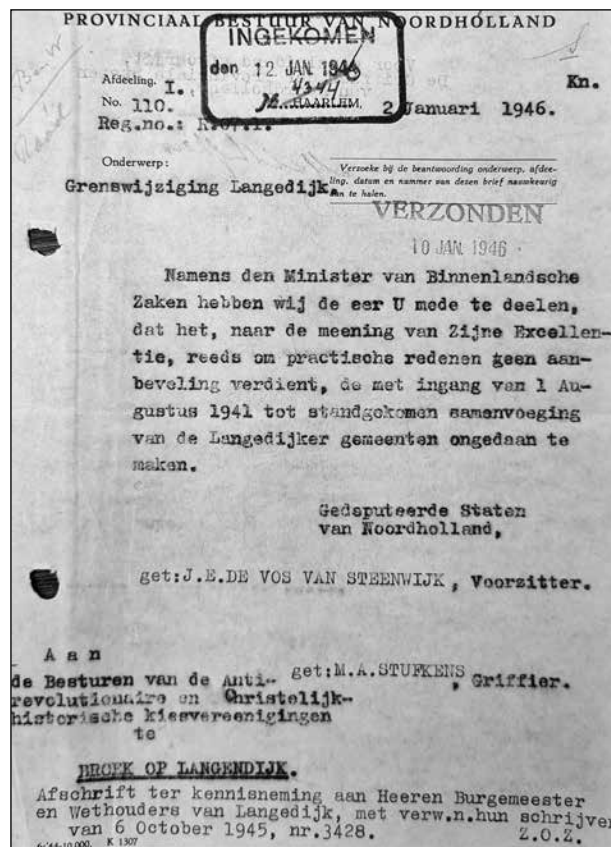
Op 19 september 1945 vindt de volksraadpleging plaats en van de 1331 stemgerechtigden Broekers brengen er 1050 een stem uit, 605 daarvan willen weer zelfstandigheid.

Stembiljet

De burgemeester gaat in beraad met het comité van overleg. Hoewel een meerderheid van de kiezers zelfstandigheid wil, staat men op het standpunt dat aangenomen mag worden dat het grootste deel van de niet-stemmers geen bezwaar heeft tegen de samenvoeging. En dus dat sinds 1920 een grote kentering heeft plaatsgevonden: toen was iedereen tegen samenvoeging, nu niet meer dan de helft. Bovendien zijn in de vier jaar van vereniging veel stappen gezet die een ontbinding onpraktisch maken en bovendien financieel niet voordelig. Kortom, B&W sturen op 6 oktober een reactie naar de commissaris van de koningin met het advies om de samenvoeging te handhaven. Tijdens het wachten op een reactie, is op vrijdag 16 november 1945 de eerste raadsvergadering van de gemeente Langedijk na de bevrijding en tegelijkertijd ook de eerste van na de samenvoeging in 1941.

De vergadering is van een 'noodraad' van 13 leden die aanblijft tot de eerste vrije gemeenteraadsverkiezingen in 1946. Op 12 januari 1946 kwam het bericht uit Den Haag dat de samenvoeging definitief was bekrachtigd, Langedijk was definitief één.

Bericht van de provincie aan de kiesverenigingen met de mededeling dat Broek op Langedijk niet zelfstandig wordt

Groot Alkmaar

Hoewel in 1941 van de 60 geselecteerde gemeentes uiteindelijk alleen in Langedijk is overgegaan tot een gemeentelijke samenvoeging, betekent het voor veel andere gemeentes in Noord-Holland slechts uitstel. Nog in de oorlog wordt op 16 juli 1941 besloten om een provinciale onderzoekcommissie in te stellen die moet vaststellen "in hoeverre de huidige gemeentelijke indeling en het beloop der bestaande gemeentegrenzen geacht kunnen worden te voldoen aan de eisen, welke daaraan uit een oogpunt zowel van doelmatig overheidsbeheer als van maatschappelijk belang moeten worden gesteld". Toch gebeurt er eigenlijk niets tot begin jaren 70 van de vorige eeuw. Alkmaar maakt werk van gebiedsuitbreiding en verzoekt in 1958, 1960 en 1963 om gebiedsuitbreiding in alle windrichtingen, omdat de stad uit zijn jasje groeit. Begin jaren 70 van de vorige eeuw krijgt Alkmaar een taakstelling als groeikern en overlooptgebied voor de Randstad. De uitbreiding van de stad moest volgens het

streekplan vooral gebeuren op het grondgebied van de toenmalige gemeenten Oudorp, Koedijk en Sint Pancras. De plannen om deze dorpen te annexeren stuitten op massaal verzet, met name in Sint Pancras. Onder aanvoering van actie leider Piet Vroegop werden alle krachten gemobiliseerd om de verstedelijking buiten de deur te houden. Met verdeeld succes.

In oktober 1972 werd Oudorp en een groot deel van Koedijk bij Alkmaar gevoegd. Sint Pancras bleef dankzij een amendement in de Tweede Kamer zelfstandig.

*Protest tegen de annexatie van Koedijk.
Collectie Nationaal Archief*

Streeksgewijze aanpak

De provincie is in die tijd ook begonnen met een streeksgewijze aanpak om het aantal gemeentes te verminderen. Per 1 januari 1979 is eerst de (huidige) regio West-Friesland aan de beurt, waar van de 27 gemeentes er 13 overblijven.

Daarna komen ook de regio's Noord-Kennemerland (nu regio Alkmaar) en Kop van Noord-Holland aan de beurt. In de visie van G.S. zou er een einde moeten worden gemaakt aan gemeenten met minder dan 6.000 inwoners, waaronder ook Sint Pancras. De 'activisten voor een vrij Sint Pancras', opnieuw onder aanvoering van 'de Generaal' Piet Vroegop, laten weer van zich horen. Maar dit keer tevergeefs.

De gemeenteraad van Sint Pancras laat weten - als het niet anders kan - liever bij Langedijk, dan bij Alkmaar te worden gevoegd.

Het gemeentehuis van Langedijk was van 1941 tot 1997 gevestigd in Noord-Scharwoude. Hierna verhuisde de gemeente naar een nieuw onderkomen in Zuid-Scharwoude, dat inmiddels ook weer verlaten is. Collectie Langedijker Verleden

*Grensverloop (streepjeslijn) aan de noordzijde van Langedijk voor en na de ruilverkaveling.
Het illustreert hoe onlogisch de grenzen waren geworden. Bewerking van Topotijdreis*

En zo geschiedde: per 1 januari 1990 is de nieuwe gemeente Langedijk een feit, inclusief Sint Pancras.

Aan de noordgrens wordt de nieuwe gemeente Harenkarspel ingesteld, gevormd door Warmenhuizen, Harenkarspel en Sint Maarten.

Langedijk groeit en krimpt tegelijkertijd

In 1990 is ook een groot aantal historische gemeentegrenzen gewijzigd. De ruilverkavelingen uit de jaren 60 en 70 van de vorige eeuw zorgden voor onlogische grenzen. De oude slootjes en eilandjes waarlangs de grenzen liepen, waren niet meer zichtbaar. Het uitgangspunt is dat gemeentegrenzen duidelijk en in het veld herkenbaar dienen te zijn, bijvoorbeeld langs wegen en waterwegen. Langedijk moet het tuinbouwgebied in de Noordscharwouderpolder en de Zuidscharwouderpolder afstaan aan de gemeente Heerhugowaard: het Kanaal Omval - Kolhorn wordt de nieuwe grens. Het gebiedje ten noorden van de Laanderweg blijft wel Langedijks.

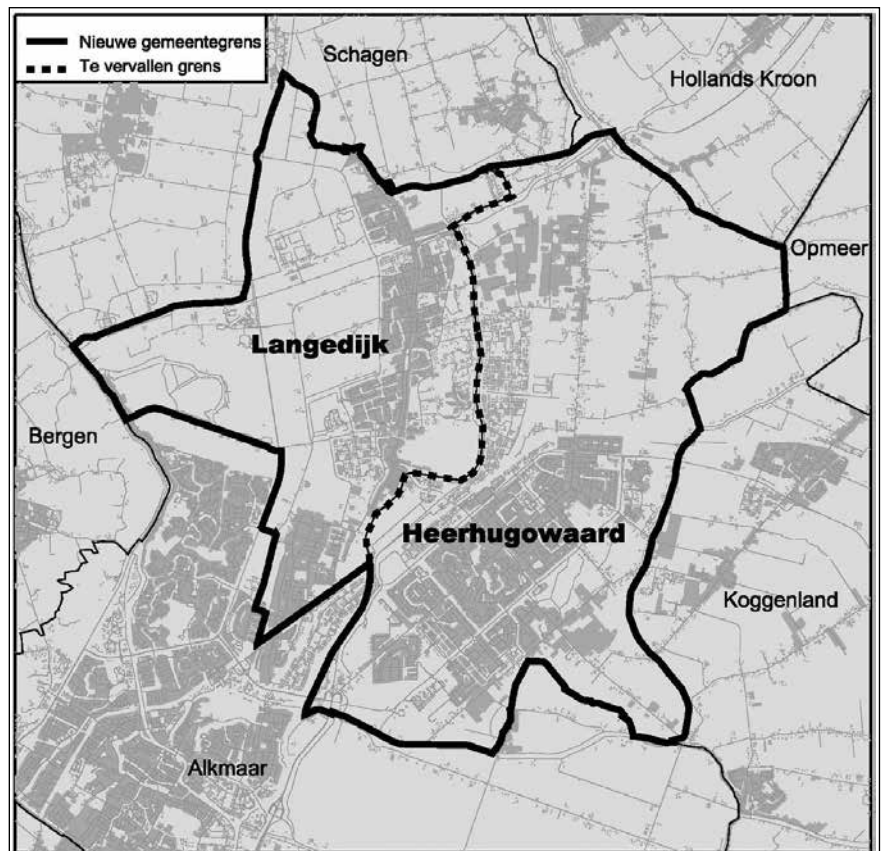
De nieuwe grens met Harenkarspel wordt langs de Ambachtsdijk en de provinciale wegen N245 en N504 getrokken, zodat de Diepsmeerpolder in zijn geheel tot het grondgebied van Harenkarspel ging behoren. Bij Oudkarspel gaat ook de voormalige Middenkoogpolder over naar Harenkarspel. De Achterburggracht wordt hier de grens, maar gelukkig wordt voor de Allemanskerk een uitzondering gemaakt. Protesten van de gemeente Langedijk richten zich tegen het afstaan van deze gebieden, waarvan de betreffende bewoners volgens de gemeente "een sterke maatschappelijke binding hebben met Langedijk en waarvan de belangen ondergeschikt worden gemaakt aan de herkenbaarheid van een gemeentegrens". Deze argumenten vinden echter geen gehoor. Een groot aantal Langedijkers woont ineens in Warmenhuizen, Waarland of Heerhugowaard.

Tenslotte Dijk en Waard

Ook na de streeksgewijze samenvoeging van gemeentes uit de jaren 70 en 90 van de vorige eeuw zet de trend van schaalvergroting door. De decentralisatie van taken vanuit het Rijk naar de gemeentes zorgt opnieuw voor een golf van samenvoegingen.

In 2015 zijn er in de regio Alkmaar nog maar 7 gemeentes over van de 26 waar het in 1817 ooit mee begon. Ook in Langedijk wordt er vanaf 2013 weer gesproken over de bestuurlijke toekomst. Uiteindelijk vinden de gemeente

Langedijk en Heerhugowaard elkaar en op 18 december 2018 besluiten de raden om een herindelingsprocedure te starten. Een meerderheid van de Tweede Kamer stemt op 11 februari 2021 vóór de herindeling. Belangrijkste discussiepunt is, opnieuw, de positie van Sint Pancras en Koedijk. Op 13 juli 2021 stemt ook de Eerste Kamer in met het wetsvoorstel, waarna koning Willem-Alexander de 'Wet tot samenvoeging van de gemeenten Heerhugowaard en Langedijk' op 14 juli 2021 ondertekent. Vanaf 1 januari 2022 is de nieuwe gemeente Dijk en Waard een feit. Voor hoe lang? De tijd zal het leren.

Grondgebied van de nieuwe gemeente Dijk en Waard, zoals opgenomen in de Wet tot samenvoeging van de gemeenten Heerhugowaard en Langedijk.

Bronnen:

- Gemeentelijke herindeling in Noord-Holland : een onderzoek naar het beleid van de provincie Noord-Holland inzake gemeentelijke herindeling vanaf 1940 tot 1985, P.F. van den Berge, 1986 .
- Nota gemeentelijke herindeling Kop van Noord-Holland en Noord-Kennemerland, Provinciaal Bestuur van Noord-Holland, 1982
- Memorie van toelichting Gemeentelijke herindeling van de Kop van Noord-Holland
- Krantenarchief, Regionaal Archief Alkmaar.
- Gemeentearchief gemeente Langedijk, Regionaal Archief Alkmaar.

De Langedijker Trio 4 is honderd jaar

In april 1922 is in opdracht van Cor van Schoorl Jzn. het motorvrachtschip de Trio 4 gebouwd voor de som van 13.000 gulden. Dit met cofinanciering van de Fa. Vroegop te Noord-Scharwoude. De tewaterlating was op 7 augustus 1922. De Trio 4 is in een serie van 3 gebouwd, het zusterschip de Trio 2 in 1921 en de Trio 6 in 1926. In dit artikel vertel ik het verhaal van dit inmiddels honderdjarige schip.

De Trio 4 in 1922 afgemeerd bij de Broeker Veiling

Broek op Langedijk lag in het 'Rijk der Duizend Eilanden': 15.000 kleine lapjes grond omgeven door een netwerk van kleine vaarten en sloten. De tuinders voeren met akkerschuiten en/of boomden de kool, winterpeen, aardappelen etc. naar de Broeker veiling. Vanaf 9 uur voeren ze het afmijnlokaal binnen langs de handelaren en onder de klok door. Daarna kwamen ze weer buiten, waar motorschepen zoals de Trio 4 lagen te wachten om de verhandelde groente naar Amsterdam, Haarlem, Gouda, Utrecht, Leiden, Rotterdam en de Hollandse Stoombootmaatschappij te transporteren.

Trio 4 met drie generaties Van Schoorl aan boord vaart in 1941 door de Broeker sluis

Hoe het allemaal begon

Mijn overgrootvader Cornelis van Schoorl sr. begon in 1876 op zijn dertiende jaar als jagersjongen¹ bij de trek-schuit van Schagerbrug naar Alkmaar.

In 1883 werd hij knecht op een damschuit, een houten tjalk van 13 meter met veel holte² en weinig zeeg³. In 1904 kocht hij de houten tjalk de Jonge Cornelis. Al in 1906 stapte hij over op het ijzeren motorschip de Nijverheid met een 10 pk petroleummotor. In 1909 kocht hij een motoraak met platte kop en kont. Zijn zoon (mijn opa) Cornelis jr. kwam in de zaak. In 1911 volgde de eerste Trio, met geldelijke steun van K. Wagenaar en de firma Slot-Bonnet, gebouwd bij scheepswerf Boot in Gouderak. De lengte bleef 13 meter vanwege de sluis de Zes Wielen, waar de Hoornse Vaart in het Noord-Hollands Kanaal kwam. Deze sluis werd in 1920 vergroot en gelijk werden de motorschepen naar 22 meter verlengd of nieuw gebouwd.

In 1922 werd bij scheepswerf Volharding (Pehlig) in Alkmaar een nieuw schip besteld. De Trio 4, met een steile rechte steven en geveegde kont⁴: een echte Langedijker. Achterop in het stuurhuisje stond een horizontaal geplaatst stuurwiel en op pennen kon een oliekleed gehangen worden om bij slecht weer achter te schuilen. In het roefje was een klapkooi voor de schipper en stond een petroleumstel voor de percolator om koffie te zetten en het eten te koken. Het ruim werd gedekt door 15 merkels⁵ en 29 ijzeren luiken met handgrepen. In het vooronder sliep de knecht en was de opslag. Er kwam een middeldruk Kromhout gloeikop van 26 pk in die je zo'n 8 minuten met de petroleum (snel)verhitter moest voorgloeien en daarbij regelmatig het vliegwiel tornen om vervolgens bij 'een pluim witte rook van de ingespoten dieselolie' met de hand 'aan te slingeren'. Dit was niet geheel zonder gevaar: menig schipper heeft zijn pols wel eens zwaar gekneusd, omdat de motor niet altijd uit je hand wilde weglopen maar ook de verkeerde kant op wilde aanslaan. In de winter zetten we er altijd een petroleumstel bij zodat de motor niet kon bevriezen vanwege het buitenboordwater koelsysteem.

Ijsoproer in Burgerbrug

In januari 1929 vroom het dat het kraakte. De Trio 4 lag al enig tijd bij Burgerbrug ingevroren. De bewoners hadden inmiddels een verlichte ijsbaan op de Groote Sloot aangelegd. De schipper wilde de schuit daar weghalen en bestelde zes paarden om zijn schip door het ijs te trekken, maar een grote menigte kwam hem tegemoet en eiste van hem om deze ijsvernietiging te stoppen. De burgemeester moest erbij komen, een majoor en vijf veldwachters stonden klaar, want de schipper eiste vrije doorgang. Maar de brug werd gebarricadeerd en er stond een kar met slappe koeienstront klaar. De volkswoele liep hoog op en de situatie dreigde uit de hand lopen. De schipper besloot te stoppen met ijsbreken.

De zaterdag erop huurde de schipper verhuizer Hoed uit Alkmaar in om nogmaals een poging te wagen. De staalkabels lagen al klaar, toen de klokken van de kerk begonnen te luiden.

Weer stroomde de bevolking massaal toe om hun ijsbaan te verdedigen. De veldwachters begonnen met blanke sabel op hen in te slaan, totdat verhuizer Hoed besloot de motor uit te zetten. Juichend voerde het volk hem op de schouders naar de dorpskerk. Toen bekend werd dat de gemeente schipper Van Schoorl een vergoeding van 75 gulden gaf voor geleden schade, wilden de bewoners hem alsnog te lijf gaan en moesten de veldwachters hem met getrokken sabel beschermen (bron: boek 100 jaar KNSB).

De jaren '30 tot en met de jaren '60

In de dertiger jaren van de vorige eeuw werd firma C. van Schoorl met drie vrachtwagens uitgebreid. Twee A- Fords en één met een Kromhout motor. Deze werden aan het begin van de Tweede Wereldoorlog in beslag genomen. Zoveel mogelijk werd doorgevoerd, een Duitse transportofficier moest mee aan boord. Toen er geen dieselolie meer viel te krijgen, trok de stoomsleper Actief een lange sleep van wel 20 Langedijkers door het kanaal naar Amsterdam.

Mijn vader Cornelis Schoorl Czn. kwam in de zaak en in 1953 werd hij schipper op de Trio 4. Mijn moeder regelde per telefoon de bevrachting van de schepen.

Beladen met vaten zuurkool van Hart op de Voorburggracht in Oudkarspel

Veranderingen door de verkaveling

Vanaf eind zestiger jaren van de vorige eeuw voltrok zich de grootschalige ruilverkaveling van het Geestmerambacht. De vaarpolder werd een rijpolder. De schepen gingen minder groente vervoeren en schakelden over op veevoer en graan voor onder andere coöperatieve land- en tuinbouwbedrijven en nog later voor de Amstel Brouwerij aan de Stadhouderskade in Amsterdam.

Op vakantie in de Hargervaart met vlnr. Jansje, Sonja en Ronald van Schoorl

In de haven van Broek op Langedijk geladen met franse gerst voor de Amstel Brouwerij

Overzicht vervoer van aardappelen, groenten en zuurkool etc.:

K. Wagenaar Gzn nv	Broek op Langedijk	J. Kuiper	Noord-Scharwoude
Stenneberg Co nv	" " "	Begro	" " "
Slot – Bonnet	" " "	J. de Nijs nv	" " "
J.H. Wagenaar	" " "	V. T. N.	" " "
Fa. Schoon Co	" " "	Nieuw Leven	" " "
J. den Hartigh	" " "	G. Sevenhuysen	Warmenhuizen
N de Nijs Co nv	Zuid-Scharwoude	A. de Nijs	" " "
G. Kramer en zn bv	" " "	J.P. Beemsterboer	" " "
G. Kooy en z'n	Noord-Scharwoude	B. P. de Lange	Alkmaar
Slot Frans en Co	" " "	Fa. Vonk nv	Rotterdam
Fa. Vroegop	" " "	Fa. Hoogesteger	Amsterdam

Overzicht vervoer van hout voor:

J. Vroegop kistenfabriek	Broek op Langedijk	Kon. Hout Fa. Eecen	Oudkarspel
G. Kramer en z'n bv	Zuid-Scharwoude	G. A. Conijn	Alkmaar
P. Blom kistenfabriek	Noord-Scharwoude		

Bevrachtingslijst februari 1959, vertrek van de veiling Broek op Langedijk en Warmenhuizen naar Amsterdam en met de Trio 2 en 4

Goederen	KG	Afzender	Geadresseerde	Bestemming	Vracht
Rode kool	1500	J. de Nijs nv	Holl.Stoomb. Mij	Londen	11,25
Bieten	3000	N. de Nijs & co nv	" " "	" " "	18,00
Rode kool	6000	L. Kalverdijk	" " "	Hull	37,50
Rode kool	8550	K. Wagenaar gzn	" " "	" " "	50,25
Aardappelen	2335	" " "	Vrachtboot KNSM	Paramaribo	17,50
Witte kool	2800	Slot Frans & co	" " "	Demerara	16,80
Winterpeen	700	" " "	" " "	" " "	4,20
Witte kool	2100	Fa. Vroegop	" " "	" " "	15,75
Witte kool	2800	Fa. G. Kooy	" " "	" " "	19,30
Uien	2500	J. Groothuizen	" " "	Paramaribo	18,75
Zuurkool	250	G. Kramer & zn	" " "	" " "	1,88
Witte kool	2000	Stenneberg & co	Kampman	Londen	15,00
Witte kool	3000	G. Sevenhuysen	" " "	" " "	18,00
Zuurkool vaten/dozen	7000	Centraal Ver. Zuurkool	Holl.Stoomb.Mij	Londen	50,00
Totaal vracht:	45.035			vrachtprijs:	fl. 293,68

Motorboot-vrachtdiensten firma C. VAN SCHOORL & ZOON - Broek op Langedijk											
VRACHTLIJST DER GOEDEREN geladen in motorboot Trio 4											
Lijst no. 21 Vertrek van 17 februari 1959											
Positie	Aantal	SOORT DER GOEDEREN	Gewicht	Stukken en maat	Vracht	AFZENDER	VERZANDER	RESTERING	VERREKENING		ANMERKINGEN
1	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			
2	100	Ma. Houtloep	1000	g. 100	44	De Houtloep	De Houtloep	1000			
3	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			
4	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			
5	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			
6	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			
7	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			
8	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			
9	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			
10	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			
11	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			
12	50	Ma. Houtloep	500	g. 50	22	De Houtloep	De Houtloep	500			

Bevrachtingslijst Trio 4 17 februari 1959

Bij de Segmij graansilo in de Houthaven in Amsterdam werd in 1979 gerst geladen

Mijn eerste vracht

Mijn (Ronald) eerste vracht met de Trio 4 vervoerde ik in 1971. Het reisje: van Langedijk naar IJmuiden en daarna met kunstmest geladen via Amsterdam en Purmerend naar Beets. Vader Cor zei: "je bent nu 15 jaar en mag nog niet zelfstandig een boot varen, maar omdat je al zoveel ervaring hebt opgedaan vertrouw ik erop dat je dit werk nu aan kunt!" Tja en wat zeg je dan? Natuurlijk pa dat doe ik en het komt goed. Tjonge wat voelde ik mezelf groeien en groos! Overigens ook wel een beetje zenuwachtig. Ik was ineens man, maar dronk nog geen koffie en rookte geen zware shag!

Wat was nu de achterliggende reden dat ik met de Trio 4 mee moest kunstmest laden bij de Mekog te IJmuiden? De Mekog had als kunstmestleverancier bepaald dat er onder de 100 ton niet meer geleverd zou worden. Onze klant Bouwes uit Beets kon wel meer dan die 100 ton in de loods opslaan. Dus werd er door Bouwes 120 ton kunstmest besteld. Deze order kon de Fa. C. van Schoorl & Zn motorbootdiensten prima met 2 schepen uitvoeren. Vader Cor met de Trio 3 (80 ton) en ik met de Trio 4 (40 ton). Gezamenlijk vertrokken wij vanuit Langedijk via het Alkmaardermeer en de Nauernasche Vaart naar IJmuiden. Aldaar bij de Mekog geladen en over het Noordzeekanaal koers gezet richting de Willem I sluizen in Amsterdam-Noord. In die tijd waren er nog twee kolken, de grote en de kleine. Wij konden achter elkaar liggend precies in de kleine sluisolk. Deze sluis werd toentertijd handbediend gedraaid en er was nog geen marifoon. Dus bij aankomst van een sluis werd er 'geblazen'.

Of anders gezegd 'signaal' gegeven met de scheepshoorn. Vervolgens voeren wij over het Noord-Hollands Kanaal naar Purmerend. Daar geschut en door de stad over de Beemsterringvaart onze weg vervolgend via Kwadijk, Hobrede, Oosthuizen om in Beets voor de brug vaart te minderen.

De firma Bouwes wist dat wij in de namiddag zouden komen en luisterden naar het signaal geven van de beide Trio's zodat zij met de sleutel kwamen om de brug te openen. Ja, zo ging dat toen nog. Door de brug en de Trio's voor de wal afgemeerd. Dochter Anita van Dirk en Bep Bouwes stond al in de tuin naar ons te zwaaien. Ja, wij waren daar zeer welkom. Dit niet alleen vanwege de vracht kunstmest maar ook als mens.

Bij oma Bouwes aan de andere kant van de weg was 'de bedrijfskantine' in haar grote leefkeuken. Daar zittend tussen de grote mannen met een mok koffie en een zwaar sjeffie, kreeg ik een heerlijk kopje thee.

De scheepvaart inspectie

7 augustus 1922	AR 671 N	43,067 ton
19 juni 1942	AM 11499	41,248 ton
22 november 1973	AN 24575	44,276 ton (verhoging den)
17 april 1984	AN 1781	16,252 ton (recreatievaartuig)
26 mei 1992	AN 1781	16,252 ton (her-motorisering)

Onderhoud is alles, Cor van Schoorl schildert de Trio 4 in 1992

Het einde van de firma C. van Schoorl & Zn

In 1981 werd na 75 jaar de firma C. van Schoorl & Zn opgeheven. Het kon economisch niet meer uit. Gelukkig is de vlootlijst en het oorspronkelijke bevrachtingsboek bewaard gebleven. Samen met mijn vader wilden we de

Trio 4 als recreatievaartuig behouden. De oude Kromhout was totaal versleten, er zaten al overmaatse zuigers in. Jammer, hij heeft het 70 jaar lang prima gedaan. We hebben de Kromhout aan het motorenmuseum in Nieuwe Niedorp in bruikleen gegeven en een 4 cilinder Ford ingebouwd. In 1982/1983 is de Trio 4 tot recreatieschip omgebouwd bij scheepswerf Kind in het Verlaat. Het ruim is in het vet gezet, geïsoleerd en daarna ingetimmerd.

In november 1995 heb ik de Trio 4 notarieel van mijn vader gekocht. Nu ben ik met verdergaande modernisering bezig. Dit omdat door Europese wetgeving de Trio 4 in 2017 als groot schip is gekenmerkt.

*Trio 4 op de werf van Bijvoet
Met Ronald en Derk van
Schoorl*

In 1973 moest de Trio 4 van de Scheepvaart Inspectie in Rotterdam de 'den'⁶ verhogen i.v.m. uitwatering, anders mocht ze niet meer naar de Rotterdamse zeehaven in de Botlek. De "den" van het vrachtruim werd 40 cm verhoogd en er kwam een waterdicht kleed over het vrachtruim. De oude luiken werden voor oud ijzer prijs verkocht. Dit had invloed op de toen geldende meetbrief⁷ (historie):

Chronologisch overzicht eigendom:

7 augustus 1922	Cornelis van Schoorl Jzn
8 september 1959	Cornelis van Schoorl Czn (3 ^{de}) en Dik van Schoorl
1 augustus 1968	Cornelis van Schoorl Czn (3 ^{de})
14 mei 1974	Cornelis van Schoorl Czn (3 ^{de}) alleen firmant
1 mei 1981	Cornelis van Schoorl (beëindiging firma)
30 november 1995	Ronald van Schoorl Czn

Een leuke anekdote

Als we hier in Langedijk door de sluis en in het hoofdvaarwater rustig naar huis varen, krijgen we nog al eens te horen, dat we met zo'n groot schip hier niet mogen varen! Op de eilanden staan nu luxe villa's en sloepen zijn erg populair.

Ik zeg dan lachend: "Mijn overgrootvader, opa, vader en ik hebben hier altijd met dit schip gevaren! U bent hier ook komen wonen, maar we vinden het niet erg, als U hier ook vaart!"

Op weg naar Amsterdam voor de Koningsvaart 2013

De schippers van de Trio 4

De schippers van 1922 tot heden: C. van Schoorl (2de), J. Borsten, J. Priks, G. Krap, D. Droog, S. Koffeman, W. Post, C. Wortel, D. van Schoorl, C. van Schoorl (3de) en R. van Schoorl (4de).

*Een trotse schipper
Ronald van Schoorl
aan het roer van de
honderdjarige Trio 4*

Inmiddels staat de vijfde generatie Van Schoorl regelmatig aan het roer, onze twee zonen Maarten Jan en Derk. Enorm trots zijn Lyda en ik op de zesde generatie Van Schoorl met Joep, Tom en Guus, en hopen dat zij ook 'varensbloed' in de genen hebben meegekregen. Behouden vaart! Is getekend Ronald van Schoorl.

Voetnoten:

¹ Een jagersjongen is een schippersknecht die 'in het haam' de boot lopend over het jaagpad voort trekt. Een brede band met daaraan de jaaglijn, die men om de borst legt. Naast veel historische vaarwegen ligt vaak nog een jaagpad.

² Holte betekent de hoogte van het laadruim, gemeten vanaf de buikdenning (de houtenvloer gelegen op 'de kattensporen') tot de onderkant van de stalen luiken.

³ De zeeg van een schip wil zeggen: de langsscheepse rondte, het oplopen van het dek in de lengterichting, volgens een gebogen lijn vanuit het midden van de lengte van het schip, naar de voor- en de achtersteven.

⁴ Een geveegde kont bij een schip betekent een scherp gesneden vorm in een rechte lijn die geleidelijk uit het water komt.

⁵ Merkels zijn stalen U profielen die dwars over het laadruim worden gelegd. Hierop rusten de stalen luiken. De merkels zorgen ook voor afwatering (als het ware een gootje).

⁶ De dennenboom, of kortweg den, is de opstaande kant van het scheepsrui, vanaf het dek/gangboord van een schip.

⁷ De meetbrief is vrij vertaald het paspoort/kentekenbewijs van het schip. Het is van het Koninkrijk Der Nederlanden en uitgegeven door de dienst voor scheepmeting. Het schip heeft een teboekstelling in het scheepsregister. Een uniek nummer welke is ingeslagen/gebeiteld in het staal achter op de roef aan stuurboordzijde (376-ALKM.54).

Zuurkoolfabriek de Nijs

Vanaf 1876 verrezen de eerste zuurkoolfabrieken in Langedijk. In de jaren 50 van de vorige eeuw waren er 9. Een daarvan was zuurkoolfabriek de Nijs. Aan de hand van gegevens en verhalen van familieleden is de geschiedenis van deze fabriek weergegeven.

Hoe Klaas de Nijs naar Langedijk kwam

Klaas de Nijs, die de zuurkoolfabriek begon, werd geboren op 22 mei 1878 te Warmenhuizen. Zijn vader Jan de Nijs werd geboren op 10 februari 1839 te Warmenhuizen en was metselaar. Zijn moeder Neeltje Trompetter werd geboren op 27 maart 1848 te Oude Niedorp.

Vader Jan overleed op 24 november 1892 in Warmenhuizen. Moeder Neeltje was 5 jaar eerder al overleden, op 39-jarige leeftijd op 3 september 1887. Jan en Neeltje kregen 10 kinderen waarvan er 5 op jonge leeftijd overleden. Toen hun vader was overleden moesten Maartje (Ma) geboren op 4 december 1871, 21 jaar, Thijs geboren op 15 februari 1875, 17 jaar, Klaas geboren op 22 mei 1878, 14 jaar, Aagje geboren 15 mei 1880, 12 jaar en Johanna Maria (Jantje) geboren 15 augustus 1881, 11 jaar zich maar zelf zien te redden.

Thijs was net als zijn vader, metselaar en Ma de oudste dochter nam het huishouden op zich. Thijs trouwde op 4 februari 1899 met Anna Maria (Ma) Strooper uit Tuitjenhorn en daarna konden broer Klaas en de zussen niet bij hen blijven wonen.

Cornelis (Ome Cees) Trompetter, de broer van hun moeder Neeltje, was een welgestelde in handelaar in groenten. Hij haalde de kinderen naar Noord-Scharwoude waar Klaas in dienst kwam bij zijn oom.

Ome Cees zorgde ervoor dat zij in een huis konden wonen op de hoek van de Dorpsstraat en de Mosselstraat waar Ma de huishouding weer op zich nam.

Loswal van de groentehandel van Cornelis Trompetter ten oosten van de vroegere Mosselenbrug

Klaas trouwde op 1 mei 1904 met Catharina (Trijntje) Leegwater, geboren 11 februari 1880 te Nieuwe Niedorp.

Trouwfoto Klaas (Nicolaas) de Nijs en Catharina Leegwater

Het paar kreeg 10 kinderen: Johannes (Jan, geb. 1905), Maria Cornelia (geb. 1906), Cornelia Maria (geb. 1908), Margaretha Johanna (geb. 1910), Johanna Maria (geb. 1911), Petrus (Piet, geb. 1913), Catharina Maria (geb. 1915), Cornelia Petronella (Corrie, geb. 1917), Agatha Clasina (geb. 1918) en Thijs (geb. 1922).

De oprichting

Klaas bleek een goede handelaar te zijn en begint in 1917 voor

zichzelf een handel in groenten en zuurkool. Klaas kocht een zuurkoolfabriek en een huis aan de Dorpsstraat 85, te Zuid Scharwoude, later Voorburggracht 123. Hij kocht dit van Cees Berkhouwer die de zuurkoolfabriek had opgericht in 1896. Cees Berkhouwer was de vader van "Boerenkees", die later bekend zou worden als politicus en onder andere voorzitter werd van het Europees parlement.

De koopsom bestond uit

- Een woonhuis met brug, een fabriek, diverse schuren en percelen bouwland	f 20.000
- Machines en drijfwerk	f 2.460
- Inmaakkuipen	f 3.000
- Diverse kleine gereedschappen	f 540
- Per kas betaald voorraad haringvaten	f 4.579

Totaal f 30.579

=====

De officiële naam van de zuurkoolfabriek werd Fa. N. de Nijs & Co en als merknaam gebruikte men Zuurkoolfabriek West Friesland of W.F..

Het vloeiblad werd gebruikt op het kantoor met het logo W.F aan de bovenkant

Oudste reclame afbeelding uit +/- 1935

Klaas werd opgevolgd door zijn oudste zoon Jan en later kwamen diens broers Piet en Thijs en zus Corrie bij de firma. Zuurkoolfabriek de Nijs was een van de oudste zuurkoolfabrieken in de Langedijk. In de eerste helft van de vorige eeuw telde Langedijk 9 zuurkoolfabrieken. Hart in Oudkarspel, Verburg, Nieuw Leven en De Nederlanden of Nederland in Noord-Scharwoude.

Kramer (was eerst de Eendracht) en de Nijs in Zuid-Scharwoude. Stenneberg, de Phoenix (Oxhoofdpad) en Van der Molen in Broek op Langedijk.

Wagenaar was een groentehandelaar en had geen zuurkoolfabriek in Langedijk maar richtte in 1913 een zuurkoolfabriek in Warmenhuizen op.

Volop aan het werk met de zuurkoolvaten op het voorplein van zuurkoolfabriek de Nijs omstreeks 1920

Zuurkool werd vroeger verkocht in houten vaten. Iedere fabriek had een kuiperij om de vaten te repareren door deze van nieuwe duigen en/of banden te voorzien. Omdat er statiegeld op zat, werden de zuurkoolvaten van een stempel voorzien, zodat duidelijk was van welke zuurkoolfabriek ze afkomstig waren.

De kuiperij is rechts te zien met de kuipers ervoor. De 2e van links is voorman Arie Koopman, de 3e van links heeft het stempelapparaat in zijn handen, hiermee werd met een inkt-kussen, één voor één, de naam op de vaten gedrukt.

Stempelapparaat om de naam op de zuurkoolvaten te stempelen

Luchtfoto van de zuurkoolfabriek van +/- 1950

Op de luchtfoto is het hele complex van de zuurkoolfabriek te zien. In het midden van de foto staat de zuurkoolfabriek en linksboven het pakhuis dat verbonden was met het woonhuis door een bruggetje over het slokje dat er tussen lag. Tussen de fabriek en het woonhuis, annex kantoor, was de kuiperij.

Rechts zijn de "witte boetjes" van Berkhouwer aan de Keizersloot nog net zichtbaar. Duidelijk is de hijskraan te zien die tegenover de fabriek staat met rechts daarvan café de Witte Roos.

Zuurkoolbereiding in volle gang. De witte kool wordt opgeslagen in de zuurkoolputten zodat deze kan fermenteren.

Oogsten, verpakken en verkopen

Het werk in een zuurkoolfabriek was seizoensgebonden.

De geoogste witte kool werd door de tuinders direct van het land met schuiten naar de fabriek gebracht. Later gebeurde dit ook met tractoren en vrachtwagens. Begin augustus werden de "Poepe Witten" (vroeg geoogste witte kool) ingemaakt. Daarna, voordat de vorst intreedt de andere soorten witte kool. De verkoop van zuurkool was meestal van september tot en met april. Personeel ging vroeger vaak in de zomer elders werken, bijvoorbeeld bij de melkfabriek. De Nijs had echter ook een groenten- en exporthandel en daardoor de mogelijkheid om de vaste kern medewerkers het hele jaar in dienst te houden.

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918) was gaande en de ingemaakte zuurkool mocht in de winter 1917-1918 niet verkocht worden. Deze moest van de overheid als noodrantsoen beschikbaar blijven. Geen inkomsten dus en toen de oorlog was afgelopen, was de zuurkool niets waard.

Een faillissement dreigde en de Nijs was verplicht de familie Buismann als compagnon en geldschietster in het bedrijf te accepteren. De rechtsvorm werd gewijzigd in een N.V en de naam werd N.V. N. de Nijs & Co.

De haringvaatjes, welke door den oorlogstoestand moeilijk te verkopen zijn, hebben een andere bestemming gevonden. Ze worden nu gebruikt bij de zuurkoolfabricage.

Woonhuis en kantoor van de familie van Klaas de Nijs, nu Voorburggracht 123. Er worden zuurkoolvaten geladen in de Trio van de firma Van Schoorl. Links is het kantoor met daarachter de kuiperij, rechts van het huis was het pakhuis verbonden met een bruggetje, het pakhuis maakte plaats voor een woonhuis, nu Voorburggracht 125. Op de plaats van het grote vatenplein staat nu ook een woonhuis.

Aan de overkant van de Voorburggracht aan de Dorpsstraat werd een hijskraan geplaatst om het laden van de zuurkoolvaten makkelijker te maken. Links zijn de zuurkoolvaten te zien en rechts de kartonnen dozen met plastic zakken met zuurkool erin.

Gezicht op de zuurkoolfabriek vanaf de Dorpsstraat met de hijskraan op de voorgrond

Later werd zuurkool verkocht in kartonnen dozen met daarin een plastic zak. Gelukkig kwamen daarna de plastic vaten (wit met rood deksel), want die plastic zakken lekten vaak en kwamen dan retour. Nog later kwam er zuurkool in plastic zakjes van 500 gram, verpakt door de Verenigde Zuurkoolfabrieken (VeZet) te Warmenhuizen. De V.Z. kocht meerdere machines die deze kleinverpakkingen konden inpakken. Zuurkool werd in containers vanaf de aangesloten fabrieken naar de verpakkingfabriek getransporteerd. Dit scheelde voor de aangesloten fabrikanten een flinke investering en men kon samen optimaal gebruik maken van deze machines. Dit was het begin van de kleinverpakkingen. Naast zuurkool, werden ook rode kool, bieten en diverse soorten gezouten bonen verpakt. Later is de V.Z. groenten voor Albert Heijn gaan verpakken.

Zuurkoolfabriek de Nijs was aangesloten bij de V.Z. te Warmenhuizen. De V.Z. werd opgericht in 1914 ten gevolge van de crisis i.v.m. de Eerste Wereldoorlog. Oprichters waren Kramer, Houtkooper (later Stenneberg), Berkhouwer (later de Nijs), Hart, Verburg en Lamers uit Kwintsheul.

Periode na de Tweede Wereldoorlog

Na de Tweede Wereldoorlog verzocht de regering de zuurkoolfabrikanten de verkoop te bundelen en werd in 1948 het Centraal Verkoopkantoor Zuurkool B.V. (CVK) opgericht. De oprichters waren Kramer, Hart, de Nijs, Verburg en conservenfabriek 'T Westland van Lamers uit Kwintsheul. Eerst nog met kantoor in Warmenhuizen en later aan de Dorpsstraat te Broek op Langedijk. Het doel van het CVK was om onderlinge prijsconcurrentie te reguleren. In 1955 stapt Kramer uit dit samenwerkingsverband. De overige fabrikanten bleven in het samenwerkingsverband zitten.

Reclame poster met de logo's van de samenwerkende zuurkoolfabrikanten (CVK)

De firma de Nijs was ook handelaar in groenten en fruit. Op het douanepapier is te zien dat er naast witte en rode kool ook uien (picklers) naar Engeland verhandeld werden. De firma de Nijs had veel afnemers zowel in het binnenland als in het buitenland.

De zuurkoolvaten werden onder andere veel naar Suriname vervoerd waar de inwoners de zuurkool als rauwkost gebruikten.

Wonderstampot

Begin jaren 80 van de vorige eeuw bracht Nestlé het product Maggi's Wonderstampot op de markt met de smaken zuurkool, hutspot of boerenkool. De Nijs was jarenlang leverancier van deze Wonderstampot. De zuurkool werd gevriesdroogd. Bij de bereiding water toevoegen en je had een heerlijke zuurkoolstampot.

De nieuwe firmanaam N.V. N. de Nijs & Co op het douanepapier

Uien (picklers) werden in een speciale zak verkocht

Zuurkool werd ook veel in blikken verkocht

Nieuwe handelsmerk van N.V. de Nijs & Co

Uitbreiding en ruilverkaveling

In 1964 werd de fabriek van de Nijs flink verbouwd en uitgebreid. Helaas nog wel ingericht voor de aan- en afvoer met schuiten. Besloten werd om een dekschuit aan te passen en te voorzien van kleppen, zodat deze schuit dwars over de Voorburggracht kon liggen (deze schuit is nu in gebruik bij Museum BroekerVeiling). Met een vorkheftruck met last kon je hier dan overheen rijden en hoefden de goederen niet langer met de schuit overgevoerd te worden. Dit was een hele verbetering, maar als er een tuinder door de Voorburggracht wilde varen, moest de dekschuit langs de kant gehaald worden.

Noord Hollands Dagblad 15 september 1965

Tank voor de opvang van het pekewater die over de kleppenschuit naar het fabrieksterrein werd vervoerd

Niet alle medewerkers geloofden in het drijfvermogen van deze schuit. Er kwam een onbekende tuinder met tractor en 2 wagens kool naar de fabriek. Je kunt zo over die schuit rijden werd hem gezegd en dat deed hij ook.

Toen hij eroverheen was, vroeg hij waarom er zoveel medewerkers stonden te kijken. Weldra hoorde hij dat hij de eerste tuinder was die er met tractor en 2 wagens kool overheen gereden was.

Om het pekewater van de zuurkoolbakken op te vangen werd een opslagtank naast de fabriek geplaatst. Het pekewater werd, als de tank vol was, door een tankwagen van de fa. Keizer uit Zaandam opgehaald en naar zee vervoerd, tot dat verboden werd.

De ruilverkaveling 1970-1975 heeft de infrastructuur geheel gewijzigd en achteraf bleken de gebouwen te laag te zijn voor het rijdend materiaal zoals heftrucks, tractors en vrachtauto's.

In 1972 werd de familie Buisman als compagnon uitgekocht en is de naam omgezet naar N. de Nijs B.V.. Dit op advies van accountant Klaas IJff, de zoon van Piet IJff, voormalig eigenaar van slagerij Kuilboer. De compagnon haalde namelijk ieder jaar de gemaakte winst uit het bedrijf en de familie de Nijs liet de winst in het bedrijf. Dit was een ongelijke situatie.

v.l.n.r. Piet, Jan (zoon van Thijs) Corrie en Thijs de Nijs voor het nieuwste gedeelte tussen de 2 fabrieksgebouwen in, dus op het achterste gedeelte van het grote voorplein

Het einde van zuurkoolfabriek de Nijs

In 1988 werd N. de Nijs B.V. verkocht aan firma Kramer. De verkoop bestond uit het productiequotum, de machines, de vaten en de aandelen V.Z. en C.V.K. In 1976 had Kramer de Fa. Hart te Oudkarspel reeds overgenomen. Hart had daarvoor al Stenneberg te Broek op Langedijk overgenomen en met de overname van Verburg en de Nijs verwierf Kramer de grote meerderheid van aandelen in het C.V.K. en de VeZet.

Het land en de gebouwen zijn overgenomen door Nordicar B.V. Hiermee kwam er een einde aan de zuurkoolfabriek de Nijs.

Kruidenierswinkel Tromp 1946-2001

Piet Tromp, geboren op 1 september 1917 te Oudkarspel, was op 21-jarige leeftijd al werkzaam in het vak van kruidenier. Een kruidenierswinkel verkocht allerlei levensmiddelen. Hij startte als medewerker bij het grootgrutters-bedrijf Simon de Wit in Zaandam. Hij werkte ook in vele andere vestigingen van dit gerenommeerde bedrijf. In de oorlog was hij tot 1943 werkzaam in Den Haag. In dat jaar trouwde hij op 12 augustus in Oudkarspel met Jacoba (Co) Boer uit Nieuwe Niedorp en het kersverse echtpaar ging wonen aan de Van de Vijzellaan te Sint Pancras.

Piet Tromp en Jacoba Boer trouwden op 12 augustus 1943

Door de verhuizing en hun huwelijk wilde hij dichterbij huis gaan werken en werd overgeplaatst naar Alkmaar. Aan het eind van de oorlog besloot de jonge kruideniersbediende voor zichzelf te beginnen. Hij kocht eind 1945 de kruidenierswinkel van Thijs Maars aan de Dorpsstraat 242 te Noord-Scharwoude, nu nr. 692.

Thijs Maars was een bekende plaatsgenoot en Piet en zijn vrouw Co mochten tijdelijk op zijn vergunning een kruidenierszaak beginnen.

Het pand werd hiervoor geschikt gemaakt. Het personeelslid Jany Schuyt bleef ook voor Piet werken. Door een administratieve fout, bleek later, werd hij opgeroepen voor militaire dienst in Nederlands-Indië. Gelukkig was na enkele maanden deze fout hersteld en konden zij hun winkel openen op 5 januari 1946.

2e pand van rechts, de latere winkel van Piet Tromp

Links het huis van Joh. Stoop en daarnaast de winkel van Piet Tromp met de smalle stoep van 40 cm

Het runnen van de winkel

In die tijd was de kruidenierswinkel een zogenaamde bedieningswinkel. De kruidenier ontving van de groothandel artikelen in grootverpakking.

Zo werd suiker bijvoorbeeld geleverd in grote zakken van 50 kg; erwten, bonen, rijst, zout en dergelijke in grote jute balen; snoep in dozen; koekjes in koekblikken en stroop in stalen drums. Voor de verkoop aan de klanten moest dat worden omgezet in kleinere verpakkingen. De kruidenier had dus een dubbele functie, zowel het verpakken van de goederen naar kleine hoeveelheden als de verkoop aan de klant. De inrichting van de kruidenierswinkel was daarop afgestemd en was goed vergelijkbaar met de manier waarop nu de winkel van de banketbakker, de groenteboer en de slager nog zijn ingericht. In de beginjaren van de winkel ging het runnen van een winkel met vele handmatige handelingen gepaard. Administratie, bonnen plakken (nog een uitvloeisel van de oorlog) en vele andere nu ouderwetse handelingen. Bijvoorbeeld het overgieten van een vat stroop in 2 kleinere bussen. In de zomer moest je erbij blijven om overlopen te voorkomen en in de winter kon het een hele tijd duren voordat de stroop eruit liep. Ook van het opschrijven in het boek werd veel gebruik gemaakt. Aan het eind van de week werd er dan betaald, als er geld was tenminste. Piet en Co behielden echter hun goede humeur en hun bekendheid in het dorp groeide snel. Een belangrijk aandeel in de omzet van een kruidenierswinkel bestond uit de uitbreng of venterij. Ondanks dat het begin niet zo gemakkelijk was, ging Piet er met zijn boekje op uit om klanten te bevragen en toekomstige klanten te winnen. De genoteerde bestelling werd in de winkel verzameld, waarna hij de boodschappen aan huis bezorgde. Dit brengen was niet eenvoudig. Het was voor de verkaveling nog het Duizend Eilandenrijk. Veel klanten woonden op één van de vele eilanden. Met een volle fietsmand moesten de steile bruggen worden beklommen en afgedaald om de boodschappen bij de klant te bezorgen.

De strenge winters die toen nogal eens voorkwamen, met grote hoeveelheden sneeuw, maakten dan het beklimmen van de steile bruggen nog lastiger en soms lukte het alleen met acrobatische handelingen. Toch klaarde hij deze klus met de fiets en de mand voorop. Hoewel dit alles nogal de nodige tijd vergde en hij niet wars was van een praatje bij zijn klanten, kon hij rustig van huis want Jany Schuyt paste uitstekend op de winkel. Zij bleef echter niet lang en werd opgevolgd door Gerie Langedijk.

De eerste jaren waren moeilijk met zijn tweetjes, maar zij zorgden gezamenlijk voor verandering. Er werden 2 zonen geboren, Frans in februari 1946 en Hans in september 1947. Piet kreeg in 1950 hulp van zijn jongste broer Gert, die toen pas 14 jaar was. Die is gebleven tot 1 juni 1959 toen hij naar Slootdorp ging waar hij in de groentezaak van zijn zwager ging werken. De eerste jaren bleef hij daar in de kost. Gert trouwde 1 juni 1962 met Annie Kamp uit Zuid-Scharwoude. Zij namen de groentezaak in Slootdorp over en gingen daar ook wonen. Na het vertrek van Gert kwam Ali Bakker bij Piet werken als winkelbediende.

Piet Tromp voor de winkel met Frans in de fietsmand

Jacoba (Co) en Piet met Frans en Hans wandelen vanaf de winkel

Piet met Frans en Co met Hans voorop de fiets na een bezoek aan de kermis in Oudkarspel

Piet Tromp had bij zijn start als kruidenier veel voordeel van zijn naamsbekendheid. Vlak voordat hij als zelfstandige kruidenier begon, was hij al een bekend figuur in het dorp en ver daarbuiten. In zijn jonge jaren was hij een zeer gewaardeerd voetballer van het eerste elftal van de plaatselijke voetbalclub DTS. Daarnaast was hij één van de steunpilaren van operettevereniging Caecilia. Hij vertolkte jarenlang de hoofdrol in vele prachtige operettes.

Piet Tromp en zijn vrouw Co met Frans bij de weegschaal en Hans bekijkt een product

Operettevereniging Caecilia

Piet is eigenlijk bij toeval lid geworden van Operettevereniging Caecilia. Hij was 13 jaar toen zijn jongere broer, leerling op de openbare lagere school, een pamflet meekreeg van Caecilia waarin leden voor het kinderkoor werden gevraagd. In plaats van het pamflet aan zijn ouders te geven gaf hij het aan Piet. Voor straf gaven z'n ouders de jongere broer op als lid van Caecilia. Piet die dolgraag lid wilde worden kreeg jammer genoeg geen toestemming, omdat het contributiebedrag dan namelijk 2 x 30 cent zou bedragen, in die tijd een flink bedrag. Hij zeurde echter net zo lang tot hij eindelijk toch lid mocht worden. Zijn eerste rol in 1931, in het kinderkoor was een boer in de "Heks van de Boshut".

In zijn vrije tijd stond hij te galmen over het water achter het huis van zijn ouders aan de Kroonstraat. Het geluid weerkaatste tegen een muur van de plaatselijke zuurkoolfabriek van Hart. Later hoorde Piet dat de fabrieksdirecteur en enkele personeelsleden stiekem als gehoor gefungeerd hadden. Toen viel het al op hoe mooi hij kon zingen. Piet stapte op 15-jarige leeftijd in 1932 over naar de 'grote' operette. Z'n eerste grote rol was in "Roland". In 1938 vertrok hij naar Den Haag waar hij ging werken bij de kruideniersketen van Simon de Wit en moest toen noodgedwongen stoppen bij Caecilia. In 1943 keerde hij weer terug en een jaar later stond hij alweer op de planken met "Die Lustige Witwe". De uitvoeringen vonden toen 's middags plaats vanwege de oorlogsomstandigheden. In de jaren 50 werden door Caecilia in 6 weken tijd 15 uitvoeringen gegeven. Waarvan "Bloemen van Hawaiï" in 1954 de meeste keren werd opgevoerd, namelijk 20 keer. Dat gebeurde op zaterdag, zondag en woensdagavond. Dat was ook de bloeitijd van Caecilia, een tijd waarin de kaartverkoop onder politiebescherming stond en dat de NACO 1.750 mensen met bussen aanvoerde en er soms een extra boot van Texel voer. Sinds 1965 liepen de bezoekersaantallen terug. In dat jaar kreeg Concordia, het thuistheater, nieuwe stoelen. Hierdoor konden er nog maar 400 mensen in de zaal. Daarbij daalde de belangstelling voor de operette, onder andere door de opkomst van de TV. Piet vertolkte meer dan 20 jaar de hoofdrol en in 1966 werd hij voorzitter van de club. Hij was met alles wat er in en met Caecilia gebeurde begaan.

Piet Tromp (links) speelt in 1966 de hoofdrol in de operette Hoffmans Vertellingen

Na de oorlog ontstond uit diverse verenigingen het Langedijker Cabaret. Hierin zaten diverse leden van operettevereniging Caecilia, ook Piet Tromp. Met zang, veelal operettemuziek, en komische schetsen hebben zij meer dan negenhonderd optredens verzorgd in geheel Noord-Holland en soms daarbuiten. Voor Piet was dit soms lastig te combineren met zijn winkel. Deze was tot 18.00 uur open en de anderen wachtten dan in de taxi

van Niek Hoogeboom voor zijn winkel. Als ze naar Texel moesten, altijd op zaterdag, ging Piet iets later met de taxi en de boot. Zondagsmiddags gingen ze dan weer gezamenlijk terug.

De bekendheid door de operette en vooral zijn klantvriendelijke uitstraling hebben zeker bijgedragen tot de instandhouding van hun winkelbedrijf. Toch had de operette ook nadelen voor hem. Klanten bestelden kaarten bij hem en eisten een goede plek in de zaal. Hier kon hij zelf niet voor zorgen en dat beloofde hij dus ook niet. Als er dan klanten waren geweest die niet de plaatsen hadden gekregen die ze dachten te krijgen, kon het wel eens flink botsen tussen hem en zijn klant. Soms was hij dan een klant kwijt. Gelukkig is dat niet vaak voorgekomen.

Piet Tromp 400 maal voor Caecilia

Met de opvoering van "de Dochter van de Tamboer Majoor" op zaterdag 17 oktober j.l. was het Piet Tromp die 400 maal voor operette vereniging Caecilia op de planken stond. Hij is na de oorlog erg bekend geworden met het optreden van de vele operettes die Caecilia toen uitvoerde. In die jaren was het heel gewoon dat er 15 à 20 maal een uitvoering werd opgevoerd. Dit gebeurde dan, in het begin, zaterdag, zondag en woensdag. Dit werd na enige jaren vele mensen te bezwaarlijk en viel de zondag af. Piet Tromp heeft al deze bewogen jaren meegemaakt en kijkt er met veel plezier naar terug. De laatste vijftien jaar is hij voorzitter en doet erg veel werk achter de schermen. Dit is dan ook één van de redenen dat hij geen (hoofd) rol meer wil vertolken. Samen met Jan Klinkert behoort hij tot die mensen die 400 maal hebben opgetreden. Caecilia kan trots zijn op deze mensen, mensen die echt hun sporen in de operette wereld hebben verdiend. Voor diegene die deze mensen, en natuurlijk ook alle anderen, wil zien spelen doen er goed aan zo snel mogelijk proberen nog een plaats te bemachtigen voor deze schitterende opvoering van, de Dochter van de Tamboer Majoor. Het is beslist de moeite waard. Uitvoeringen worden nog gegeven op, 24 en 31 oktober en 7 november. Voor kaarten kunt U terecht bij H. Stins tel. 02260-2404 of

In 1980 gaf het Langedijker Cabaret, al waren de leden al op leeftijd, nog optredens ten behoeve van het 900-jarig bestaan van Langedijk. Er waren 4 optredens in de dorpen gepland, maar dat bleek niet genoeg. Extra avonden werden er geregeld voor de vele mensen die deze oude "rotten" nog eenmaal wilden zien optreden.

Piet Tromp overleed 3 december 2005 en werd op 7 december gecremeerd, later bleek dat dit de dag was dat 'zijn' Caecilia 95 jaar bestond. Toeval?

*Krantenartikel in
het Noord-Hollands
Dagblad uit 1988*

Meewerken in de winkel

Frans trad op zijn veertiende in de voetsporen van zijn vader. Dit kwam omdat Piet zijn jongste broer Gert naar Slootdorp ging. Frans had bijna 8 schooljaren gehad en werd kort daarna 15 en dan mocht je van school. De laatste maanden mocht hij zaterdag thuisblijven van school als hij maar niet met de boodschappenmand vlakbij of langs de school fietste. Doordat Frans mee ging helpen, kon Piet meer werk maken van het 'vragen en bezorgen'. Daar kwam nu nog meer werk van en Piet en Frans konden rustig van huis want moeder Co paste op de winkel. Zij was jaren het gezicht van de winkel.

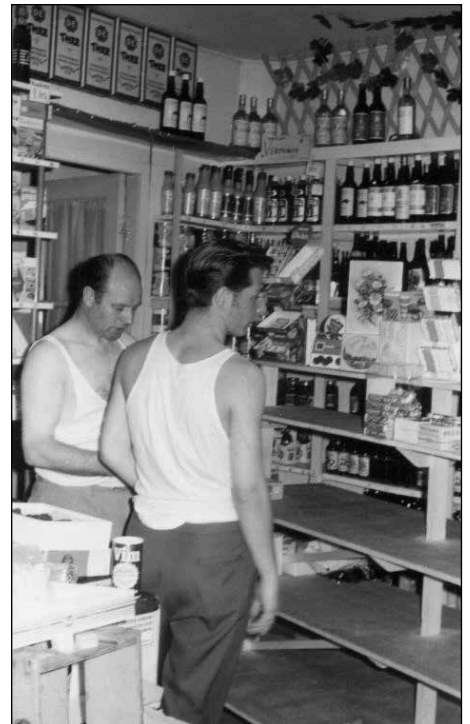

Co Tromp achter de kassa in de oude winkel

Frans in 1961 met de mand voorop de fiets bij de Kromme Brug

Doordat het drukker werd met rondbrengen ging Frans als 15-jarige al boodschappen bezorgen op een fiets met een grote mand voorop. Dat was nog een hele inspanning voor hem gelet op de vele hindernissen zoals al die bruggetjes. Eind 1965 werd er een auto aangeschaft, nu konden er meer bestellingen tegelijk mee. Dat was een hele verbetering. In februari 1966 moest Frans in militaire dienst. Broer Hans nam in die tijd zijn plaats in. Er was één probleem, Hans had nog geen rijbewijs. Toch ging hij de boodschappen bezorgen met de auto. Toen de toenmalige agent Grimijzer hem een paar keer zag rijden, ging hij bij vader Piet vragen of hij wel een rijbewijs had. Deze zei dat hij die niet had, maar legde hem het probleem uit. Als Hans heel netjes reed en niet stoer ging doen, mocht hij, niet te ver van de winkel, dit blijven doen. De agent keek dan als hij hem zag de andere kant uit.

Piet en Frans tijdens hun eerste klus samen. Het maken van een gondola voor koek en snoep.

Na zijn dienstitijd trouwde Frans begin 1968 met Marian Goedhart en zij gingen wonen aan de Westerstraat. Hier werd zoon Peter geboren. In 1970 kochten zij een huis in de Oosterstraat waar er nog 2 kinderen bij kwamen: zoon Frank en dochter Sandra. Ze hebben hier 18 jaar met heel veel plezier gewoond.

Overname van de winkel

In de jaren zeventig ging er veel veranderen. De verkaveling was begonnen. Water werd grond en de bruggetjes verdwenen. Het werd duidelijk allemaal makkelijker nu je met de auto bij de klant aan huis kon komen. In 1982 werd Piet 65 en was het tijd om een stapje terug te doen. Frans en zijn vrouw Marian namen de winkel over. Piet bleef nog wel bij de zaak betrokken en haalde nog steeds de bestellingen op bij de klant.

Frans, Marian, Peter, Frank en Sandra voor de nieuwe winkel op 21 februari 1988

Frans was van een andere generatie en er kwam een beetje verandering in het assortiment. Langzaam kwam er meer groenten, vleeswaren en brood bij. Ook ging de klantenkring veranderen. Waren het eerst de klanten van vader Piet, nu kwamen er steeds meer bij die meer met Frans hadden. Ook kwamen er kerstpakketten, eerst voorzichtig en later met honderden.

Na 3 verbouwingen werd de winkel te klein. Even verderop stond het pand van "Kroons Kledingmagazijn" op nr. 705 te koop. Na veel overwegingen werd het pand

haalbaar. Dochter Sandra ging op zaterdag helpen en zoon Frank hielp mee als de vracht dinsdag om 07.00 uur kwam. Hij bracht alles op stapels naar de winkel en dan kon het personeel het uitpakken. Ook met de kerstpakketten hielp hij volop mee. Er kwam meer personeel bij. Ook het ophalen van de bestellingen en de bezorging ervan veranderde. De mensen konden hun ingevulde boekje of briefje in de winkel afgeven en het werd dezelfde avond bezorgd. Dat gold ook voor telefonische bestellingen of bestellingen via de fax. Omdat Frans ook veel leverde

aan bedrijven, instellingen en verenigingen, werd er in 1994 een bestelbus aangeschaft om nog meer tegelijk mee te kunnen nemen.

Frans maakte dagen van 10 à 12 uur, maar heeft dit nooit een probleem gevonden. Hij genoot van het werk en zijn klanten.

50-jarig bestaan

In 1996 bestond de kruidenierswinkel 50 jaar. Frans en Marian wilden dit niet zomaar voorbij laten: De bewoners in Oudkarspel, en zij die in de winkel kwamen, kregen een tas aangeboden met allerlei leuke attenties. De klanten die vanaf het begin klant waren, dus 50 jaar, werden uitgenodigd voor een bezoek aan de museumwinkeltjes van Aris Bouwens. Frans en vader Piet haalden ze zelf op en dat werd zeer gewaardeerd. Ook de vorige eigenaar Thijs Maars kreeg een uitnodiging.

Piet, Co, Frans en Marian toosten op de opening van de nieuwe winkel

Klanten die 50 jaar klant waren werden uitgenodigd voor een gezellige middag bij de winkeltjes van Aris Bouwens

*Staan v.l.n.r. mevr. M. Grootjes, mevr. R. Blokker, dhr. J. Beenken, mevr. M. Spanjaard, Piet Tromp, dhr. P. Blokker, dhr. T. Maars (vorige eigenaar), mevr. Schenk, mevr. A. Glas, mevr. A. de Ruiter, dhr. P. de Ruiter
Zittend v.l.n.r. Marian Tromp, mevr. N. de Geus, Co Tromp, mevr. S. Beenken en Frans Tromp*

Nieuwe supermarkt

In 1996 werden de ondernemers door de gemeente uitgenodigd om deel te nemen aan een haalbaarheidsonderzoek. De aanwezige ondernemers werden per dorp in groepen verdeeld en mochten aangeven wat zij vonden van het winkelbestand. Uit dit onderzoek kwam dat er een supermarkt van minimaal 500 m² in Oudkarspel mocht komen. Frans heeft toen contact gezocht met de gemeente en aangegeven wel interesse te hebben. In een vergadering van de AOL (Algemene Ondernemersvereniging Langedijk), waar Frans in zat, was er een inspreker van een supermarktketen die vragen had over het gehouden onderzoek. Tijdens deze vergadering ontdekte hij wie Frans was en werd er besloten om te kijken wat zij voor elkaar konden betekenen. Er werd contact gezocht en na enkele vergaderingen besloten ze om samen op te trekken. Na enkele maanden van stilte heeft Frans zijn boekhouder gevraagd contact met de supermarktketen op te nemen om te horen hoe de stand van zaken was. Na korte tijd was hij terug met de mededeling dat de supermarktketen andere problemen had en zich terugtrok. Ondertussen waren er diverse andere supermarktorganisaties geweest met interesse. Frans besloot de eerste organisatie die zich had gemeld te bellen en deze uit te nodigen voor een gesprek.

Enige dagen later was er een goede deal en werd er een projectontwikkelaar bij gehaald. Na 4 jaar onderhandelen met de gemeente kwamen ze eruit. Er mocht een supermarkt komen van 1000 m². Toch duurde het nog 3 jaar voor de eerste paal geslagen kon worden. De protestgroep van de school en de buurt vertraagden het proces door telkens weer protest aan te tekenen. Frans begreep hier niets van en bleef steeds volhouden dat het ook in het belang van de bewoners van Oudkarspel was dat er een supermarkt kwam. Veel ondernemers hadden hun deur al gesloten en Frans wilde niet dat veel mensen 'verplicht' de gevaarlijke Nieuweweg (N504) over moesten voor hun boodschappen. Frans werd ook steeds verweten dat hij het voor eigen belang deed. Natuurlijk was er voordeel voor hem, maar zijn grootste drijfveer was 'als ik het nu niet doe komt er nooit een supermarkt meer in ons dorp'. Alle protesten en vergaderingen hadden veel energie van Frans geëist totdat het niet meer ging. Het hele proces heeft ervoor

gezorgd dat Frans en Marian hun winkel eerder sloten dan ze eigenlijk wilden. Op 28 juli 2001 sloten zij, na 55 jaar, de winkel van kruidenier Tromp met pijn in het hart. Het was de laatste kruidenierswinkel van de 35 die er in Langedijk waren na de oorlog. In 2004 werd de nieuwe supermarkt van de Vomar uiteindelijk geopend.

De nieuwe supermarkt in Oudkarspel die in een grote behoefte voorziet

Gelovig in de Sint in de vijftiger jaren

Moeder Groen vond Sinterklaas een prachtig feest. Elk jaar moest het gevierd worden. Ook al was de rijkdom van de Sint die ons bezocht beperkt. Broer Theo herinnert zich dat hij op zolder in bed lag in ons eerste huis op Ambachtsdijk 19 en beneden moeder tegen vader hoorde zeggen: 'Er is eigenlijk geen geld om wat te doen met Sinterklaas. Maar ik vind er wel wat op.' Zelf herinner ik me goed, dat Sint soms het ene jaar veel meer gaf dan in een ander jaar. Gingen op de veiling aardappels of kool voor hoge prijzen 'langs de klok' dan was er in zo'n jaar geen zorg over pakjes. Maar in die andere jaren

Sinterklaas arriveert op de Luizeknip met de 'metor'

Geheimzinnige manden

Goudkleurige manden met allerlei exotisch fruit en vruchten op sap in potten. Op 6 december staan ze uitgesteld bij de cadeautjes die de Sint de avond en nacht ervoor heeft gebracht. In mijn kinderlijke logica is duidelijk wie ze geeft. De gefluisterde geheimzinnige gesprekken van broers en zus hoor ik nog niet als peuter. 'Waar komt die nou vandaan?' En: 'Van wie is die nou?'

Jaar op jaar ben ik in mijn peuterjaren na 1954 onder de indruk van dat aparte fruit. Meer dan een appel of een peer van Talsma aan de Laanweg eten wij niet bij ons thuis. Dit is zo anders en geheimzinnig! Bij Sinterklaas hoort toch alleen speculaas, een taaipop en een chocoladeletter?

Klein en gelovig ben ik nog, als op 6 december tante Anna Groen en de buurvrouwen Vlug en Kleiberg komen kijken wat Sint bij ons heeft gebracht.

'Wat een prachtige fruitmanden' zegt buurvrouw Vlug. Het ontzag hoor ik in haar stem. Mogelijk is het ook wat

jaloersheid. Want buurman en buurvrouw, die we altijd Eb en Grietje noemen, zijn niet gierig maar wel erg zuinig en gunnen zichzelf ook niet zo veel. 'Ja, mooi zijn ze weer hè', zegt moeder. Ik hoor de trots in haar stem. De jaarlijkse fruitmanden worden er alleen maar geheimzinniger door.

Pakjesavonden

De pakjesavonden vind ik spannend. Moeder luidt de start ervan in: 'We zullen eerst maar eens gaan zingen want hoe moet Sint anders weten dat wij klaar zitten?'

Samen met moeder zing ik uit volle borst. 'Sinterklaasje kom maar binnen met je knecht'. Zus Tinie die negen jaar ouder is zingt mee. Vader en mijn broers Arie en Theo die tien en zeven jaar ouder zijn laten het zingen een beetje aan ons over. We zitten in de huiskamer. De groene overgordijnen zijn gesloten. De kachel brandt en de rode gloed van de antraciet straalt heerlijk op me als ik ervoor zit. Met het hele gezin zijn we zo een avond gezellig met elkaar. Ik vind het reuze spannend allemaal. Dan vliegen er opeens op onverklaarbare wijze pepernoten over mijn hoofd. Vast een Piet. Hij is niet te zien. Alleen zijn arm. 'Jammer dat Arie er nou niet is mam,' zeg ik. Maar later, als de pepernoten van de grond zijn opgehaald, zit hij toch weer zo maar bij ons. We zingen opnieuw.

Op de kachel staat een pan chocolademelk. Moeder schenkt het in bekers. Wat ruikt dat heerlijk. Gevulde speculaas erbij.

De pepernoten die door een geheimzinnige arm de kamer in werden gegooid

Dan schrik ik ontzettend als er plots op een raam wordt gebonsd. 'Ga jij maar eens kijken of er een pakje is Louis,' zegt moeder. 'Kijk uit voor Piet' zegt mijn jongste broer Theo. Dat maakt me niet minder bang. Hand in hand met moeder, waag ik me door de kamerdeur naar de hal. Gelukkig brandt er licht.

'Er ligt een pakje!' schreeuw ik. Gauw pak ik het en ren de drie meter terug, de veilige woonkamer in. Het pakje is voor mij. Er komt een klein plastic autootje uit het pakpapier. 'Dank je wel Sinterklaas' roep ik zo hard mogelijk.

Stoeltje zetten

Als kleuter mag ik niet de hele avond mee maken en moet ik vroeg naar bed. Maar eerst zing ik nog een liedje bij mijn stoeltje. Dat mag ik op deze avond klaarzetten. In plaats van een schoen. Een familietraditie. En wie weet legt Sinterklaas daar dan 's nachts pakjes voor mij op.

In alle vroegte kom ik de volgende ochtend van zolder om te kijken wat er ligt. Ik ga zachtjes de trap af en moet erg stil zijn. Vader slaapt nog. Maar daar zit ik dan in pyjama. De kachel koud, de kamer koud. Maar vol opwindning. Want Sint is toch maar mooi geweest. Op het stoeltje liggen pakjes. Moeder kijkt mee. Ze is gek op dit feest en niets wil ze missen van de vreugde van de jongste die als laatste nog gelooft. Uit de pakjes komen een speculaas- en taaihart. Suikerbeestjes en wat ander snoepgoed. 'Wel met iedereen delen hoor' zegt moeder. Verder is er wat eenvoudig speelgoed. En een klein mondogelkje in een mooi doosje. Verder een serie nuttige kledingstukken. Wollen sokken die verdacht veel lijken op die moeder vorige week breide. Een nieuwe warme flanelen pyjama. 'Dat is mooi! Kan je net gebruiken,' zegt ze met ietwat onnozele blik. Moeder weet altijd wel een opmerking te maken die meerwaarde aan het cadeautje geeft. Dan is er ook nog gebreid ondergoed zoals een borstrok. Of een trui die wij thuis op z'n West-Fries, 'vrok' noemen. 'Trek eens aan. Eens kijken of hij past.' Moeder trekt hem over mijn hoofd.

'Au, au!' Beetje krap in de hals, mijn oren doen pijn. En moeder is niet zo zachtzinnig. 'Prachtig, precies de goede maat. Hij moet nog even wat oprekken. Dat komt wel goed in het gebruik!' Moeder klinkt heel tevreden.

Naast dit nuttigs en voorspelbaars slaagt Sint er op een of andere manier regelmatig in, ook een heel mooi groot bijzonder cadeau bij het stoeltje te zetten. Een nieuwe, tweedehands kleuterfiets. Helemaal nieuwe kinderschaatsjes. Houten muizen met feloranje banden om vast te knopen

onder schoenen of laarzen. Mijn grootste cadeau ligt elk jaar dichtbij die geheimzinnige fruitmanden die de vorige avond blijken te zijn gebracht.

'Noord-end'

Als ik ouder en groter word, maar nog steeds in Sint geloof, weet ik dat na Sint-Maarten de Sinterklaastijd begint, met de intocht van de Goedheiligman in ons dorp Oudkarspel. Hier en daar liggen haaks op die dijk bruggen over een sloot. Ze verbinden de eilanden met de straat op de dijk, die bij ons Ambachtsdijk heet en zuidelijker overgaat in de Dorpsstraat. Op de eilanden liggen paden en daaraan staan huizen. Aan zo'n pad wonen wij, het laatste huis van drie.

Sinterklaas op de 'Luizeknip'

Op die Ambachtsdijk begint Sint altijd zijn jaarlijkse intocht, aan het 'Noord-end' van Oudkarspel. Dat is een begrip. De bewoners verder in de Langedijker dorpen spreken er met een beetje minachting over. Voor hen is het een soort einde der dingen. Afgelegen en eenzaam. Dunbevolkt, winderig en koud. Niemand moet er ooit zijn. Het ligt ver van het centrum in Noord-Scharwoude waar de katholieke kerk en scholen zijn. Trappel-end noemen ze het ook.

Ik snap er niks van. Die minachting voelt niet goed. Daarom is het zo mooi dat nou net Sinterklaas elk jaar zijn triomfantelijke intocht bij ons begint en daarna verder trekt door de vier dorpen. Zittend in een zwarte open landauer met enkele bruin-witte paarden ervoor. Als je er dichtbij staat ruik je ze. De Ambachtsdijker buurkinderen verzamelen zich bij het laatste huis op de dijk, dat van Jan Kramer. We krijgen alle aandacht van Sint en zijn Pieten.

Voor even voelen we ons het middelpunt van de Langedijker samenleving. Sint begint zijn intocht toch maar mooi bij ons! De Pieten breken de voorraden pepernoten aan. Het aantal kinderen is klein. Dus krijgen we veel.

Achter de landauer aan

Als ik enkele jaren later op de basisschool zit en de weg naar Noord-Scharwoude goed ken, loop ik met een vriendje achter die landauer met Sint-Nicolaas mee. Bij de brug naar ons huis zwaait moeder enthousiast naar Sinterklaas. 'Dag Sinterklaas' roept ze. En als ik langslow om de eerste pepernoten af te geven zegt ze: 'Doe je voorzichtig?! Die eerste pepernoten hoef ik zo niet vier of vijf kilometer mee te slepen tot diep in Noord-Scharwoude. 'Nou, veel plezier hoor,' hoor ik nog net als ik snel door loop.

Er lopen Pieten zat. Daar komt er weer een. 'Piet, Piet,' roep ik vragend, met koude opengevouwen handen. Uren loop ik zo tussen de joelende schare jeugd en raap pepernoten. Moe maar blij loop ik later met de zwaar gevulde zak drie kilometer terug naar huis.

Schoentje zetten

Diezelfde avond mag ik *schoentje zetten*. Dat is een heel ritueel. Als laatste gelovige van ons gezin doe ik dat in mijn eentje. Schoen bij de met antraciet gevulde warme kachel en zingen uit volle borst. Een enkele keer staat er ook een schoen van een grote broer. Daar zing ik ook maar voor. De volgende ochtend zit er altijd wel wat in de schoen. Soms heb ik een klomp gezet met hooi en een wortel erin. In de hoop een wat groter cadeautje te krijgen.

Klasgenootjes krijgen immers al echte pakjes in hun schoen. Maar ongeacht schoen of klomp, de grootte van

de tekening, de hoeveelheid wortels of hooi, het blijft bij wat pepernootjes. Een enkele keer zit er een in gekleurd zilverpapier verpakte muis of kikker van fondant in.

Als ik wat ouder ben probeer ik vaker wat te krijgen en zet ook op andere avonden dan de woensdag- en zaterdagavond mijn schoen. Maar ik vang bot. Het is overduidelijk dat er tussen moeder en Sinterklaas nooit een misverstand is over hoe vaak en op welke dagen ik schoen mag zetten.

Bij de bakkers waren dergelijke Sinterklaastafels te zien

Sinterklaas tafels kijken

Fietsend van de katholieke jongensschool in Noord-Scharwoude naar huis, kijk ik onderweg graag naar de Sinterklaastafels bij de bakkers Kuin, Rood, Jonker en Swart en bij de kruidenierswinkels van Stoop en Hans Leijen. Op lange tafels, prachtig met witte tafel-lakens gedekt, liggen ware tentoonstellingen aan chocolade, fondant en suikergoed.

Harten en poppen van speculaas en taaitaai. Chocoladeletters in allerlei formaten en smaken en strooigoed. Taaitjes zacht en hard in allerlei vormen. Marsepeinen beesten en allerlei figuren waaronder fruit in prachtige kleuren. Bij bakker Swart molens van een ander soort harde taaitaai. Heel lekker. En hele grote gele taaitaibroden die naar anijs smaken.

We noemen dat in het West-Fries *snaitaai*. Meestal krijg je er, als je een keer binnen mag komen voor een kijkje op de Sinterklaastafel, een stukje van. Ik kom dus wel bij die tafels. Maar Sinterklaas niet denk ik. Want nooit zit er van al dat vele lekkers iets in mijn schoen.

Een klomp zetten met een wortel en hooi voor het paard van Sinterklaas

Pakjesavond

Maar wat jaren later is het weer 5 december en pakjesavond. De storm beukt op de grote ramen. De overgordijnen zijn al dicht. 'Blijft het warm,' zegt moeder. Ik kan niet wachten tot het begint. Maar eerst moet Arie de koeien gemolken hebben en de melk aan de weg gezet zijn. En als ook vader zijn werk aan de kool beëindigd heeft en binnen is, eten we wat en gaat het heerlijk avondje van start. Binnen is het warm en gezellig. Iedereen van ons gezin zit om de grote eettafel midden in de huiskamer. Steevast krijgen mijn grotere zus, broers en ik op 5 december eerst zowel een speculaas- als taaihart. En voor vader is er een groot stuk snijtaai. Toch iets van de Sinterklaas tafel, denk ik. We krijgen er bij de chocolademelk een dikke snee van.

Een zak met pakjes

Nu ik ouder ben mag ik ook de hele Sinterklaasavond op blijven. De eerste vind ik dat heel erg spannend. Wat gebeurt erop zo'n avond waar de anderen zo geheimzinnig over doen? Eigenlijk lijkt slapen, terwijl Sint langs gaat komen bij de ouderen, wel zo prettig. Want nu is er iedere keer die grote spanning of er wat komt en wat dat dan is. Oudere broers, af en toe plotseling weg, zijn ook niet te beroerd de spanning met foute grapjes op te voeren. 'Zal ie wel komen? Arie vraagt het zich luidop af. En Theo grapt: 'Heeft Sint zijn been niet gebroken? 'Het weer is veel te slecht. Hij komt vast niet.'

Moeder vindt het genoeg: 'Hou nou maar op jullie. Hij komt vast wel,' stelt ze mij gerust. Het voelt af en toe dat ze om me lachen als ik na een teken van moeder ook op deze leeftijd met angst en beven de gang op ga. 'Ga maar eens kijken of er wat staat'. Wonderwel heeft ze het nooit mis.

Mijn angst en de spanning slaan om in grote vreugde. Dank je wel Sinterklaas' roepend sleep ik de zak met cadeaus de huiskamer in.

Zo snel mogelijk. Ik ontmoet liever geen Piet in het halletje. In een pakje zit een mondorgel. Mijn oude was klein en verroest. Dit is een mooie grote. En het doosje is prachtig. Moeder zegt weleens dat ze *stiekem* hoopt dat een van de kinderen ooit goed mondorgel leert spelen. Maar zonder les lukt dat niet, weet ik. Ook al geeft Sinterklaas steeds weer een nieuwe.

Er zijn altijd ook vreemde dingen op zo'n pakjesavond. Sinterklaas is zuinig en hergebruikt papier. Soms staan er twee namen op een pakje. Na even voelen beslist moeder voor wie het is. 'O dit is voor Arie.' Terwijl er ook Louis op het pakje staat. Klopt, zie ik al gauw. Die sokken zijn te groot voor mij.

De Goedheiligman is uitstekend op de hoogte van het wel en wee in de familie. Dat blijkt uit de vele rijmen bij de cadeaus. Ook weet hij dat mijn fietsje te klein is geworden. In de loop van de avond word ik moediger. Na weer een nieuwe flinke bons op de ramen wil ik meteen kijken of er wat is. 'Rustig aan. Eerst even wachten,' zegt moeder. En net als ik de kamer uit wil gaan zegt een broer plagend: 'Misschien is er nog wel een Piet in de buurt.' Dat heeft even effect. Ik wacht. Maar na wat seconden trek ik voorzichtig de deur open en kijk om een hoekje in de hal. Geen Piet, wel een nieuwe zak met cadeaus en er staat een fietsje naast. Ik zie het meteen. De fiets is mooi, niet nieuw, maar wel voor mij!

Aan alles is te merken dat Sint vaak geen dikke portemonnee heeft. Maar hij is wel in staat ervoor te zorgen, dat soms een grote wens toch wordt vervuld.

Ballangruds

Het is ook weleens beter gesteld met de portemonnee van Sint. Stik-jaloers ben ik op mijn grote broers en zus als die in een volgend jaar 'echte schaatsen' krijgen. De grote dozen zijn al indrukwekkend, maar de zwart *geschoende* stalen noren - echte Ballangruds - en de bruin *geschoende* kunstrijschaatsen voor mijn zus maken pas echt diepe indruk.

En weer een ander jaar is er die grote zwarte Gazelle herenfiets die in het weinig aangelichte '*hossie*' staat, het altijd koude groen geverfde houten aanbouwje aan het huis. Er zit een vent op die fiets waar ik erg van schrik. Die vent is als ik dichterbij kom een blauwe overall met proppen kranten erin waartussen ook cadeautjes zitten. De deftige zwarte Gazelle herenfiets is voor vader. Achter staat er ook een damesmodel voor moeder. En voor mij is er een boekje: Piet Pelle met zijn Gazelle.

Naarmate ik ouder word bedenkt Piet op deze avonden geregeld grappen. Een heel klein mooi duur cadeautje wordt bijvoorbeeld in de kern van een kluwen wol verborgen.

Echte Ballungrud stalen noren

Aan de draad van een tiental meters zitten kleine papiertjes met steeds wisselende namen. Degene die dan aan de beurt is moet de kluwen afrollen en een nieuwe oprollen. Spanning en sensatie als die nieuwe kluwen uit je hand valt. Moet je weer opnieuw beginnen.

Een andere keer worden de pakjes gezelschapspelletjes met wel drie, vier of vijf papiertjes eromheen. Met steeds een andere naam op elk papiertje. Zo is er een heel groot pak voor mij! Maar onder het papier zit nieuw papier met een andere naam erop. Dat valt erg tegen. En dan komt het eind.

‘Alle cadeaus zijn wel gebracht’ zegt moeder. We zingen luidkeels de gulle gever toe: ‘Dank u Sinterklaasje’. Maar dan

Door de jaren wijzer geworden weet ik dat er als allerslaatste altijd nog wat na komt. Maar wat? Al heeft moeder nog zoveel overleg met Sinterklaas, wat hij hierna nog brengt handelt hij volstrekt naar eigen inzicht af.

De sfeer in huis verandert. Bij de nieuwe warme chocolademelk voel ik dat de anderen weten dat er nog wel iets komt en dat het niet van Sint komt. Maar tegelijk zijn ook zij in afwachting van wat ‘de Sint’ dit jaar weer aan speciaals brengt.

Dan wordt een prachtige grote fruitmand met duur fruit afgegeven. Dat soort fruit eten wij nooit. Een enkele keer eten we een banaan of een sinaasappel, maar de groenteboer komt nooit bij ons aan de deur. Nu zijn er walnoten, mandarijnen, een ananas en een kokosnoot. En vreemde dingen! Nooit gezien. Lychees blijkt later.

Soms wisselt de gever een jaar de inhoud van de mand en wordt een *vismand* gebracht. Met zure haring en zult, rolmops, gebakken haring in het zuur en andere vis in glas of blik.

Groter, ouder, wijzer: Ongelovig

Als ik een jaar of wat later niet meer geloof en moeder heeft gezegd dat Sint niks meer brengt stap ik samen met mijn oudste broer de deur uit om buiten te kijken of

er nog wat komt. En wie het brengt.

Het is een mooie droge heldere frisse Sinterklaasavond. We lopen over het onverlichte pad naar de zwart geteerde oude houten brug. Ik dicht bij mijn broer. Je weet nooit of er toch nog ergens een verdwaalde Piet loopt. Hij zal zo maar voor je neus staan. Of bij de burelen vandaan komen. We gaan de brug op en kijken uit over de Ambachtsdijk waarmee ons pad via de brug verbonden is. Het is doodstil op de dijk. Mooie rustige avond. Geen verkeer. Dan wordt het toch spannend, als vanuit de verte een lichte dichterbij komt. Als de fietser bij onze brug is stopt hij. Geen Piet noch Sinterklaas. Het is de groenteboer Kaas die een hele grote fruitmand bij zich heeft. Hij geeft hem nu we daar toch staan maar aan ons af. ‘Met de hartelijke groeten van Sinterklaas’ grinnikt hij. Later bezorgt een andere groenteman nog een mand thuis.

Nu wordt het me duidelijk gemaakt. De gulle gevers van deze geheimzinnige bijzondere cadeaus, zijn de ‘aanleggers van de schuitjes’. Lou Kalverdijk en Arie Bruin van de Spoorstraat hebben enkele akkertjes in ‘De West’ aan de noordwestkant van het Geestmerambacht. De vaarpolder waar ook mijn vader en broer Arie hun tuinbouwgrond en weiland hebben. Bij ons aan de slootkant liggen er van Lou en Arie elk een bootje vast bij ons stuk van het eiland. Omdat ze verder weg wonen is dat erg makkelijk. In plaats van uren te moeten varen, komen ze met de fiets naar ons en dan gaan ze nog even verder met hun schuitje naar hun land.

Als dank daarvoor brengen dus de groenteboer, de bakker of de visboer ‘namens Sint’ die aparte waardevolle en mooi verpakte Sinterklaascadeaus.

Kool, kroeg en koelwagens

Het veilinglijntje van Noord-Scharwoude Dorp

Na 25 jaar plannen kwam er 2,5 kilometer spoor

Wie tegenwoordig met de auto over de N242 van Middemeer richting Heerhugowaard rijdt, ziet na het viaduct van de spoorlijn naar Den Helder links van de weg een talud naast de provinciale weg. Wanneer even later ook nog twee gemetselde bruggenhoofden in dat dijkje zichtbaar zijn, is de conclusie al snel te trekken: dit was een vroegere spoorbaan! En dat is interessant genoeg om eens in de historie te duiken van deze goederenlijn van station Noord Scharwoude naar de veiling van Noord Scharwoude Dorp. De verbinding uit 1915 zou de grote sanering in het goederenvervoer bij NS per 28 mei 1972 niet overleven. De spoorwegen gebruikten het koppelteken in de naam Noord Scharwoude niet in de aanduiding van de stations. Omwille van eenduidigheid wordt in dit artikel steeds de officiële naam gebruikt, dus met koppelteken.

Inleiding

Het tuinbouwgebied Geestmerambacht in Noord-Holland bestond aanvankelijk uit ontelbare kleine eilandjes. Het was een zogenoemde vaarpolder, waaruit de tuinders hun groenten, vooral kool, per schuit verplaatsten. Dat was een omslachtig transport, zeker wanneer de handel vanaf de markt bij de gereformeerde kerk in het dorp Noord Scharwoude naar het in 1865 geopende station Noord Scharwoude aan de spoorlijn Amsterdam – Den Helder (Staatslijn K) moest worden getransporteerd.

De Schager Courant van 19 november 1893 geeft aan hoeveel moeite en vooral tijd het kostte om dat station via het water te bereiken: *“Het vervoer van groenten per schuit naar station Noord Scharwoude geschiedt door de sluizen, die ter weerszijden van de ringvaart om den polder Heer-Hugowaard in de dijken zijn gelegen. Het is daar somtijds zoo druk met schutten, dat ledige vaartuigen die in den regel het laatst aan de beurt komen, uren moeten wachten, eer zij kunnen worden doorgelaten. Met het wegbrengen van een praam kool gaat dan ook ongeveer een halve dag heen”*. Dat was een verre van ideale situatie. De afvoer van kool en aardappelen vanaf station Noord Scharwoude was aanzienlijk. Als voorbeeld kan de periode mei 1900 - mei 1901 dienen, waarin 36,5 miljoen kilogram kool werd verladen en 331.000 kg aardappelen. Per week 156 wagens van tien ton waren eerder regel dan uitzondering. Om het omslachtige transport naar de trein te verbeteren was al enkele jaren voor het bewuste krantenartikel een plan ontstaan voor een zijlijn van station Noord Scharwoude naar het dorp

Noord Scharwoude. Het plan strandde op de afnamegarantie van het aantal wagens waarover de initiatiefnemers het niet eens werden met de HSM, de exploitant van Staatslijn K. Een vergelijkbaar plan uit 1896 haalde het eveneens niet.

Vervolgens waren het de tuinders zelf die de plannen voor een spoorlijn naar het dorp doorkruisten. In 1898 werd door een aantal tuinders een markt ingericht bij station Noord Scharwoude.

Deze markt, toch ook een soort veiling, stond bekend onder de naam ‘Nieuw Leven’. De lokale schoolmeester Brugman was de grote initiator. Eerst werden hier vooral bloemkolen verhandeld, vanaf 1 oktober 1900 ook andere producten. Daarmee konden handelaren uit het noordelijke deel van Geestmerambacht een vaartocht naar de Broekerveiling besparen en werd de handel rond Noord Scharwoude versterkt. Door de ligging vlakbij het station kon de handel snel worden afgevoerd.

Zolang het lijntje naar Noord Scharwoude Dorp nog niet bestond moesten de groente-exporteurs hun goederen naar station Noord Scharwoude varen en daar overslaan op goederenwagens. De duizendste wagon van exporteur Cornelis Trompetter was reden voor versiering en een groepsfoto op station Noord Scharwoude, 1 april 1909.

Op 1 april 1909 zond groentehandelaar C. Trompetter de feestelijk versierde duizendste wagon af voor export via Nijmegen. Maar over de aanleg van een zijlijn naar het dorp Noord Scharwoude bleven belanghebbenden en bestuurders steggelen. Toen de plannen en financiële garanties in 1900 bijna rond leken te zijn, gooide de Broekerveiling roet in het eten.

Broek op Langedijk lukt het wel

Inmiddels had een aantal groentehandelaren rond de eeuwwisseling aangedrongen op een spoorverbinding naar de sinds 1887 bestaande veiling in Broek op Langedijk. De aanliggende gemeente- en polderbesturen kwamen snel met een rentegarantie voor de geraamde aanlegkosten van f 76.000 over de brug, waarna de HSM in acht maanden tijd de 2187 meter lange zijlijn aanlegde. Het kon dus wel snel gaan! Vanaf een oostelijk van de halte Sint Pancras gelegen aansluiting werd een enkel-sporige verbinding naar de veiling aangelegd.

Op 15 juli 1902 begon de exploitatie. De aanvoer van steenkolen en de afvoer van landbouwproducten hoefde nu niet meer via de losweg van Heerhugowaard te lopen. Met ingang van de zomerdienst 1907 werd het goed renderende lijntje zelfs voor reizigersvervoer geopend; de HSM reed zeven lokaaltreinen Alkmaar – Broek op Langedijk v.v., waarbij onderweg alleen werd gestopt aan de halte Sint Pancras.

De snelle realisatie van de zijlijn naar Broek op Langedijk werd in de omgeving van Noord Scharwoude met argusogen gevolgd. Door de spooraansluiting nam de tuinbouw rond Broek op Langedijk duidelijk toe en de handel verplaatste zich. Ook rond Noord Scharwoude breidde de tuinbouw zich uit, maar de omslachtige afvoer en verlading bleef.

De markt van 'Nieuw Leven' bij het station floreerde en men begon zich al af te vragen of de aanleg van een zijlijn dan nog wel nut had. Het doortrekken van de succesvolle lijn naar Broekerveiling via Zuid- en Noord Scharwoude naar Dirkshorn zou voor de tuinders ook een goed alternatief zijn. Dat plan was bijna in kannen en kruiken, maar ketste af op ingediende bezwaren bij de provincie die vervolgens geen toestemming gaf. Daarnaast speelden er plannen voor de aanleg van de tramlijn Alkmaar – Schagen en die lijn zou misschien ook een rol in het goederenvervoer kunnen spelen.

De kleine markten kregen het steeds moeilijker nu de Broekerveiling heel veel omzet wegkaapte, niet in de laatste plaats door de goede vervoersmogelijkheden per trein. De wegwijnende kleine markten gingen over van concurrentie naar concentratie. Zij verenigden zich tot de veilingvereniging 'De Noordermarktbond', met als doel een gemeenschappelijke veiling te bouwen in het dorp Noord Scharwoude.

De plannen voor een zijlijn naar die veiling kwamen weer uit de kast en er werd een voorbereidingscommissie gevormd uit plaatsen in de regio. Medewerking van alle betrokken gemeenten en polderbesturen bleef uit, zodat de commissie noodgedwongen haar opdracht teruggaf. Het spoortje leek weer verder weg dan ooit... Alleen de gemeente Noord Scharwoude bleef er nog in geloven, evenals een aantal tuinders.

Het Stationsgebouw van Noord Scharwoude aan de spoorlijn van Alkmaar naar Den Helder. Het werd geopend in december 1865 en voor reizigers gesloten in mei 1938. In verband met de Tweede Wereldoorlog werd het tijdelijk heropend tussen juni 1940 en mei 1947.

Van woorden naar daden

Op initiatief van wederom schoolmeester Brugman werden de plannen doorgezet. Op 19 oktober 1912 werd de N.V. Spoorlijn Station – Dorp Noord Scharwoude opgericht. Maar liefst 249 comparanten staan in de notariële oprichtingsakte opgesomd. Artikel 2 van de akte geeft duidelijk de bedoeling aan van de vennootschap: *“het aanleggen van eene spoorlijn van het station Noord Scharwoude der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij naar het dorp Noord Scharwoude en de exploitatie van die lijn, hetzij door haar zelf, hetzij door anderen”*. De vennootschap werd aangegaan voor de duur van zestig jaren.

Voor de grondaankoop en baanaanleg was een totaalbedrag nodig van f 194.250. De gemeenteraad van Noord Scharwoude verstrekke ook een geldlening van f 19.500 voor de aanleg. Het maatschappelijk kapitaal werd bepaald op f 200.000, verdeeld in 400 aandelen van elk f 500. Die aandelen waren ten dele weer gesplitst in onderaandelen van f 250, -, f 100, - en f 50, -. De N.V. Spoorlijn Station – Dorp Noord Scharwoude (hierna afgekort tot SSDN) kocht de benodigde grond voor de spoorlijn van particulieren, gemeente- en polderbesturen.

Van het aandelenkapitaal belandde f 65.000 bij particulieren. Het doel om eindelijk tot een soepele afzet van de groenten te komen was velen de investering waard. Besloten werd de aanleg en exploitatie te laten verzorgen door de HSM. Deze maatschappij verzorgde de treindienst op de lijn naar Den Helder. Tussen SSDN en HSM zou een overeenkomst worden opgesteld, waarover later meer.

De eerste spoorbrug over de Ringvaart, die uiteindelijk vervangen werd door een hefbrug bij de aanleg van de Roskamsluis. Op de achtergrond is café de Hut en de oude Roskambrug nog vaag te onderscheiden.

Op 16 augustus 1912 kwam ingenieur Beumke van de HSM kennismaken met het bestuur van de SSDN. Drie dagen later al presenteerde de ingenieur een eerste plan, dat vanwege de geprojecteerde hoogte van twee meter voor de laadplaats gelijk werd afgeschoten. Na kleine aanpassingen in het tracé (waardoor een ruimere aansluitboog op de hoofdlijn ontstond), een vlakkere helling in het spoor vanaf het emplacement, het verhogen van de geprojecteerde vaste bruggen en de toezegging van de ingenieur dat de losweg op 70 cm hoogte zou komen zodat er tachtig wagens ter weerszijden konden worden geplaatst, werden de tekeningen goedgekeurd.

Eindelijk wordt de lijn aangelegd

Na aftakking van de hoofdlijn voor station Noord Scharwoude ging de lijn op grondgebied van de gemeente Noord Scharwoude met een ruime boog de polder in tot aan de noordelijke polderdijk en gemeentegrens met Heerhugowaard bij kilometer 0.750. De lijn ging vervolgens in een vrij rechte lijn naar het eindpunt Noord Scharwoude Dorp. Het eerste emplacement begon bij kilometer 2.241 en eindigde in drie kopsporen. Acht gewone wissels (met hoekverhouding 1:7) boden de rangeeren omloopmogelijkheden. Een bescheiden dagverblijf voor HSM-personeel boden de opzichter en rangeerders onderdak. Uiteraard werd een weegbrug aangelegd. Onderweg werden vaste bruggen gebouwd over de toegang naar het spoorweghaventje van Noord Scharwoude, een slootje tussen de weilanden, de Ringvaart Heerhugowaard en de Wuijversloot.

In juli 1914 werd de aanleg van de 2500 meter lange lijn aanbesteed in Amsterdam. Ondanks vrij opdringerige acquisitie door de firma Orenstein & Koppel werd het werk aan een andere inschrijver gegund.

Laagste inschrijver voor de aanleg van grond-, spoor- en kunstwerken was B. Groenewegen uit Haarlem die had ingeschreven voor f 126.670, flink onder de raming van f 138.000. De aannemer verplichtte zich acht dagen na toewijzing met de aanleg te beginnen. Het geheel moest in april 1915 worden opgeleverd. Het is eind september 1914 wanneer met de aanleg wordt begonnen.

Het afmijngebouw van de groenteveiling van de Noordermarktbond

Overeenkomst met de HSM

Hoewel we zagen dat de statuten de ruimte wel gaven, was de SSDN niet van plan het spoorlijntje zelf te exploiteren. De SSDN-bestuurders Abraham Vroegop en Peter Verburg, beiden handelaren uit Noord Scharwoude, tekenden op 19 februari 1915 een overeenkomst met directeur W.F. v.d. Wijck en secretaris H. van Manen van de HSM. In de overeenkomst werd opgenomen dat de HSM de vervoersplicht op zich nam. Voor het overbrengen van beladen wagens naar en van Noord Scharwoude Dorp zou een bedrag van f 0,025 per 100 kilogram aan de SSDN worden berekend, met een minimum van f 2,50 per gedeeltelijk of geheel beladen wagens. Lege wagens werden uitsluitend voor rekening van de HSM vervoerd. Het overbrengingsloon van de eerste 1600 wagens in elk exploitatiejaar kwam geheel ten goede aan de HSM. Voor de volgende 1900 wagens voor de helft en het overbrengingsloon van de daaropvolgende 2500 wagens zou geheel aan de SSDN toekomen. Werden er meer dan 6000 wagens vervoerd dan werd de opbrengst gedeeld. Zou de spoorwegmaatschappij de lijn ooit opheffen dan zou bij beëindiging een schadeloosstelling van f 200.000 aan de SSDN moeten worden betaald. Dat bedrag kwam grotendeels overeen met de gedane investeringen en kon worden gebruikt om de aandeelhouders een terugbetaling te doen.

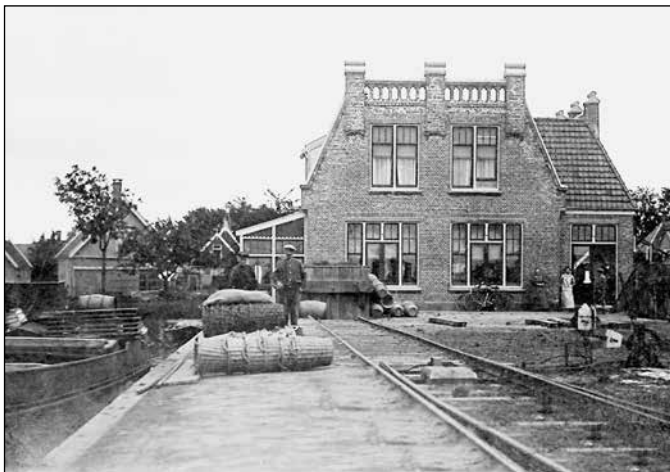
Inmiddels was in oktober 1913 besloten de veiling te bouwen aan de Wuijversloot in Noord Scharwoude, bij het eindpunt van de geprojecteerde spoorlijn.

Het veilinggebouw zou ook Noordermarktbond genoemd worden. Ook hier speelde meester Brugman weer een sleutelrol; hij was voorzitter van de veiling. In maart 1915 startte de bouw en de feestelijke opening was op 16 juni 1915. Bospeen en aardappelen vormden de eerste geveilde groenten. Helaas moesten de partijen die per spoor vervoerd werden nog steeds naar de laadplaats van het station Noord Scharwoude worden getransporteerd.

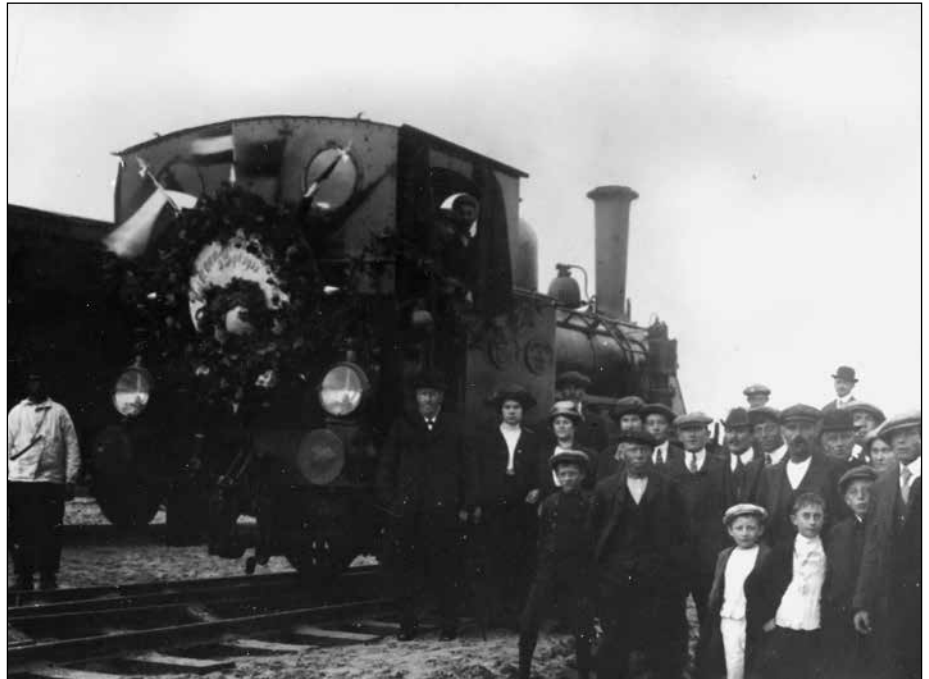
De spoorlijn naar het dorp was namelijk nog niet klaar. Enkele wijzigingen in de plannen zoals het vergroten van de doorvaarthoogte van de bruggen zorgden voor vertraging. Ook de bestrating van de losweg liet op zich wachten.

Pas in het najaar van 1915 was de spoorlijn klaar voor gebruik. *“Dat helaas de opening van de lijn niet tijdig genoeg kan geschieden, is voor ons allen een teleurstelling”* tekende het bestuur van de SSDN in haar notulen op.

De HSM werd gevraagd of een gedeeltelijke opening rond 10 juni 1915 tot de mogelijkheden behoorde, maar de spoorwegmaatschappij weerde dat af. Pas als alles af was zou de lijn worden geschouwd en goedgekeurd.

Het in 1915 door de SSDN gebouwde café Spoorzicht enkele jaren na de oplevering. Hoewel er in Nederland meer cafés deze naam hadden, was er geen enkele die het spoor tot letterlijk vlak voor de gevel had liggen. Dat het emplacement aanvankelijk uitsluitend was ingericht op het gebruik van bescheiden tenderlocs blijkt wel uit de korte omloopmogelijkheid in het spoor.
Noord Scharwoude Dorp rond 1918

HSM-tenderloc 1034 kwam feestelijk versierd los uit Alkmaar om op 1 september 1915 de eerste beladen wagens op te halen

Omdat het een goederenlijn betrof zou er geen stationsgebouw in Noord Scharwoude Dorp verrijzen. De HSM zorgde voor bescheiden dagverblijf voor het spoorpersoneel. De SSDN besloot toch een gebouw neer te zetten aan de rand van het emplacement achter de stootjukken. Op 4 juni 1915 werd de bouw van het koffiehuis aanbesteed door de N.V. Door de verpachting van dit koffiehuis, lees veilingcafé, kwamen er extra inkomsten binnen en de bovenverdieping bood kantoorruimten.

De opening

Eindelijk kreeg de veiling van Noord Scharwoude zijn spooraansluiting en dat was reden voor groot feest. Alle verenigingen uit de regio werden verzocht een afgevaardigde te sturen naar een bijeenkomst op 23 augustus van het feestcomité om vele festiviteiten voor te bereiden. Op 1 september 1915 volgde de opening. Na een lange rede door meester Brugman (die dus kon praten als Brugman...) werd om 9.00 uur een veiling gehouden, waarna twee goederenwagens fruit werden beladen voor zowel het Duitse als Engelse Rode Kruis. Een gebaar uit het neutrale Nederland in de Eerste Wereldoorlog. De schoolkinderen kregen een dag vrij en speelden verschillende spellen. Zang- en muziekverenigingen traden op en de vlaggen wapperden. Om 15.00 uur volgde een toespraak door voorzitter Verburg van de SSDN en een vertegenwoordiger van de HSM. Toen konden de eerste wagens door HSM-tenderloc 1034 uit de serie 1005-1048 (de latere NS 7700 'Bello') richting Alkmaar worden afgevoerd. Een optocht met versierde fietsen en een gondelvaart sloten de feestdag af.

Op het veilinggebouw wappert de driekleur en ook de vertrekwagens zijn feestelijk versierd. Loc HSM 1034 staat klaar met de eerste goederentrein richting Alkmaar. Dat het emplacement nog maar net gereed is en de losweg rechts nog moet worden bestraat is duidelijk zichtbaar. 1 september 1915.

Van de openingsrit en -festiviteiten werd een korte film gemaakt. Die werd in 1939 nog eens door een reizende bioscoop op de kermis in Noord Scharwoude vertoond en bevindt zich in de NS-archieven. Tijdens de zondagopening van het Regthuis is de film ook te zien.

Het groentevervoer over wat al snel het veilinglijntje werd genoemd 'liep als een trein'. Vanaf de opening op 1 september tot 31 december 1915 werden over de verbinding 1988 wagens vervoerd. 301 daarvan hadden lading voor Noord Scharwoude Dorp en 1687 voerden groenten af.

De overslag van zakken aardappelen en verschillende soorten kool in Noord Scharwoude Dorp. Dat de groenten twee keer door de handen moesten bij de overslag van schuit naar wagen gaf vele arbeiders werk. De opschriften van de oude spoorwegmaatschappijen op de wagens zijn vers overgeschilderd. De foto zal dan ook in het begin van de NS-periode in de jaren twintig zijn gemaakt.

De toegankelijkheid van de losweg voor iedereen gaf reden tot zorg. De SSDN maakte melding van kwajongens die de loodjes van de goederenwagens verbraken om

vervolgens bossen peen uit de wagens te stelen. Ook werden voorwerpen in het water gesmeten. Het plaatsen van een bord Verboden toegang voor kinderen onder 16 jaren zonder geleider en extra toezicht door de veldwachter moesten de overlast keren. Al in de jaren twintig moest het emplacement met extra spoor en wisselverbindingen worden uitgebreid. Rond 1930 bereikte het sporenplan zijn grootste en definitieve omvang, juist in de crisisjaren die ook negatief uitpakten voor het vervoer via deze lijn.

Overzicht behandelde wagens op de laadplaats
Noord Scharwoude Dorp

Jaar	wagens
1915	1988
1920	3493
1925	5080
1930	5214
1935	1446
1940	2608
1945	1098
1950	2804
1955	2726
1960	1826
1965	1539
1970	717

Naast de afvoer van voornamelijk landbouwproducten bestond er ook aanvoer. Naast kolen betrof dit vooral hout voor de firma Eecen in Oudkarspel. Eecen liet hout uit verschillende Europese landen per trein aanvoeren naar Noord Scharwoude Dorp. Daar werd het overgeladen in schuiten of samengevoegd tot houtvloten en overgebracht naar Oudkarspel.

Noord Scharwoude Dorp was ook gelijk in 1915 al geopend voor stukgoederenvervoer. Kleine ladingen gingen per 5 oktober 1936 over op de vrachtauto's van de ATO.

De producten die geveild waren konden kloetend naar de laadplaats worden gebracht en daar direct worden overgeladen in de spoorwagens

Te verzenden stukgoederen konden dan worden aangeboden bij het ATO-agentschap. Het vervoer van complete wagenladingen en stukgoederen in afzonderlijke wagens van en naar Noord Scharwoude Dorp bleef wel mogelijk.

De vrachtauto snoepte ook veel lading van de trein af. Het bestuur van de SSDN zag met lede ogen aan hoe vrachtwagens op de losweg van het emplacement vanuit de veiling werden verladen. In een bestuursvergadering in 1932 werd zelfs overwogen te onderzoeken of de concurrent-op-banden geweerd kon worden van het emplacement, maar dit is nooit tot uitvoering gekomen.

De ploeg los- en laadarbeiders stond bekend onder de aanduiding 'De Transport'. Tussen de bedrijven en hun veelvuldig verblijf in Spoorzicht door, was er tijd voor een groepsfoto. De heren Kuiper, Blom, Greeuw en Schot waren zelfs op de CHG-wagen geklommen. Noord Scharwoude, jaren dertig.

Het vijftienvijftigjarig bestaan van de verbinding werd gememoreerd in verschillende plaatselijke kranten. Daarbij ook de vermelding dat de stationschef van Noord Scharwoude, de heer Langendijk in 1940 ook vijftienvijftig jaar verantwoordelijk was voor de dagelijkse gang van zaken op de goederenlijn en dus met 'zijn' lijntje jubileerde.

De Tweede Wereldoorlog liet geen uitbundige festiviteiten toe. Het lijntje kwam, afgezien van één vliegtuigbeschieting op een trein, ongeschonden door de oorlogsjaren. Het vervoer vond naarmate de oorlog vorderde steeds onregelmatiger plaats, om gedurende de Spoorwegstaking geheel stil te komen liggen. Direct na het einde van de oorlog werd het groentevervoer hervat, al was export dan nog niet aan de orde.

Tractie en bediening

De lijn was aanvankelijk aangelegd als lokaalspoorlijn met lichte bovenbouw in een zandbedding waarop geen hoge asdruk was toegestaan. Aanvankelijk zette de HSM vooral Bello's in op de goederenlijn. In de NS-tijd, waarin de treinen ook aanmerkelijk langer en zwaarder werden, kwam meestal een stoomloc serie 1700 uit depot Alkmaar voor de trein.

Als voorbeeld van de dienst kan de locomotiefdienst van 17 juli 1944 van het depot Alkmaar worden genoemd. Een 1700 uit de A-serie (PO¹) startte de dag met de treinen 2503/2536 Den Helder – Alkmaar v.v., vervolgens ging de loc met trein 5319 naar Noord Scharwoude Dorp, rangeerde daar en kwam met trein 5324 terug naar Alkmaar.

Na de oorlog komt het binnenlands vervoer weer snel op gang, al snel gevolgd door de export. Een locomotief serie 3200 van depot Alkmaar rangeert op 23 augustus 1946 op het emplacement. Vooraan een Duitse gesloten wagen type München van de DR, een type waarvan er ooit 120.000 rondreden.

De 1700 was een ideale loc gezien de bescheiden asdruk. Deze Staatsspoorlocs vormden de ruggengraat van de tractie tot 1955, al kwam ook de serie 3200 wel eens voorbij. Vanaf 1955 werden diesellocs ingezet, de eerste drie 2200'en kwamen toen vanaf de Watergraafsmeer in Noord-Hollandse diensten te rijden.

Met de winterdienst van 27 januari 1958 deden de ex-US-ATC diesellocs serie 2000 hun intrede in Noord Scharwoude Dorp. De omloop kende twee diensten voor de Amerikanen die beide vanuit Alkmaar werden gereden. Waar de ene loc ritjes naar Hoorn en Medemblik maakte, kwam de andere in de dienst EW2 tot slechts twee slagen. Deze 2000 reed de slag 6143/6144 op Noord Scharwoude Dorp en de slag 6147/6148 naar Broek op Langedijk. Het optreden van de 2000'en op de groentelijntjes was van korte duur, want vanaf de zomerdienst op 1 juni 1958 werden ze vervangen door de 2200'en van de Watergraafsmeer. Hoewel een 2400 op de lijn was toegelaten, zag je die er vrijwel nooit. Bakkies (serie 600) waren op de lijn niet toegelaten, Sikken echter weer wel.

Bij weinig vervoer werd in de laatste jaren dan ook vaak een locomotor ingezet. De tijdtafels waren opgezet zowel voor de bediening met een lijndiesellocc als met een Sik.

In de periode waarin de wagens werden voorzien van computernummers staat een rijtje wagens op één van de kadesporen. Alomtegenwoordig zijn de vierdeurs groentewagens van NS. Noord Scharwoude Dorp 1965.

De snelheid op de goederenlijn was maximaal 30 km/u. Op de hoofdbaan van Noord Scharwoude (aansluiting) tot Alkmaar gold dit (theoretisch...) ook voor de locomotor Sik, de locs mochten daar iets sneller.

De treinen voor het groentevervoer bestonden meestal uit gesloten tweeassige wagens. Een belangrijke rol speelden de vooroorlogse 'achttienluikers' CHRKS en na 1949 zijn natuurlijk de vierdeurs groentewagens (CHRP en S-CHR) in ruime mate aanwezig.

Om groente en in het bijzonder ook aardappelen tegen bevriezing te beschermen in de koudere maanden kwamen vanaf 1958 vaak witte geïsoleerde wagens ('koelwagens') van het ORE-standaardtype (NS aanduiding S-CHVO) tot inzet.

Toch reizigersverkeer

Waar het concurrerende lijntje naar Broek op Langedijk wel 19 jaar lang reizigersverkeer kende is dit naar Noord Scharwoude Dorp nooit gerealiseerd. Toch heeft zich drie keer een reizigerstrein op het veilinglijntje gewaagd, weliswaar als extra trein.

Op 11 juni 1947 ondernam een groep ouden van dagen uit Langedijk een reisje per trein naar Harderwijk. Omdat op het grootste deel van het traject (tussen Alkmaar en Amersfoort) elektrisch kon worden gereden en men

de bejaarden veelvuldig overstappen wilde besparen, werd elektrisch buffermaterieel gesteld. Drie Blokkendozen werden door loc 1815 naar Noord Scharwoude Dorp overgebracht en tender vóór werd met het gezelschap terug naar Alkmaar gereden. Hans de Herder, toen werkzaam op station Alkmaar, nam er een unieke foto van.

Op 11 juni 1947 werd een blokkendoos treinstel door stoomlocomotief 1815 naar Noord Scharwoude Dorp overgebracht voor een bejaardenuitje naar Harderwijk.

Bron: Utrechts Archief.

De voetbalclub Vitesse '22 uit Castricum diende bij de NS een verzoek in om een supporterstrein te laten rijden voor de uitwedstrijd te Oudkarspel. Op zondag 14 december 1947 gingen de supporters uit Castricum op die manier per trein naar Noord Scharwoude Dorp. Aankomst om 14.07 uur aan de losweg en vertrek om 16.54 uur. Voor f 1,50 waren speciale treinkaartjes te koop.

De kort daarvoor als eerste rood gespoten Blauwe Engel 88 kwam tot inzet op 19 juni 1960. Toen reed de NVBS, een vereniging van spoorwegliefhebbers, de jaarlijkse dieselrondrit. Met aan boord 145 deelnemers in dit treinstel werden Medemblik, Noord Scharwoude Dorp en Warmenhuizen aangedaan. Als trein 16437/16426 Heerhugowaard-Broek op Langedijk – Noord Scharwoude dorp – Alkmaar was het dieseltreinstel op het veilinglijntje onderweg, waarbij op het emplacement aan de Handelskade de nodige foto's werden gemaakt. Deze foto's zijn opgenomen in de Otterplaat van 2015.

Beveiliging en hefbrug

Op een lokaalspoorweg was telegrafisch blokstelsel een verplichting. Dit werd ondervangen door een nieuwe beveiliging op station Noord Scharwoude en de aanleg van een telefoonverbinding tussen dat station en Noord Scharwoude Dorp. Bij dienstorder van 16 september 1915 worden de nieuwe veiligheidsvoorschriften voor station Noord Scharwoude gepubliceerd. De HSM plaatste alleen een seinbord F bij kilometer 0.550 op de goederenlijn voor de aansluiting welke werd bediend vanuit Post II Noord Scharwoude.

Bovendien was het aansluitspoor voorzien van een kopspoor, een zogenoemde veiligheidskop, waarbij de afbuigende wisselstand van wissel 15 moest voorkomen dat onbedoeld de hoofdlijn werd opgereden. Aan de zijde Heerhugowaard van het station werd een drievoudige bordesseinpaal geplaatst, waarvan de linker seinvleugel E3 gold voor treinen die naar Dorp moesten rijden. Treinen vanuit de richting Heerhugowaard reden dan via afbuigend wissel 17 en

*Het talud aan de westzijde van de hefbrug in 1967. Het sein voor de brug staat op de stand 'onveilig, stop', omdat de hefbrug in de geopende stand staat.
Het sein en de brug werden bediend door de sluiswachter.*

Engels wissel 16 de goederenlijn op. Ze keerden terug via afbuigend Engels wissel 16 en het dan rechtliggend veiligheidswissel 15.

Voor Dorp was voorgeschreven dat de handwissels een voorkeursstand hadden voor binnenkomst op spoor 2. Na spooruitbreiding in de jaren twintig, waarbij vanaf kilometer 2.0 een omloopspoor werd aangelegd, kreeg wissel 1 aan het begin van het emplacement een zekerheidsslot, waarmee het wissel vastlag richting het doorgaande spoor.

De in 1935 gebouwde hefbrug met de Roskamsluis wordt gepasseerd door het motorbootje Wetterwille

De sleutel berustte bij de opzichter op het emplacement. Die opzichter was ook verantwoordelijk voor het treinregister en het goed vastzetten van de wagens op het emplacement. Op zekere dag was blijkbaar vergeten enkele wagens beremd of tegen remsloffen weg te zetten. Tijdens een storm gingen ze aan de rol richting de hefbrug.

Een omwonende zag ze gaan en belde het station Alkmaar. Vanuit Alkmaar werd een hulploc met personeel richting Noord Scharwoude Dorp gestuurd. De wagens bleken al tegen de lichte helling van de hefbrug ter hoogte van het brugsein tot stilstand te zijn gekomen en konden worden teruggeduwd naar het emplacement. Op het lijntje mocht maar één trein tegelijkertijd aanwezig zijn die de normale treinseinen diende te voeren.

Het vertrekbevel werd gegeven door de treindienstleider te Noord Scharwoude of door de opzichter in Noord Scharwoude Dorp.

In 1935 werd de Ringsloot verbeterd tot provinciaal kanaal Alkmaar-Omval-Kolhorn. De verbreding van de vaarweg had tot gevolg dat de vaste brug over de Schutkolk bij kilometer 1.890 moest worden vervangen door een beweegbare spoorbrug bij de Roskamsluis. Gekozen werd voor een hefbrug met een hefhoogte van 2.29 meter, een lengte van 8.25 meter en een doorvaartbreedte van 7.00 meter. De aanbesteding was op 30 juli 1935, waarbij de bouwkosten werden geraamd op f 13.000, te betalen door het Rijk. Aannemer Kloos uit Kinderdijk, geen onbekende bruggenbouwer voor NS, was één van de 18 inschrijvers. Voor het bedrag van f 9540 werd een 14.6 ton zware hefbrug gebouwd.

De beweegbare brug had tot gevolg dat er nu ook meer beveiliging op het lijntje werd aangebracht. Behalve afsluitlantaarns bij de brug werden aan weerszijden van de brug afstandsseinpalen aangebracht. Vanaf de aansluiting met de hoofdlijn waren dat voorsein Av (km 1.280) en hoofdsein A (km 1.780). Aan de andere zijde kwam aan het einde van het emplacement sein B (km 1.990) te staan. Dat in de polder toch een voorsein werd geplaatst, zelfs voorafgegaan door twee mistbaken, zal te maken hebben gehad met het gebrek aan overzicht wanneer treinen uit de aansluitboog kwamen. De seinen werden niet door NS bediend, maar door de sluiswachter van de Roskamsluis. Zowel op Noord Scharwoude Dorp, bij de brug als bij de aansluiting te Noord Scharwoude werd een telefoonkast geplaatst, waardoor via de Rijkstelefoon veiligheidstrein-

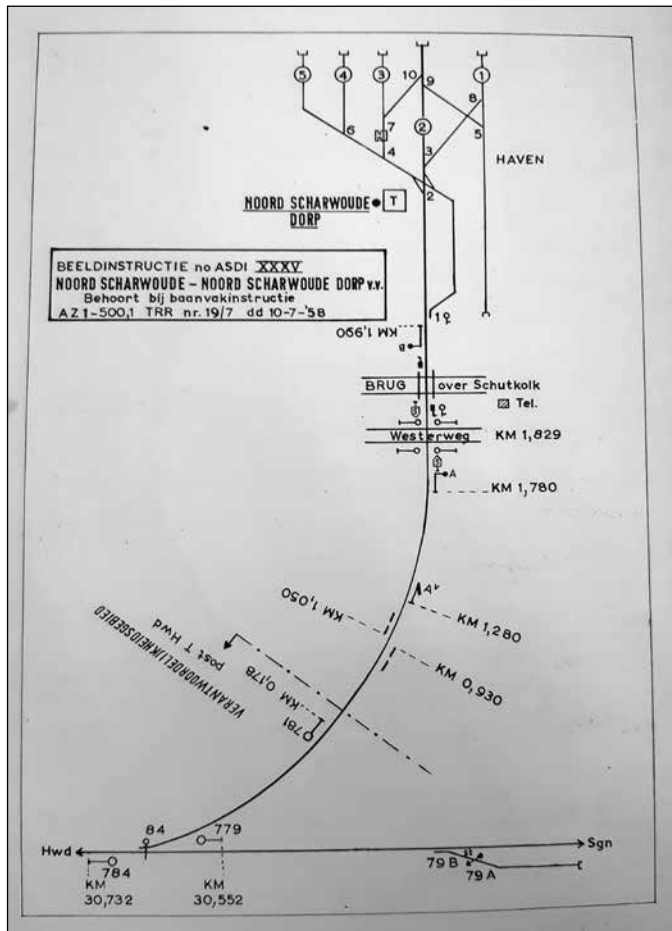
berichten konden worden uitgewisseld. Voor vertrek van elke trein kondigde de treindienstleider (station Noord Scharwoude) of de opzichter (Noord Scharwoude Dorp) deze aan bij de sluiswachter. De maximumsnelheid op de lijn bedroeg 30 km/u. Op het emplacement mocht bij het oversteken van de losweg of het rijden naast gebouwen niet sneller dan 5 km/u worden gereden.

De overweg in de drukke Westerweg bij kilometer 1.829 vlak voor de sluis was aanvankelijk alleen voorzien van Andreaskruisen voor het wegverkeer en S-borden voor de trein. Onder het geven van fluitsignalen moest voor de overweg worden gestopt, waarna langzaam kon worden opgereden. De snelheidsbeperking ter plaatse bedroeg 10 km/u. In de zomer van 1955 vond hier een aanrijding met een motorrijder plaats met dodelijke afloop.

Een losse 1700 passeert hier de onbeveiligde overweg in de Westerweg op een zeer koude 7 maart 1947. Op 6 maart kopte het Noord-Hollands dagblad: Siberische toestanden in Noord Holland! Het was dan ook echt bar en boos met extreem veel sneeuw. Tussen Alkmaar en Hoorn was er een trein ingesneeuwd die later door een werklocomotief met een sneeuwschuiver bereikt kon worden.

Op 14 februari 1956 ging het op deze overweg weer verschrikkelijk mis toen een NACO-bus rond 16.15 uur in de flank werd gegrepen door een losse diesellocomotief die onderweg was naar Dorp. Zeven passagiers raakten gewond waarvan vijf ernstig. De loc ontspoorde. Er moest iets aan de beveiliging worden gedaan! Op 13 december 1956 gaf de chef Weg & Werken van NS opdracht aan zijn collega van Seinwezen om bij de overweg vier rode knipperlichten te plaatsen als onderdeel van een halfautomatische knipperlichtinstallatie. De trein moest voortaan stoppen voor de overweg, waarna de begeleidende rangeerder via een drukknop de knipperlichtinstallatie in werking stelde. Na passeren van de trein doofden de knipperlichten automatisch.

De beeldinstructie van het veilinglijntje zoals die geldig was vanaf 10 juli 1958, na de sanering van het emplacement Noord Scharwoude en de vervanging van de beveiliging op de Staatslijn K. Ten behoeve van de beveiliging van de hefbrug werden bij die modernisering geen kosten meer gemaakt; hier werden de vanaf de sluis bediende armseinen gehandhaafd. NS, collectie Het Utrechts Archief

Halverwege 1958 vonden enkele wijzigingen plaats. Het station Heerhugowaard-Broek op Langedijk kreeg een AR-relaisbeveiliging, de aansluitende baanvakken automatisch blokstelsel met lichtseinen stelsel 1954. De aansluiting van het lijntje uit Noord Scharwoude Dorp sloot bij km 30.6 aan op het inhaalspoor van Noord Scharwoude. Dat inhaalspoor werd opgebroken en de aansluiting kwam nu een honderd meter verder richting Heerhugowaard te liggen op de inmiddels geëlektrificeerde Staatslijn, voorbij kilometer 0 van het veilinglijntje.

De nieuwe aansluiting was niet meer voorzien van een veiligheidskopje. Het armsein dat de aansluiting dekte en de bediening daarvan door de treindienstleider te Noord Scharwoude verviel. Vanuit de boog werd bij kilometer 0.178 een lichtsein geplaatst. Dit sein 781 werd bediend door de treindienstleider in Heerhugowaard. Die treindienstleider nam voortaan ook een aantal taken van de verdwenen opzichter in Noord Scharwoude Dorp

over. Zo ontving hij de aankomstmelding van de begeleider, gaf hij toestemming aan de begeleider van de trein om van het emplacement te vertrekken, tekende hij dit aan in het treinregister en beheerde de treindienstleider voortaan de sleutel van wissel 1, die dus voortaan aan het treinpersoneel moest worden meegegeven. Ook stelde hij de brugwachter van de Roskamsluis in kennis van een naderende trein.

Het emplacement en omgeving vanuit het noorden gezien. Links op de foto de veiling Noordermarktbond met nog 1 lighal, later zou rechts daarvan een tweede lighal worden gebouwd. De grond voor de nieuwbouw (Willem de Zwijgerstraat en omgeving) wordt bouwrijp gemaakt.

Deze foto is dus van begin jaren 50 van de vorige eeuw.

In Noord Scharwoude werd het oude stationsemplacement aan de Staatslijn teruggebracht tot slechts één losspoor, dat vanaf de zijde Heerhugowaard te bereiken was. Deze aansluiting kende een stopontspoorblok en een handwissel, beide met elektrische grendel. Wagens voor deze aansluiting liften voortaan mee met het konvooi naar Noord Scharwoude Dorp. Bij vertrek daar moesten wagens voor de losweg Noord Scharwoude direct achter de loc worden geplaatst.

Op de terugweg stopte de trein vervolgens voor lichtsein 781. Loc en wagen(s) voor de losweg van Noord Scharwoude werden afgekoppeld van de rest van de trein die geremd moest blijven staan. Na melding aan de treindienstleider in Heerhugowaard bracht deze sein 781 uit de stand stop, waarna via aansluitwissel 84 de rangeerbeweging naar de losweg kon worden gemaakt.

Na afloop van het rangeren reed de loc met de eventuele vertrekwagens van de losweg weer tegen de geparkeerde trein achter sein 781. Na een remproef, melding aan de treindienstleider en bediening van het sein kon worden vertrokken richting Heerhugowaard. De losweg van Noord Scharwoude werd in 1969 opgebroken, waardoor deze rangeerbewegingen vervielen.

Het café Spoorzicht

Hoe bijzonder was het dat een spoorwegmaatschappij een kroeg bouwde! In 1915 bouwde de SSDN het café aan de kopse kant van het emplacement, direct achter de stootjukken, dat de toepasselijke naam Spoorzicht kreeg. Het werd verpacht aan kastelein Dekker en kreeg al snel een rol als pleisterplaats voor handelaren en los-vaste sjouwerlui. De gemoederen raakten er nogal eens verhit, het vele bier dat werd geschonken zal daar ook een rol in hebben gespeeld. Het interieur en meubilair, eigendom van de SSDN, kreeg het nogal eens te verduren. Dat bracht de Kamer van Koophandel en de Noordermarktbond tot het idee om het bestuur van de SSDN in 1932 voor te stellen het schenken van bier te verbieden. Dat voorstel haalde het niet omdat de zaak dan ook voor de pachter niet meer aantrekkelijk was. Wel besloot de ledenvergadering de prijzen van koffie en melk te verlagen. Dat had trouwens geen effect op het alcoholgebruik. Het biljart kreeg het ook te verduren; in overleg met eigenaar SSDN besloot pachter Hop het te laten repareren. Hij betaalde in 1933 een bedrag van f 1200 pacht aan de SSDN. Inmiddels was ook kapper Langedijk in het gebouw ondergebracht. Zijn scheersalon in Spoorzicht draaide niet florissant, waarna hem een huurverlaging tot een huurprijs van f 50 per jaar werd gegund.

Daags na de brand op de bovenverdieping van café Spoorzicht zijn de trieste overblijfselen bedekt onder een dikke laag ijs van het bluswater. Ook de uiteinden van de sporen zijn verscholen in een flink pak sneeuw. Noord Scharwoude Dorp, 20 januari 1963.

Bestuur en pachter correspondeerden regelmatig over zaken die in de huidige tijd futiliteiten lijken. Zo werd in 1961 de toonbank verbouwd door de pachter en nam de SSDN de schilderkosten op zich. In de nacht van 19 op 20 januari 1963 ontstond brand in de kantoorruimten op de bovenverdieping van Spoorzicht. De schade was enorm, al deden persoonlijke ongelukken zich gelukkig niet voor. Door de strenge vorst en het vele bluswater veranderde de uitgebrande ruïne in een waar ijspaleis. Sloop volgde. Het café was voor de brand getaxeerd voor

f 53.090, maar gebouw en inventaris bleken onderverzekerd voor f 36.000. Het café was belangrijk voor de veiling en het dorp als vergader-, feest- en verenigingslokaal en dus besloot de SSDN tot nieuwbouw. Een herbouw werd door aannemer De Geus uit Broek op Langedijk geraamd op f 56.400 en dat ging de SSDN dus veel geld kosten. Een hypothecaire lening van f 25.000 werd afgesloten. Het bestuur probeerde NS te bewegen de financiële afspraken te wijzigen. In 1963 schreef de SSDN aan NS dat veel kleinere drie tot tien tons wagenladingen aan het wegverkeer waren verloren. Daardoor daalde het vervoer en uiteindelijk ook de inkomsten voor de N.V. en haar aandeelhouders. Dividend kon al enige jaren niet meer worden uitgekeerd en de onderhoudskosten aan het veilingcafé bleken fors, zeker na de brand in dat jaar. De SSDN verzocht NS daarom de overeenkomst te wijzigen door van het overbrengloon van wagens (sinds 1915 f 0,025 per wagon, later verhoogd tot f 0,07 per 100 kilogram) een zeker percentage voor de SSDN te bestemmen van elke wagon. NS kreeg het in die jaren financieel ook moeilijker en ging niet in op het voorstel.

Al snel liet de SSDN een nieuw café bouwen, zij het in een zakelijke strakke stijl. Veel geld voor franje was er ook niet want naast de uitkering van de brandverzekering moest een groot bedrag worden geleend voor de herbouw. In oktober 1963 werd de nieuwbouw opgeleverd.

In oktober stond er een nieuw café, strakker en zakelijker van uiterlijk dan de voorganger. De SSDN schafte 80 stoelen, tafels en een nieuw biljart aan. Bij de opening was er voor elke bezoeker een gratis kop koffie met sigaar. Pachter Witteveen exploiteerde het café weer en de beide kantoorruimtes werden verhuurd. Tijdens de liquidatie van de SSDN werd het café in 1974 met de complete inventaris voor f 80.000 aan pachter Van Leeuwen verkocht.

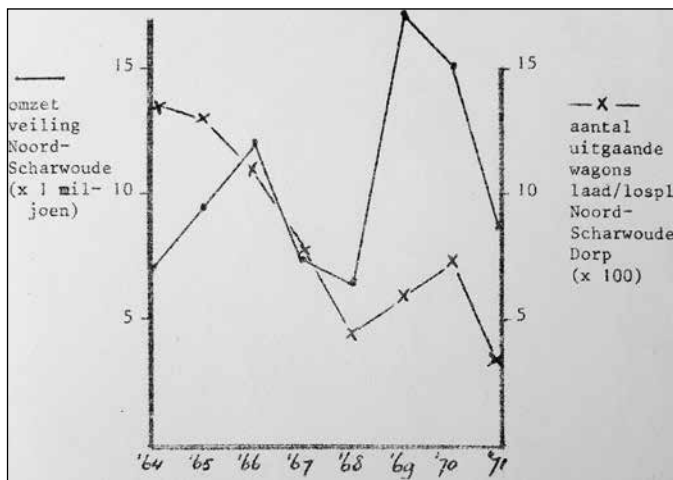
Een aflopende zaak

Zeker na de Tweede Wereldoorlog werd de concurrentie van de vrachtwagen merkbaar. Om een betere verlading mogelijk te maken deed de SSDN in 1951 het verzoek aan

NS om de sporen langs de losweg ongeveer 10 centimeter te laten zakken. NS wimpelde de te hoge investering af. Twee jaar later werd de vaste brug naar de losweg wel verbreed, waarvan het vrachtverkeer weer het meest profiteerde. Door het slinkende vervoer kon de SSDN al sinds 1957 geen dividend meer aan haar aandeelhouders uitkeren. In de jaren zestig werd de polder bij een grote ruilverkaveling omgebouwd van vaarpolder naar wegpolder. Aanvoer naar de veiling vond nu alleen nog over de weg plaats. Veel afvoer natuurlijk ook, en dit kwam het spoorvervoer dan ook niet ten goede. NS concentreerde ook zaken. Tot 1967 hadden de verladers prettig contact met NS-handelsagent Van Schaijk in Alkmaar. Het handelsagentschap werd echter samengevoegd met dat van Amsterdam en voortaan liepen de contacten van de verladers met het NS-handelsagentschap in de hoofdstad.

Wagens losplaats Noord Scharwoude Dorp in de laatste tien jaren

1962	2005
1963	1499
1964	1562
1965	1539
1966	1671
1967	813
1968	452
1969	586
1970	717
1971	360
1972	Januari 11
	Februari 12
	Maart 10
	April 9
	Mei 161 (laatste opleving i.v.m. contractvervoer kool naar de DDR)

De grafiek van de omzet van de Noordermarktbond versus het spoorvervoer laat wel zien dat de trein na de ruilverkaveling het vervoersmonopolie definitief heeft verloren.

Collectie Het Utrechts Archief

Op 15 januari 1970 deelde NS mee dat de wagenladingtarieven met 10,4% werden verhoogd. De minimum vracht per wagen werd van f 77,50 op f 85 gebracht. Als absoluut dieptepunt in het vervoer kan juni 1971 worden genoemd: in die maand slechts 2 aankomstwagens en 1 vertrekswagen voor Noord Scharwoude Dorp.

In de zomer 1967 is het vervoer per spoor al sterk afgenomen. Links op de foto het veilinggebouw dat met een bruggetje over de Wuijversloot was verbonden met het emplacement. Op de voorgrond een handwissel.

Op 16 maart 1972 ontving de SSDN een korte, zakelijke brief van NS waarin de spoorwegmaatschappij aangaf dat de bediening van de los- en laadplaats Noord Scharwoude Dorp een jaarlijks verlies van f 100.000 opleverde zonder uitzicht op verbetering. NS kondigde dan ook aan de exploitatie van de goederenspoorlijn tussen Noord Scharwoude Station en Noord Scharwoude Dorp per 28 mei 1972 te staken en de overeenkomst, destijds aangegaan tussen SSDN en HSM, op te zeggen. Al op 4 maart 1971 had NS het verzoek tot sluiting in alle stilte bij de minister ingediend.

Rond de sluiting werd duidelijk dat de rails op aanwijzing van Verkeer & Waterstaat aan NS voorlopig moesten blijven liggen. Hoopvolle verladers probeerden de SSDN nog te bewegen de lijn een jaar open te houden voor de afvoer van het Nederlandse kooloverschot via contractvervoer per trein naar Oost-Duitsland. De SSDN gaf aan de schadeloosstelling al te hebben ontvangen dus geen partij meer te zijn.

Verladers en de Kamer van Koophandel richtten zich vervolgens tot NS. NS was niet onwelwillend, gezien het contractvervoer van de 200 wagens kool voor de DDR, mits de verladers even f 24.000 opbrachten. Dat werd niets en dus was de sluiting definitief. Voor de export naar de DDR moest worden uitgeweken naar de losweg van Alkmaar, waar voldoende capaciteit was om dit spoorvervoer af te wikkelen.

De afbraak van de sporen in 1976 zorgt voor een desolate aanblik. De Wuijversloot werd gedempt en de veiling werd omgebouwd voor aan- en afvoer over de weg.

De SSDN was met het sluiten van de spoorlijn het bestaan ontnomen en de ledenvergadering besloot per 25 september 1973 tot liquidatie, uiteraard in café Spoorzicht. NS betaalde de in 1915 afgesproken schadeloosstelling van f 200.000 vlot uit. De aandeelhouders werden opgeroepen hun aandelen aan te bieden aan Van Deutekom, de secretaris-penningmeester van de SSDN. Deze groente-exporteur in ruste zat al decennia in het SSDN-bestuur en had er nog een hele taak aan, maar kon uiteindelijk een uitbetaling van 97% realiseren.

Vervlogen in de tijd

De gedeelten van de terreinen op het emplacement die niet door NS gebruikt werden, waren door de SSDN verhuurd aan de veilingvereniging, een botenbouwer en een particulier. NS nam per 1 januari 1974 de verplichtingen van de SSDN ten opzichte van de huurders over. De veilinglijn werd in de zomer van 1975 nog gebruikt als stalling van overbodige goe-

derenwagens. Dertig kolenbakken en dertig platte wagens die gebruikt waren voor het stenenvervoer naar de kustversterking werden hier tot het einde van het jaar geplaatst op het traject tussen de aansluitboog en de Westerweg. In februari 1976 werden de sporen opgebroken. Nog één keer bereikten goederenwagens Noord Scharwoude Dorp, al waren het nu platte wagens om spoorstaven, dwarsliggers en stootjukken af te voeren. In maart 1976 verdween ten slotte ook de hefbrug over de sluis.

Slechts weinig herinnert aan het veilingspoortje van weleer. Echte geiten hebben de Sik vervangen en grazen nog steeds op de oude spoordijk door de polder. Op het terrein van het vroegere emplacement en de in 1992 gesloten veiling verrees een nieuwbouwwijk, heel toepasselijk genaamd De Nieuwe Veiling. De laatste kroegbaas Kos sloot het inmiddels De Volharding genoemde café in 2019. Het werd ingrijpend verbouwd tot luxe appartementen. Het complex kreeg daarbij de oude naam Spoorzicht terug. Waar eens de stootjukken voor de gevel stonden, parkeren nu auto's. Als laatste verwijzing naar NS heeft het blauwe bord met de verkorting Nswd na afbraak van het vroegere rangeerdersverblijfje nog tot in de jaren tachtig de gevel van Spoorzicht gesierd.

Als laatste wapenfeit van de SSDN droeg Van Deutekom in 1978 het archief over aan NS. En dat goed bewaard gebleven archief vormde de basis van dit verhaal over dat bijzondere spoorlijntje, ooit aangelegd op initiatief van belanghebbenden.

De laatste wagens op het emplacement. Geen commercieel maar dienstvervoer, want ze maken onderdeel uit van de opbraaktrein en komen bovenbouw materiaal ophalen. Noord Scharwoude Dorp, februari 1976.

Mijn dank bij de samenstelling van dit artikel geldt in het bijzonder de Stichting Langedijker Verleden

Het nieuws van 100 jaar geleden

De Nederlandse bevolking groeit in juni 1922 tot 7 miljoen inwoners. Op 5 juli zijn de verkiezingen voor een nieuwe Tweede Kamer, voor het eerst kunnen vrouwen hun stem uitbrengen. Op 1 april neemt Anton Philips de leiding over van de door zijn vader en zijn oudere broer gestichte gloeilampenfabriek Philips & Co te Eindhoven. En de Nederlandse wielrenner Piet Moeskops wordt wereldkampioen sprint.

Met welk nieuws haalde Langedijk de regionale en soms nationale dagbladen?

Ook dit jaar heb ik een greep hieruit gedaan.

Armoede

Voor de tuinbouwers in Langedijk bracht 1922 een flinke verandering na het mooie jaar 1921 met hoge omzetten. Voor bijna alle producten waren de prijzen een stuk lager. Veel tuinders bewaarden hun producten zo lang mogelijk in de hoop dat de prijzen aan de veiling beter zouden worden, maar tevergeefs, de prijzen bleven steeds laag. Als gevolg van deze lage prijzen moesten veel tuinders hun arbeider(s) ontslaan. Op 23 december meldt de Schager Courant dat enkele tuinbouwarbeiders naar Frankrijk zijn vertrokken om daar in de door de Eerste Wereldoorlog verwoeste streken te gaan werken. Niet alleen de tuinbouwers en tuinbouwarbeiders hadden het moeilijk, ook andere arbeiders. Zo werden bij de houtzagerij van Eecen de lonen verlaagd met 5 tot 10 procent.

— **LANGENDIJK.**
Als een typisch staaltje van de toestanden, ook voor de arbeiders, vermeiden we, dat in één huisgezin, waar tot nu toe 4 personen in loondienst gingen arbeiden, thans alle werkloos zijn, doordien de patroons geen arbeiders meer in dienst houden.

Schager Courant, 28 december 1922

Veilingen

De vereniging "De Tuinbouw" heeft bij de Gebrs. Engel in Broek op Langedijk 875 aardappelmanden besteld. In verband met rondhangende jeugd wordt geopperd de veiling door middel van een hek af te sluiten.

In Broek op Langedijk werd een tentoonstelling gehouden over plantenziekten in de tuinbouw.

— **BROEK OP LANGENDIJK.**
Naar men ons mededeelt zal Donderdag en Vrijdag in de Oostvleugel van het lokaal van den heer J. de Boer 'n tentoonstelling gehouden worden van zieke tuinbouwproducten. Iets schoons zal daar wel niet te zien zijn. Wel iets te leren voor elk tuinbouwer. Donderdagmiddag van 3—6 en Vrijdag van 10 tot 4 uur is deze tentoonstelling voor elk te bezichtigen.

Nieuwe Langedijker Courant, 21 februari 1922

Onderwijs

In de gemeenteraad van Noord-Scharwoude is veel te doen over het verzoek om een tweede RK-school te mogen bouwen. Diverse gemeenteraadsleden zijn tegen,

omdat de meeste leerlingen van buiten de gemeente Noord-Scharwoude komen (Oudkarspel en Zuid-Scharwoude), maar de kosten wel ten laste van de gemeente Noord-Scharwoude komen. Het RK schoolbestuur wil de school zo dicht mogelijk bij de RK-kerk bouwen (dus in Noord-Scharwoude) en houdt de poot stijf. Enkele raadsleden verzuchten op een gegeven moment "als Langedijk één was, zou dit probleem er niet zijn".

De openbare school in Noord-Scharwoude kreeg nieuwe schoolbanken. En de schoolkinderen van de openbare lagere school in Broek op Langedijk hebben plotseling een langere vakantie.

— **BROEK OP LANGENDIJK.**
Hoewel de verschillende ambachtslieden met lofwaardigen ijver aan de openb. school werken, kan zij toch niet op tijd klaar komen; daarom is de vakantie met 8 dagen verlengd en zal de school dus eerst op Maandag 28 Augustus aanvangen.

Nieuwe Langedijker Courant, 17 augustus 1922

Gas, licht en water

Over het **gas** waren meerdere klachten, vooral uit de verst gelegen delen van het gasnet (Sint-Pancras en het Noordeinde van Oudkarspel). Een deel van de klachten werd opgelost door de gasbuizen schoon te spoelen van naftaleen. Hiervoor werd een gespecialiseerde monteur uit Den Haag ingehuurd.

Ook over het **elektrisch** waren er klachten, over de kwaliteit en de prijzen. Hier werd nog geen oplossing voor gevonden. Maar de meeste aandacht ging in 1922 uit naar de aanleg van de **waterleiding**.

De gemeenteraden van de 4 Langedijker gemeentes hadden in 1921 al besloten tot aansluiting op de waterleiding en de eerste buizen waren eind 1921 al per spoor gearriveerd op de laadplaats in Noord-Scharwoude. Vooral in Oudkarspel en in Zuid-Scharwoude was er veel protest. Men was niet zozeer tegen de aanleg van de waterleiding op zich, daar had men wel vrede mee. Men was vooral tegen het verplichte karakter van de aanleg. Verder had men moeite met de kosten van het waterverbruik en de hoogte van de kosten van het onderzoek van de kwaliteit van het regenwater in hun regenwaterbak.

Alle protesten ten spijt ging de aanleg van de waterleiding gestaag door.

— **NOORDSCHARWOUDE.**
DE 100e WAGEN.
Men vlagde op het spoorterrein. Ter leere van het feit, dat de 100e wagen met buizen en materiaal voor de waterleiding was aangekomen, werd de vlag geheschen. Moge het waarlijk een nationaal belang worden geacht.

Nieuwe Langedijker Courant, 11 maart 1922

 Het Provinciaal Waterleiding-Bedrijf voor Noord-Holland maakt bekend, dat met ingang van 13 April de straatweg door Oudkarspel, vanaf Kalverdijk (Café Boon) tot aan de brug op de Spoorstraat en grens Noordscharwoude tot nadere aankondiging voor het verkeer is afgesloten.

Alkmaarsche Courant, 11 april 1922

Vanaf 13 april werd met de aanleg van de waterleiding daadwerkelijk begonnen en ging de eerste spade de grond in.

*Foto uit het boek Het dorpsleven van de Langedijk, blz. 88.
Aanleg van de waterleiding in Oudkarspel.*

Eind mei meldden diverse kranten dat de aanleg van de hoofdbuis door de Langedijker dorpen nagenoeg gereed was. Ook de aansluiting op het Provinciale waterleiding-net vanaf Bergen via Kalverdijk was nagenoeg gereed. De volgende stap was het aanleggen van zijbuizen naar de paden en de woonhuisaansluitingen.

Van alle paden haalde de aanleg van de waterleiding op de Kroonstraat de krant. Omdat het pad gezamenlijk eigendom was, was men van mening dat niemand het recht had de straat open te breken.

Op 3 juli meldde de Nieuwe Langedijker Courant dat er bij de aanleg van de waterleiding in Zuid-Scharwoude overblijfselen van menselijke geraamten waren gevonden. Helaas vermeldde de krant niet waar die gevonden waren, maar hield het op een vroeger kerkhof.

In de weken daarna adverteerden diverse loodgieters in de Nieuwe Langedijker Courant.

Waterleiding wordt SOLIED en VAKKUNDIG aangelegd door
L. PASTERKAMP,
BROEK OP LANGENDIJK.

**Aanleg van waterleiding en
wat er verder bij behoort,
door vakkundige**
Concurreerend en vertrouwd adres:
B. BLOM, Oudkarspel.

Een zaak van vertrouwen is de
aanleg van Waterleiding.

 Ondergeteekenden bevelen zich be-
leefd aan voor den aanleg uwer
**Waterleiding, Closets, Reservoirs,
Badkuipen, Geijsers, enz.**
A. GROOT Nz., Noordscharwoude. Firma HAASBROEK, Alkmaar.

Bij het doorspoelen van de hoofdbuis werden bewoners in de gelegenheid gesteld om gratis emmers water te halen. Half juli werd begonnen met de eerste woningaansluitingen.

Op 2 september meldde de Schager Courant dat de aanleg van de waterleiding in Langedijk nagenoeg gereed was. Alle buizen en zijbuizen lagen in de grond en veel woningaansluitingen waren al gereed.

Uit diverse verslagen van de gemeenteraadsvergaderingen in de kranten bleek dat er na de aanleg van de waterleiding veel klachten waren over de slechte toestand van diverse straten.

Ziektes

Ook in 1922 staan weer berichten in de kranten over ziektes aan de Langedijk, meestal tyfus en difteritis.

In januari waart de griep rond in Langedijk, een enkel bericht spreekt zelfs weer van de Spaanse griep. Diverse scholen zijn gesloten, omdat een groot gedeelte van de leerlingen en leerkrachten ziek is. Het gehele personeel van de post is ziek en een groot gedeelte van het personeel van de gasfabriek.

Gemeentelijk nieuws

Nog eenmaal staat er een berichtje in de krant over Langedijk één, waar in 1921 zoveel om te doen was. Op 15 februari 1922 constateert de Schager Courant dat geen enkel gemeentebestuur van Langedijk iets heeft vernomen over het onderwerp Langedijk één, ook niet dat het voorstel is aangehouden.

Op 16 januari bericht het Noord-Hollands Dagblad dat de burgemeester van Noord-Scharwoude heeft geweigerd om vergunning te verlenen voor de toneeluitvoering 'Al-lerzielen' van Heijermans, omdat het stuk kwetsend zou zijn voor katholieken. De redacteur van deze rooms-katholieke krant voegde aan zijn berichtje toe 'Flink zoo'. Ook de landelijke pers meldt van de weigering van de burgemeester.

Op 30 maart valt in het verslag van de gemeenteraadsvergadering van Zuid-Scharwoude te lezen dat de raad besloot tot een bezuiniging. Voortaan werden geen koffie, thee en sigaren meer aan de raadsleden verstrekt tijdens de vergaderingen. Een week later leidde dit tot de volgende prent in de Nieuwe Langedijker Courant.

Nieuwe Langedijker Courant, 8 april 1922

Burgemeester C. Brinkman van Noord-Scharwoude verzocht om eervol ontslag en heeft dat ook gekregen. Als zijn opvolger werd benoemd jhr. A.L. van Spengler, die reeds burgemeester is van de gemeente Zuid-Scharwoude. In verschillende kranten wordt gesuggereerd dat het vraagstuk Langedijk één dan wel weer op de agenda zou komen, maar dat gebeurt dus niet.

Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer kreeg de eerste vrouwelijke kiezer in Zuid-Scharwoude van de voorzitter van het stembureau een ruiker bloemen.

ZUID-SCHARWOUDE. — Een aardige attentie. De eerste vrouwelijke kiezer, die heden haar stemplicht vervulde werd verast door een bloemruiker, haar door den voorzitter van het stembureau aangeboden. Deze attentie viel ten deel aan Mej. A. Kraakman—Appelman, en dankbaar aan vaard.

Noord-Hollands Dagblad, 6 juli 1922

Op 14 november meldt de Schager Courant dat de vuilnisophaaldienst in Oudkarspel zal worden opgeheven. Te weinig bewoners maakten er gebruik van en tegen het illegaal dumpen van afval werd niet opgetreden. De krant beschrijft het resultaat van deze bezuinigingsmaatregel dat voortaan velen het water zullen verontreinigen.

De luidklok van Zuid-Scharwoude was al een poos geleden gebarsten en daarmee dus onbruikbaar. In verband met de historische waarde van de klok wordt deze met het Rijksmuseum geruild voor een andere klok. Maar de vervangende klok bleek echter ook gebarsten en dus ook onbruikbaar. Tot overmaat van ramp bleek het 40-meter lange touw, dat reeds was klaar gelegd om de oude klok neer te laten en de nieuwe op te hijsen, gestolen.

Ongevallen, branden etc.

Ook in 1922 vielen er in de waterrijke omgeving van Langedijk weer diverse mensen te water. Helaas liep dit niet altijd goed af, meerdere kinderen en volwassenen verdronken.

Ook vonden er ongevallen plaats in Langedijk of met inwoners van Langedijk. Hierbij een kleine greep uit de vele berichten.

Schager Courant, 5 januari 1922

De motorschuit van schipper Van den Heerik uit Broek op Langedijk is in de ringvaart van de Heerhugowaard gezonken. De lading bestond voornamelijk uit zuurkool.

Alkmaarsche Courant, 7 januari 1922

Een zware vrachtauto heeft de brug naar de Woudmeer zwaar beschadigd. De vrachtauto zakte met zijn achterwielen door de brug. De vrachtauto reed door, de brug onbegaanbaar achter latend.

UIT ZUIDSCHARWOUDE.
De firma J. Krul en Co., bierbottelarij alhier, wilde gister per paard en wagen een bestelling wegbrengen. Het paard wilde of kon zijn last niet voorttrekken. Men trachtte door wat krachtig optreden en ook met zachtheid het dier tot voortgaan te bewegen. Het ging echter dwars over den weg staan en viel plotseling tegen den grond om niet meer op te staan.
Een hartverlamming — zoo vertelde men ons — was de oorzaak. Het paard was verzekerd.

Alkmaarsche Courant, 10 januari 1922

Noord-Hollands Dagblad, 20 januari 1922

Op het veilingterrein in Noord-Scharwoude schrok het paard van voerman Tesselaar van een rangerende locomotief en ging in wilde galop richting Heerhugowaard. Op de Middenweg konden paard en wagen eindelijk worden gestopt. Het paard bleef ongedeerd, maar de wagen raakte flink beschadigd.

Schager Courant, 2 maart 1922

Een dodelijk ongeval in Oudkarspel. Juist toen de lege wagen van maalderij Bos uit Noord-Scharwoude hun passeerde, viel een van 2 fietsers en kwam onder de wagen terecht. Niet veel later overleed de fietser. Door dit ongeval schrokken de paarden en sloegen op hol. De koetsier viel daarna van de wagen en kwam onder de paarden en de wagen terecht. Zwaar gewond werd hij naar het ziekenhuis gebracht, waar hij na een paar dagen aan zijn verwondingen overleed.

Nieuwe Langedijker Courant, 24 mei 1922

Een machinist merkte dat de spoordijk van het Broeker spoor niet in orde was. Nadat hij dit had gemeld bij een chef van station Alkmaar wilde die het eerst met eigen ogen zien. Toen de locomotief weer terug reed naar Broek op Langedijk verzakte de dijk iets nadat de locomotief het bewuste punt gepasseerd was. De achter de locomotief hangende wagon ontspoorde.

Alkmaarsche Courant, 6 juli 1922

Door een felle brand is het dubbele woonhuis van Visser en Kostelijk in Oudkarspel volledig afgebrand. De stoomspuit van de Gasfabriek en de brandspuit van Oudkarspel waren snel ter plaatse, maar konden niet veel meer uitrichten.

— ZUIDSCHARWOUDE.
— Een auto, die het dek van de brug bij café Kramer niet halen kon, reed achteruit en kwam terecht in de deur van genoemd café. Met eenige materiele schade aan de herberg en de auto en een hevige schrik van de familie Kramer, die juist voor de deur stond, liep dit ongeluk af.

Nieuwe Langedijker Courant, 6 juli 1922

Schager Courant, dinsdag 12 september 1922

Twee branden in Oudkarspel.

Op maandag 11 september was er brand bij J. Houtkoper aan de Laanweg in Oudkarspel.

Buren konden gelukkig nog wat inboedel redden, maar de rest is geheel verbrand.

Op dinsdag brak om 4 uur 's morgens brand uit bij houthandel Eecen. De zagerij, de schaverij en een machinegebouw werden een prooi van de vlammen. Even was men bang dat de stoomketel zou ontploffen, omdat de stoomkleppen niet meer open gezet konden worden. Maar gelukkig werkte de smeltveiligheid goed en kon de stoom ontsnappen.

Omdat de wind 's nachts was gaan liggen, leverde de vonkenregen weinig problemen op.

De brandweer kon de omliggende panden nat houden.

Noord-Hollands Dagblad, 16 november 1922

De zoon van een werknemer van Verburg raakte met zijn hand in een koolsnijmachine. De jongen raakte hierbij 2 vingers kwijt.

Schager Courant, 30 december 1922

Een doofstomme jongen uit Broek op Langedijk was met de kerstdagen in z'n eentje naar Amsterdam gegaan.

Nadat hij als vermist was opgegeven door zijn ouders, vond de politie de jongen in een hotel aan de Warmoesstraat.

— ZUIDSCHARWOUDE.
We vernamen, dat bij slager S. een worstliefhebber zich liet verleiden door zijn voorliefde voor deze lekkernij om een worst te grijpen, die hem toekwam. Bij zijn op-den-loop-gaan werd hij echter in zijn vaart gestuit en moest hij zijn buit weer afstaan. We vernemen, dat een bouwman ook al spruitkool vermiste. Men zij dus op zijn hoede.

Schager Courant, 30 december 1922

Misdaad, mishandeling en zo

Ook in 1922 stonden regelmatig berichtjes in de kranten over misdaden in Langedijk of door inwoners van Langedijk.

Vele kleinere zaken passeerden de revue voor de rechtbank, meestal diefstallen, mishandelingen of beledigingen. Uit de lange lijst heb ik een kleine greep genomen.

Schager Courant, 9 februari 1922

In Broek op Langedijk onttaardde een langer gaande buurenruzie in een handgemeen. Twee buurvrouwen, Im en Jans, kregen het met elkaar aan de stok toen buurvrouw Im haar ramen wilde lappen in de steeg van Jans. De laatste trok aan de haren van Im en scheurde haar boezel stuk en zo ging het verder tussen de kjiende buurvrouwen. Buurvrouw Jans werd door de politierechter veroordeeld tot een boete van f 15 of 15 dagen hechtenis. Haar 17-jarige dochter, die zich er ook mee had bemoeid, werd veroordeeld tot een boete van f 1 of 1 dag tuchtschool.

Alkmaarsche Courant, 14 april 1922

Van tuinder Prins is een schuit rode kool, die hij had geladen om de volgende dag te veilen, gestolen. De politie heeft het in onderzoek.

Alkmaarsche Courant, 3 mei 1922

Twee jongemannen uit Noord- en Zuid-Scharwoude stonden terecht, omdat zij aan het urinoir in Broek op Langedijk biljetten hadden geplakt met opruiende inhoud, nl. een aansporing tot dienstweigering. Rijksveldwachter Van der Molen betrapte het tweetal op heterdaad. Tegen de ene verdachte werd een gevangenisstraf van 4 maanden geëist, omdat hij vaker veroordeeld was. Tegen de ander werd een boete van f 25 geëist.

Alkmaarsche Courant, 20 december 1922

Een van de jongemannen uit het vorige bericht moest zich in december weer melden bij de politierechter, omdat hij rijksveldwachter Van der Molen had beledigd toen die iemand bekeurde voor een rijwielovertreding. Het vonnis luidde f 10 boete of 10 dagen hechtenis. De verslaggever voegde aan zijn artikeltje toe dat de beklagde zijn revolutionaire beginselen niet op zo'n kinderachtige wijze tot uiting moet brengen.

Overige berichten

Tenslotte nog een kleine greep uit overige berichten.

Nieuwe Langedijker Courant, 7 januari 1922

Voor de arme inwoners van Drenthe werd in Broek op Langedijk een collecte gehouden. Ondanks de armoede in de eigen gemeente werd hiervoor toch nog f 425 opgehaald.

Noord-Hollands Dagblad, 17 januari 1922

Op een keihard bevroren veld liet de scheidsrechter de wedstrijd DTS – Go-Ahead tegen betere weten in beginnen. Voor rust kwam DTS op een voorsprong van 2-0. Bij het maken van het derde doelpunt kwam de doelman van Go-Ahead zo lelijk ten val dat de scheidsrechter de wedstrijd toch maar afgelastte. De wedstrijd werd later overgespeeld.

Alkmaarsche Courant, 24 januari 1922

Een week na de gestaakte wedstrijd werd het voetbalveld van DTS door de scheidsrechter afgekeurd. Maar de voetballers wilden toch spelen en werd de wedstrijd DTS – Wit-Blauw als vriendschappelijke wedstrijd gespeeld.

Schager Courant, 28 januari 1922

De voetbalvereniging Wit-Blauw uit Noord-Scharwoude moet weer van naam veranderen van de voetbalbond. Was het eerst Blauw-Wit, vervolgens Wit-Blauw, nu wordt het LVV Holland.

Nieuwe Langedijker Courant, 31 januari 1922

De aangekondigde schaatswedstrijden in Zuid-Scharwoude gaan niet door vanwege de dooi.

Nieuwe Langedijker Courant, 31 januari 1922

In Broek op Langedijk werd de ijsbaan achter de veiling geopend met een wedstrijd in het ballopen op klompen voor behoeftigen om levensmiddelen.

De kinderedstrijden op zaterdag waren druk bezocht. De wedstrijden schoonrijden voor dames en heren konden niet doorgaan door de dooi.

— ZUIDSCHARWOUDE.
De zware vrachtauto's, die hier tegenwoordig passeeren, doen, zooals begrijpelijk is, niet veel goed aan de straat. Ook de huizen, waarvan vele dicht tegen de straat gebouwd zijn, ondervinden daarvan den last, vooral de electrische lampen en gaskousjes. De heer K., die een mooie uitstalling eau-de-cologne flacons op een glazen schijf in zijn etalagekast had staan, kwam tot zijn groote schade tot de ontdekking dat alles naar beneden viel en grootendeels was gebroken. Wie moet dat betalen?

Schager Courant, 14 februari 1922

De kappers Romeijn in Broek op Langedijk en Kuijt in Zuid-Scharwoude hebben een elektrische haarsnijmachine gekocht. Gezamenlijk adverteren zij met deze noviteit.

Electrische Haarsnijmachine
„R A C I N E”.
De ondergeteekenden berichten hiermede, dat zij bovengenoemde Haarsnijmachine hebben aangeschaft en bevelen zich voor het machinaal haarknippen beleefd aan.
De behandeling is aangenaam, vlug en netjes.
Hoogachtend,
Jb. ROMEIJN, Broek op Langedijk.
Jb. KUIT, Zuid-Scharwoude.

Nieuwe Langedijker Courant, 11 maart 1922

Schager Courant, 14 maart 1922

In Oudkarspel is korfbalvereniging SSS (Sport Staalt Spieren) opgericht. De eerste trainingen zijn gehouden op een weiland achter de kerk.

In de Schager Courant van 2 mei staat dat de nieuwe korfbalvereniging al de eerste wedstrijd heeft gespeeld tegen VIOS uit Alkmaar. SSS verloor de wedstrijd met 1 – 5.

Noord-Hollands Dagblad, 13 mei 1922

De oudste inwoner van Oudkarspel, J. Vis, is op 92-jarige leeftijd overleden.

Schager Courant, 16 mei 1922

Diverse kranten melden een bok te hebben geschoten. De overleden J. Vis bleek toch niet de oudste inwoner van Oudkarspel te zijn. In het diaconiehuis woont nog een oud vrouwtje van 94 jaar.

Nieuwe Langedijker Courant, 24 juni 1922

Broek op Langedijk kreeg deze morgen bezoek van 30 vreemdelingen die door de heer P. Glas werden rondgeleid.

Schager Courant, 20 juli 1922

In Oudkarspel zal het oudste huis worden afgebroken om plaats te maken voor 6 arbeiderswoningen. Dit huis uit 1659 staat bekend als "Het Circus".

Schager Courant, 29 juli 1922

De afbraak van het oudste huis van Oudkarspel gaat voorlopig niet door, door te hoge kosten.

Alkmaarsche Courant, 31 juli 1922

De Noord-Scharwouder polder wordt voortaan bemalen door een Amerikaanse windmotor met een vlucht van 10 meter. De verslaggever heeft zo zijn bedenkingen, want de paarden zouden wel eens kunnen schrikken van deze windmotor.

Texelsche Courant, 16 augustus 1922

De schoenmakers in Langedijk hebben afgesproken hun zaken eind augustus 3 dagen te sluiten wegens vakantie. "Of ze gelijk hebben" voegt de verslaggever hieraan toe.

— ZUIDSCHARWOUDE.
De brandspuitbeproeving had gisteravond weer plaats onder belangstelling vooral van de jeugd. Alles bleek zich nog in goede orde te bevinden. De jongelui hadden den meesten schik, toen er centen geraapt mochten worden, die men alleen ten koste van een nat pak kon bemachtigen. Ook hier gold het, dat de brutaalsten de halve wereld hadden.

Schager Courant, 23 augustus 1922

Schager Courant, 12 september 1922

Op het voetbalveld van DTS zijn door de Langedijker Motor Club motorwedstrijden gehouden, voornamelijk hinderniswedstrijden, bijv. ringsteken. Er was ook een wedstrijd voor dames. Zij moesten achterop de motor een pop uit- en aankleden en een naam schrijven. De ereprijs voor de heren bestond uit een verguld-zilveren medaille die door P. Kramer van De Roode Leeuw beschikbaar was gesteld. De ereprijs voor de dames bestond uit een weckketel.

Schager Courant, 7 oktober 1922

Tijdens de verbouwing van een woning in Oudkarspel stortte een steiger in. De 2 bouwvakkers die er op aan het werk waren kwamen er zonder veel kleerscheuren vanaf.

Alkmaarsche Courant, 11 december 1922

Een slager uit Zuid-Scharwoude mistte al anderhalf jaar zijn hond. Vorige week lag de hond opeens weer in zijn hok. De huidige eigenaar, van wie de hond was weggelopen, kwam de hond weer opeisen en zei dat hij de hond op de markt in Purmerend had gekocht.

Nieuwe Langedijker Courant, 19 december 1922

De Noordhollandische Voetbalbond heeft bericht dat de voetbalverenigingen DTS en LVV Holland (die de naam al 2x had veranderd) hun naam moeten veranderen. LVV Holland moet de naam veranderen in 'Langedijk' en DTS in 'Oudkarspel'.

Nieuwe Langedijker Courant, 23 december 1922

Voetbalvereniging DTS laat weten dat van een naamsverandering absoluut geen sprake is.

Advertenties

Een kleine greep uit advertenties en andere aankondigingen van Langedijker bedrijven.

Aan de Waschinrichting te Oudkarspel worden alle SCHOON-MAAKGOEDEREN BEHANDELD.

Nieuwe Langedijker Courant, 8 april 1922

Bloemen - Bloemen

Verkrijgbaar:

Bouquetten en

Bloemstukken,

ook moole **BLOEMRUIKERTJES** van 25 cent.

H. LIGTENBERG,

Beemst - Spoorstraat - Noordscharwoude.

Nieuwe Langedijker Courant, 5 augustus 1922

Wie met Kerstmis
lekker

Krentenbrood

wil, bestelle vroegtijdig bij

C. WEDER,

Broek op Langendijk.

Nieuwe Langedijker Courant, 16 december 1922

AMSTEL-BOCKBIER

vanaf 15 December a.s.
verkrijgbaar.

Aanbevelend, **K. KROON.**

Nieuwe Langedijker Courant, 16 december 1922

Is u reeds lid van den A.N.W.B.?

Door de ANWB in 1901 uitgegeven ansichtkaart

Als verzamelaar van oude ansichtkaarten werd ik onlangs verrast door een kaart die mij werd aangeboden. Het was een kaart uit 1901 die als reclame voor de ANWB was uitgegeven. Toen ik na de aankoop de afbeelding eens goed bekeek vroeg ik mij af of dit wel Broek op Langedijk was. In Broek op Langedijk ken ik geen plek waar over zo'n afstand de Dorpsstraat en Voorburggracht zo dicht bij elkaar lagen. En links van de brug is op de achtergrond een molen te zien, dat klopt ook niet met Broek op Langedijk. Vergelijking met kaarten in mijn verzameling bevestigde mijn idee dat het niet in Broek op Langedijk kon zijn. Maar waar was dit wel?

Een door A.C. Kroon uit Oudkarspel in 1902 uitgegeven ansichtkaart bracht de mogelijke oplossing. Het moet Noord-Scharwoude zijn. Het huis rechts van de brug komt overeen. Op beide kaarten is te zien dat de waterborden

iets voorbij de houten topgevel lopen, de deur links van het midden van het huis is en in de topgevel een deur zit. De molen op de achtergrond moet dan de molen op de Molenka-de zijn.

Op de kaart van Kroon is het zicht op die molen achter een nieuw gebouwd huis (Voorburggracht 261) verdwenen. De fotograaf stond ter hoogte van de RK-kerk op het smalle strookje grond tussen Dorpsstraat en Voorburggracht en had zijn camera naar het noorden gericht.

Het huis Voorburggracht 259 staat links op beide foto's, nummer 261 moet nog worden gebouwd

of is in aanbouw. De stolp Voorburggracht 265 is op de kaart van de ANWB achter de brug wat achter bomen verscholen.

Helaas is het mij nog niet gelukt om de Kampioen nr. 46 uit 1901 te vinden, hoewel dat volgens de ANWB via Google Books wel zou moeten kunnen.

Door A.C. Kroon in 1902 uitgegeven ansichtkaart

